

Dialog mezi prostorově vzdálenými

BcA. Karolína Petřů

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Grafický design

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Karolína Petrů**
Osobní číslo: **K14320**
Studijní program: **N8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Grafický design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Dialog mezi prostorově vzdálenými**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 40 – 45 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz směrnice rektora č. 7/2014) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část: dialog mezi prostorově vzdálenými
2. Praktická část: conversation with +420 734 631 554 / autorské zpracování virtuálního dialogu

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce v minimálním počtu 10 kusů pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah diplomové práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí diplomové práce: **MgA. Dušan Wolf**
Kabinet teoretických studií
Datum zadání diplomové práce: **2. listopadu 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **13. května 2016**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

dr. ak. soch. Rostislav Illík
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....11. 12. 2015.....

BcA. Petru Karolina

.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47d Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výděleku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlížejí k výši výděleku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Velmi děkuji především panu MgA. Dušanu Wolfovi za jeho cenné rady a odborné vedení mé praktické i teoretické části diplomové práce. Dále pak paní Mgr. Lucii Jílkové Ph.D. za rychlou spolupráci a ochotu při poskytování materiálů. Velký dík patří mojí sestře Tereze Petřů za psychickou podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

ABSTRAKT

Práce pojednává o jazyku a o jeho psané podobě s důrazem na přenos zprávy na větší vzdálenosti v digitálním prostoru. Stručně popisují jak historii psaní a doručování dopisů, tak přenos emocí a s nimi spojený informační šum, který v tomto procesu vzniká. Zabývá se kresbou a významem emotikon a komunikací jako takovou.

Klíčová slova: Jazyk, lingvistika, přenos zprávy na velkou vzdálenost, komunikace, cmc komunikace, emotikona, dialog

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the language and its written form with the emphasis on the accuracy of long distance messages in a digital space. It briefly describes the history of writing and sending letters, the transfer of emotions and the information disturbance connected to it. The thesis also deals with design and meaning of emoticons and the communication as such.

Key words: Language, linguistic, long distance transfer of message, communication, CMC communication, emoticon, dialogue

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
JAZYK	12
1.1 LINGVISTIKA A PŘEDMĚT JEJÍHO STUDIA	13
1.2 JAZYKOVÝ VÝVOJ	14
1.3 ŘEČ SYMBOLŮ	14
1.3.1 Vznik písma	15
1.4 ABECEDY	18
1.4.1 Česká abeceda	21
1.5 JAZYK A JEHO ZÁKLADNÍ VLASTNOSTI	21
1.6 PŘIROZENÉ A UMĚLÉ JAZYKY	22
1.6.1 Kybernetika ve vztahu k lingvistice	25
2. KOMUNIKACE.....	27
2.1 INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE.....	28
2.2 ZPROSTŘEDKOVANÁ KOMUNIKACE.....	29
3. DIALOG NA VELKOU VZDÁLENOST	30
3.1 POŠTOVNICTVÍ.....	30
3.1.1 Dopis.....	30
3.1.2 Poslové zpráv.....	32
3.1.3 Éra dostavníku	37
3.1.4 Telegraf	41
3.1.5 Telefon	45
3.2 CMC KOMUNIKACE	46
3.2.1 Mobilní revoluce	47
4. EMOCE V CMC KOMUNIKACI	50
4.1 LIDSKÉ EMOCE	50
4.1.1 Obsah zprávy v závislosti na médiu	52
4.1.2 Paralingvistické jevy v CMC komunikaci.....	54
4.1.3 Emotikon	56
4.2 HISTORIE EMOTIKONŮ	57
4.2.1 Scott Fahlmann	60
4.3 ZÁPAD VERSUS VÝCHOD	62
4.4 EMOTIKON VERSUS EMOJI	63
4.4.1 Shigetaka Kurito	64
5. INSPIRAČNÍ ZDROJE	67
5.1 EMOJIDICK	67
5.2 VENDULA CHALÁNKOVÁ	69

5.3	THE EMOTICON ALPHABET BOOK	72
5.4	ROZHOVOR S LUCIÍ JÍLKOVOU	72
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....		79
6.	CONVERSATION WITH 734631554	80
6.1	KNIHA	82
6.2	JEHLIČKOVÁ TISKÁRNA	85
6.3	PÍSMO 734 631 554	86
6.4	SKARTACE	88
6.5	DEFORMACE PÍSMO 734 631 554	89
6.6	MMS	91
6.7	RUČNÍ PAPÍR	92
7.	ZÁVĚR	93
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94
	SEZNAM OBRÁZKŮ	98

ÚVOD

„*To nejdůležitější v komunikaci je slyšet to, co nebylo řečeno.*“ (P.F. Drucker)

Tento citát byl vybrán do mé diplomové práce zcela záměrně, protože v sobě obsahuje vše, co budu popisovat na následujících stránkách. Potřeba člověka komunikovat se formovala současně s jeho vznikem a následným vývojem. Její formy se však v průběhu času velmi mění v závislosti na životním stylu člověka. V dnešní době, ve které hraje hlavní roli internet a obrovský rozvoj technologií se v komunikaci stírají časoprostorové rozdíly. Člověk, který žije na druhé straně planety může mít díky technologiím poměrně široký přehled o tom jak žijeme, jak se máme, nebo co děláme a to vše díky síti, která umožňuje přenášet nejen psané slovo, ale také emoce. Obrysy těchto emocí bývají však mnohdy rozmazané a slouží jen jako vodítko k tomu vcítit se do situace našeho korespondenta.

Přenášení zprávy kyberprostorem umožňuje lidem v dnešní době tvořit naprosto novodobý jazyk. Nikdy dříve se nestalo, že by člověk mohl psát tak rychle jako mluví a nikdy se také ještě nestalo, že by se zpráva přenášela tak rychle, že můžeme mít v podstatě okamžitou odpověď, pokud je adresát zrovna online. Komunikaci na všemožných kanálech, které toto umožňují pak člověk zvládne vykonat poměrně snadno sám z pohodlí svého domova a nejen to. Teď můžeme svým *smartphonem* zaplatit účty, rezervovat si hotel, či koupit jízdenku na vlak.

V mojí diplomové práci se pokusím popsat jazyk jako živý organismus, který se mění v závislosti na médiu jež jej formuje. To se od dob vzniku prvního poštovního systému velmi razantním proměňuje a určuje charakter zprávy. Zatímco v minulosti lidé sáhodlouze popisovali svoje pocity slovy, dnes k tomu stačí sada emotikon, které jsou již předdefinované v mobilním telefonu či sociálních sítích. To nám na jednu stranu velmi pomáhá tuto komunikaci přiblížit té osobní, ale na druhou nás to v projevu omezuje. Jaká jsou tedy úskalí komunikace na velkou vzdálenost? Jaké jsou názory současných lingvistů na deformaci jazyka?

Je naprosto zřejmé, že se mi nepodaří obsáhnout do hloubky vývoj této disciplíny, jež spadá částečně do lingvistiky, psychologie a nebo také sociologie. V mém užším zájmu však zůstává pokusit se popsat, i když jakkoliv stručně, historii přenosu zprávy a porovnat ji se situací v dnešní době. Popsat ji z pohledu uživatele, kterému se komunikace přes sms zprávy stala naprosto plnohodnotnou součástí vztahu s člověkem, který nemohl sdílet stejný prostor.

Dalo by se říci, že moje diplomová práce volně navazuje na práci bakalářskou. V popředí opět stojí jazyk ve své psané formě, ale z té lidské ručně psané se přesouvá do studeného prostředí digitálu. Zabývám se řečí v kyberprostoru a city, jež se volně vznášejí kdesi, co moje mysl nedokáže definovat. Ráda bych také hned v úvodu zmínila, že mým cílem bylo dostat se k dnešnímu přenosu zpráv, čemuž muselo logicky předcházet alespoň stručné nastínění jazyka jako způsobu vyjádření a přenosu zpráv v historii. V průběhu práce se to ukázalo být poměrně složitým úkolem, protože každá z těchto oblastí si rozhodně zasluhuje větší pozornost, která by zřejmě nestačila ani na disertační práci. Shrnuji tedy v textu fakta, která byla nezbytná k tomu, abych se dobrala až ke komunikaci dnešní doby zprostředkované počítačem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. JAZYK

„Jazyk je univerzální dorozumívací prostředek celospolečenské povahy, nástroj myšlení a prostředek sloužící k ukládání lidských zkušeností a k rozvíjení národních kulturních tradic. Má systémový a znakový charakter.“ [6]

Téměř každý člověk má tu nejsilnější, nejmocnější a nejpřevratnější schopnost, která kdy vznikla přirozeným vývojem. Je to část nervové zvukové technologie, která umožňuje implantovat myšlenku do cizích myslí, aniž by během tohoto procesu muselo dojít k jakémukoliv chirurgickému zákroku. Touto schopností je samozřejmě řeč. Současná věda zatím není schopna spolehlivě určit všechny okolnosti vzniku jazyka. Je to velmi složitá otázka, která je úzce spjata s počátky člověka a odlišila nás tak od ostatních živých organismů. Není to tudíž jen lingvistika, která se tímto studiem zabývá, ale také antropologie, paleontologie a další společenské vědy jako např. psychologie. Lidstvo se o svůj původ zajímalo již od nepaměti, ale pro nedostatek materiálů, jež by počátky člověka spolehlivě vysvětlily, vznikla řada hypotetických teorií. [60]

Podle současné *genetické klasifikace jazyků* bychom se mohli domnívat, že jazyk se vyvíjel na dvaceti různých místech v závislosti na zhruba dvaceti rodinách písma, které již byly zredukovány z přibližně čtyřiceti (v 19. stol.) a zdá se, že jejich počet se bude dále zmenšovat. To by v krajní fázi znamenalo, že člověk se objevil na jednom místě a jeho migrací se tedy jazyk přenesl na několik různých míst, jak to tvrdí Jiří Černý ve své knize *Dějiny lingvistiky*. Jako první zvuky řeči se mohla podle *Interjekční teorie* objevit citoslovce, údiv, leknutí. Další teorie naznačuje, že člověk nejdříve vydával zvuky, jenž slyšel v přírodě – zvířata, voda atd. *Teorie gest* zastává názor, že jako první znaky řeči se objevila gesta nebo to nakonec mohly být rozkazy či povely, jež člověk používal při lovu v tlupě. A samozřejmě nesmíme opomenout náboženské či mytologické teorie, které se často vznikem člověka a vznikem řeči zabývají a jsou spjata se stavbou babylonské věže. To, že lidé tehdejší doby hnáni pýchou chtěli postavit věž vysokou až do nebe, se jim krutě vymstilo:

„A řekl Hospodin: Aj, lid jeden a jazyk jeden všechněch těchto, a toť jest začátek díla jejich; nyní pak nedadí sobě v tom překaziti, což umínili dělati. Protož sestupme a změťme tam jazyk jejich, aby jeden druhého jazyku nerozuměl. A tak rozptýlil je Hospodin odtud po vsí zemi; i přestali stavěti města toho. Protož nazváno jest jméno jeho Bábel; nebo tu zmátl Hospodin jazyk vsí země; a odtud rozptýlil je Hospodin po vsí zemi.“ [18]

Na Zemi v současné době existuje řada primitivních jazyků, u kterých bychom mohli hledat prvopočátky řeči, avšak všechny tyto jazyky mají již vyvinutý systém hlásek, které další pátrání znemožňují, respektive odsouvají na jiná místa. Primitivní jazyky jsou samozřejmě méně rozsáhlé, nicméně jejich slovní zásoba je nesmírně bohatá tam, kde to vyžadují jejich životní podmínky. Například beduíni znají několik výrazů pro „písek“, Eskymáci zase dokážou rozlišovat několik druhů sněhů. Nyní na světě můžeme najít přibližně 6 900 jazyků. Z čehož největší koncentrace různých řečí je na ostrově Papua Nová Guinea, na kterém jich můžeme najít až 850. [28]

1.1 LINGVISTIKA A PŘEDMĚT JEJÍHO STUDIA

Lingvistika je věda, která se zabývá studiem jazyka. Odtud pochází také její český výraz jazykověda. O tom, že tematika této vědy je přinejmenším problematická, samozřejmě svědčí nesčetné množství živých jazyků na Zemi. V knize Dějiny lingvistiky od Jiřího Černého se dozvíme, že jich je okolo 3–4 tisíc, ostatní zdroje jich zmiňují podstatně více až kolem 6 tisíc. Údajně až 80 % jazyků ale zmizí do konce tohoto století. Nejvíce jsou samozřejmě ohroženy jazyky malých kmenů v Africe, Asii, Austrálii a Jižní Americe, ale ani evropské jazyky nejsou zcela v bezpečí. V tuhle chvíli patří mezi nejohroženější jazyk *ayapaneco*. Jazykem se původně mluvilo v mexickém státě Tabasco.¹ Největší slovní zásobu má *angličtina* (cca 250 000 slov), nejmenší naopak jazyk *taki taki* (340 slov) [29]

Z těchto stručných statistik můžeme jednoznačně vyčíst, jak složitá a rozvětvená věda o jazyku skutečně je. První kritérium k rozdělení předmětů studia lingvistiky je to, které jazyky nebo které části jazyků zahrnuje. Může to být například bohemistika, germanistika, hispanistika apod. Do studia může spadat jak jeden jazyk tak i celá skupina, kde se zkoumají vzájemné vztahy mezi nimi, různé etnografické a nelingvistické prameny. Dalším zkoumaným aspektem je fonetika a fonologie, což je zvuková složka jazyka. Následují gramatika (slovní tvary a syntax), lexikologie a lexikografie (slovní zásoba), sémantika (význam), dialektologie (zeměpisné rozvrstvení jednoho jazyka), stylistika (sloh ústních a písemných projevů) atd... [6]

V lingvistice existuje celá řada metod lingvistického výzkumu, které nebudu blíže popisovat. Pro představu jsou to metody popisné, historické, či srovnávací. Veškeré tyto poznatky jsou potom shrnuty a generalizovány v obecné lingvistice. Tam jsou popsány obecné zákonitosti, lingvistické univerzálie či historický pohled na jazykovědné metody.[5]

---

¹ Jazykem *ayapaneco*, dnes mluví jen dva lidé: 75letý Manuel Segovia a 69letý Isidro Velazquez.

Jazyk, jakožto jev společenský, tedy začleňuje lingvistiku do společenských věd. Můžeme se proto setkat s pomezními disciplínami jako je například psycholingvistika (psychologie a lingvistika) či sociolingvistika (sociologie a lingvistika). V dnešní době se lingvistika často spojuje také s fyzikou (akustikou), matematikou či kybernetikou, o které budu okrajově pojednávat v další části práce (Přirozené a umělé jazyky).

1.2 JAZYKOVÝ VÝVOJ

„Každý přirozený jazyk se vyvíjí a vývoji jsou vystaveny všechny jeho složky, tj. zvuková stránka, slovník i gramatika.“ [6]

Toto je nejširší a všeobecně platné tvrzení, které lze aplikovat na všechny přirozené jazyky. Složka, kde můžeme pozorovat největší změny, se týká slovní zásoby. Podle některých odhadů se v jazyce během 800 let vymění dokonce až jedna pětina slovníku. Oproti tomu gramatická složka jazyka se v průběhu staletí mění jen nepatrně. Rozhodně však záleží na údobí, na politických vlivech, na společnosti a mimo jiné také na kulturních událostech, které společnost proměňují. Pokud se ale bavíme o vývoji jazyka a vůbec všech jeho formách, musíme se nutně vrátit na začátek do doby, kdy už jakési jazyky existovaly, ale neměly však ještě psanou formu.

1.3 ŘEČ SYMBOLŮ

Symbols hrají v našich životech nenahraditelnou roli právě proto, že zastupují určitý popis reálného předmětu, situace, momentu. Většina jazykových znaků, jak je chápe lingvistika, je tvořena právě symboly. Symbol funguje jako prostředek, kterým je vyjádřeno a více či méně zjednodušeno veškeré vědění. Na pozadí symbolů mohou stát celé příběhy. K tomu, aby bylo symbolům správně porozuměno, je nezbytné, aby respondent znal jejich význam. Jako první akustické signály, které mohou také stát na pozici symbolů, jsou považovány kromě již zmiňovaných neartikulovaných výkřiků také zvuky píšťal či bubnů, jež přišly o mnoho let později, nicméně africké *tamtamy* se používaly až do nedávné minulosti, jak tomu nasvědčují archeologické výzkumy. Ještě na konci 19. století byli tyto bubny používány v hlavním městě Angoly – Luandě ke každodenním budíčkům, či naopak večerkám nebo k prostému svolávání příslušníků kmene. [6]

Čitelnost těchto zvuků a tak i zpráv byla závislá na terénu a na počasí, zejména pak na povětrnostních podmínkách. Pokud byly tyto aspekty příznivé, zvuk se mohl šířit až na deset kilometrů, a příjemci zprávy pak mohli okamžitě reagovat. V domorodém jazyce se tomuto médiu říkalo *mluvící bubny*. V podstatě napodobovaly rytmus a intonaci mluvené podoby jazyka. Dá se říci, že šlo o velmi složitý způsob komunikace, nicméně

dlouhodobá tradice a mimořádně vyvinutý a citlivý smysl pro rytmus velice napomohl Afričanům v dešifrování zasílaných zpráv. Těmto zprávám pak mohli porozumět pouze určití jedinci z celého kmene a varovat ho tak před případným nebezpečím. Nejrozšířenějším a nejvýraznějším symbolem nebezpečí však zůstal kouřový signál, který vznikl již za prehistorického člověka. Jeho hlavní výhoda spočívala ve viditelnosti mnohdy na obrovské vzdálenosti. [5]

Dalším velmi složitým příkladem zašifrované zprávy do složitých symbolů je dopis ženy z afrického kmene *Cambidas*. Jednotlivé obrazy zde vypráví příběh o nemocné ženě, jež leží na lůžku. Za symboly jako jsou kultovní předmět lemba, mušle zinga, tři zrnka rostliny salalé a plod ntumtu-muemba stojí příběh, který lze interpretovat asi takto:

„Velmi trpím v tvém domě, nikdy jsem se k tobě nechovala arogantně, manželský život s Sebou přináší oběti, ale čeho je moc. Jsem tvoje žena, chovej se ke mě podle toho. To jsem Ti chtěla říci.“²[6]

Obr. č. 1
Zašifrované přísloví

Obr. č. 2
Rohož stejného kmene: *At' se každý stará o to, aby měl s sebou vždy to, co potřebuje.*

1.3.1 Vznik písma

Vznik písma je natolik obsáhlé a již několikrát popsané téma, že považuji přímo za nutné, uvést jen určité informace, které budou důležité hlavně co se týče dalšího obsahu mé práce. Vzhledem k tomu, že se ale potřebuji dostat k písmu psanému, ať už je to písmo psané rukou či vytvářené na počítači, považuji za nezbytné zde jeho počátky uvést, respektive je zařadit mezi informace, jež podmiňují vznik dalších stránek.

² Podle Josého Martinese Vaze, *Filosofia tradicional dos Cambidas*, Editorial Lisboa 1970

Písmo obrázkové jako první stupeň ve vývoji pokusů o komunikaci popisuje přímo daný předmět. Obecně to funguje následovně: Chceme-li předat informaci o psovi, jednoduše ho nakreslíme a další účastník komunikace nám na základě této kresby porozumí za předpokladu, že daný symbol zná, nebo že zná význam, který onen symbol představuje. Učiní tak například na základě přísloví, jež se k němu vztahuje. Nejčastější byl výskyt symbolů, jež zpodobňovaly zvířata, rostliny, nástroje či nádoby. Z lingvistického pohledu tyto obrázky považovat za písmo nelze, jelikož nejsou závislé na jazyku a obstojí tak i bez zvukového překladu. Nejčastěji byla tato forma využívána při obchodování, kdy si obchodníci zjednodušovali komunikaci a předměty, o něž smlouvali, si kreslili. Dorozumět se tak mohly i kmeny, jejichž jazyky byly naprosto rozdílné, protože výklad kreseb byl jasný. [6]

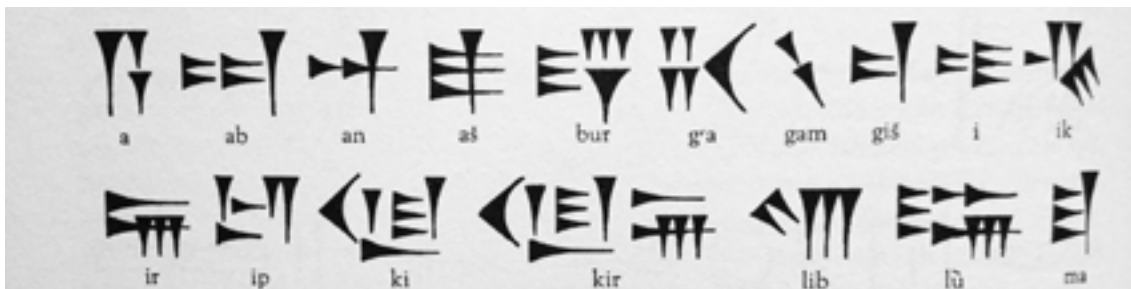
Obr. č. 3
Žádost sedmi indiánských kmenů o rybářské povolení:
Sedm kmenů symbolizuje sedm totemových zvířat
a srdce propojené s očima jeden společný zájem.

Obr. 4.
Zimní kronika kmene Dakotů zaznamenaná na buvolí kůži

O písmu můžeme hovořit, jak to vyplývá z výše uvedeného textu, až když se kresba odpoutá od předmětu a začne zprvu označovat pojmy a následně pak zvuky jazyka. K tomuto vývoji došlo na několika místech planety, kdy nejčitelnější je jejich výskyt v Číně, Mezopotámii, Egyptě a v říši Mayů. Písmem, jež se potýká s určitou problematikou jsou hieroglyfy, které označujeme jako systém *ideografický*, jenž si však zanechal obrázkový charakter. Tento vývoj můžeme porovnat zejména s mezopotamským klínovým písmem, kdy se obrázky tak dlouho stylizovaly, až zůstaly prakticky nečitelné ve své kreslené podstatě, takže se dnes sotva pozná, ze kterých obrázků se jednotlivé znaky vyvinuly. Ideografický neboli pojmový charakter písma si také z části zachovalo písmo čínské, které stejně jako výše zmíněná písma vzniklo z obrázků, jejichž počet narůstá až do závratných hodnot a mnohdy přesahuje (jak je tomu konkrétně u čínštiny) 10 000 znaků. To je důvodem přechodu k písmu slabičnému, později pak hláskovému. [6]

Obr. č. 5
Babylonské písmo slabikové, asi 3000–2700 př. n. l.

Obr. č. 6
Tři varianty staroegyptského písma podle německého archeologa Grapowa

Obr. č. 7
Hieroglyfické písmo na zdi hrobky královny Nefertiti

Přechod mezi piktografickým a ideografickým písmem představuje například písmo bantuských kmenů. Je tvořeno většinou jednoduchou linií, kterou doplňuje několik teček. Pro vznik skutečného písma se musela přetnout spojitost mezi obrázkem a předmětem, což vzniklo tak, že se častým používáním již stylizovaného obrázku utvořila spojitost nová a to mezi už vytvořeným slovem z jazyka a jeho znázorněním, nikoliv už s předmětem skutečnosti, o kterém se mluvilo. Typ tohoto písma se dá demonstrovat právě na egyptských hieroglyfech. Završení tohoto procesu nakonec znamenalo, že slovo tvořilo několik obrázků, označujících různé slabiky, se kterými už ale významově neměly nic společného. [6]

Obr. č. 8
Stylizované obrázky (ideogramy)
kmene Lunda-Thokwe:

1. stopa antilopy
2. loket opřený o koleno
3. dva ptáci v hnízdě
4. koleno
5. králík
6. hnízdo ptáka
7. rybí kostra

Tímto neuvěřitelným procesem postupného zjednodušování určitých znaků se v průběhu mnoha let dostáváme do fáze, kdy jsou nejrozšířenější jazyky na světě tvořeny kresbami znaků, jež označují samostatné hlásky, které se pak spojují do slabik, slov a vět. Za tento počin musíme poděkovat zejména Féničanům, kteří ve 13. století s pomocí hieroglyfů vytvořili první hláskové písmo, které mělo 22 znaků. Řekové ho pak doplnili o písmena, jež označovala samohlásky. Jejich abeceda měla 24 písmen a rozdělila se na dvě větve – západní, která dala vzniknout písmu latinskému, a tudíž i abecedám z něho odvozeným, a větev východní, která se stala platformou pro vznik azbuky a dalších staroslovanských jazyků. [12]

Je naprosto zřejmé, že tento strohý a schematický výčet nedokáže vystihnout nuance, které se při vývoji písma objevovaly. V podstatě tento vývoj neprobíhal nikdy jasně a hladce, jak by se snad mohlo na první pohled zdát. Hranice jsou nejasné a rozmazané. Většinou se používaly různé druhy písma a docházelo k jejich míšení. K podrobnějšímu nastudování vzniku písma bych vás ráda odkázala na četné zdroje, které se problematikou písma zabývají. Například 5000 let písma od autora Béla Kéki.

1.4 ABECEDY

Ještě dodnes se zejména v některých částech Afriky používají obrázková a ideografická písmena. Za svůj komunikační prostředek je považují některé primitivní kmeny. Jedná se však o nádherné kresebné výjevy. Do nedávné minulosti byla považována za kolébkou písma Mezopotámie s klínovým písmem, následovaná byla egyptskými hieroglyfy. Toto bylo považováno za historický fakt až do roku 1998, kdy byla v okolí Théb nalezena pravděpodobně nejstarší podoba písma na světě. John Coleman Darnell, profesor na *Yale University*, našel ve východním Egyptě vápencovou desku popsanou různými znaky, která je datovaná zhruba na 1800 až 1900 let před Kristem, což je ještě stovky let před Mezopotámií. Nápisy byly pojmenovány jako *Wadi el-Hol* podle místa, kde byly nalezeny. Některé znaky byly již rozšifrovány a výzkum, zabírající se jejich vznikem

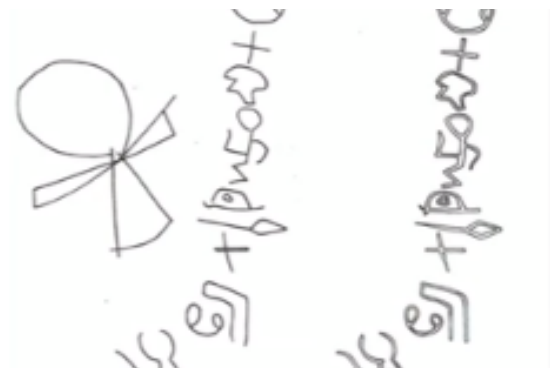
a významem, stále probíhá. Mezi vědci však panuje shoda v názoru, že se jedná o první doložitelnou člověkem vytvořenou abecedu. [19]

Na počátku vzniku písma se však nepsalo písmeny. Hliněné destičky, které se dochovaly, dozajista nejsou zachyceny ve formách, jež by zobrazovaly hlásky, ale myšlenky. Lidi, kteří začali destiček užívat, můžeme označit za první intelektuály, kteří jednoduchou potřebu například přivést vodu z řeky ke svým plodinám, což bylo během přechodu z paleolitu k neolitu otázkou života a smrti, přetvořili na viditelnou formu. Nebyly to však obrazce, zobrazující vytožené představy, ale první racionální plány. Byly to obrazy pojmů (ideogramy) a ty se týkaly možných, ještě neuskutečněných fenoménů. [4]

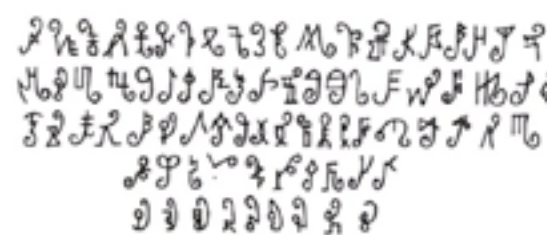
„Naše abecedy jsou kódy, které chtějí učinit mluvení viditelným.“ [4]

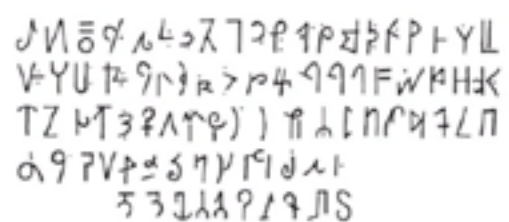
Obr. č. 9
Nejstarší dochovaná písemnost lidstva Wadi el-Hol na vápenci v poušti poblíž Théb (1800–1900 př. n. l.)

Obr. č. 10
Detail z abecedy Wadi el-Hol

Obr. č. 11
Shü-mom: Za třicet let bylo používáno 6 verzí. První verze 465 znaků.

Obr. č. 12
Shü-mom: Poslední verze 86 znaků

Obr. č. 13
Jazyk kmene Vai z Liberie, jež měl dlouhodobou tradici před kontaktem kmene s evropskými jazyky. Má 192 znaků.

Obr. č. 14
Abakwa grafická podoba abecedy, Kongo, Angola

Tímto způsobem se dají předávat dalším generacím nejen informace dědičné, ale i získané. Naše tělo je k tomu také biologicky přizpůsobeno. Tuto aktivitu zajišťuje komplex úst a rukou. Po celou existenci člověka se používalo právě těchto částí lidského těla k předávání symbolů. Díky rukám byly transformovány, neboli informovány předměty, aby měly význam získaných informací. Abeceda byla vynalezena proto, aby spojila výhody obou kultur, to znamená jak materiální tak i orální a minimalizovala jejich nevýhody. [4]

Znalost abecedy se však na počátku dějin a následně pak v jejich poměrně dlouhém období stala nedostižnou pro mnoho obyvatel planety. Tvořila jakýsi skrytý kód, kterému dokázala porozumět jen elitní část společnosti. Nutno podotknout, že i v dnešní době není analfabetismus nic neobvyklého. Negramotný zůstává každý šestý člověk, přičemž procento lidí, kteří neumí ani číst ani psát, je nejvyšší v subsaharské Africe a je důsledkem především bídy a náboženských předsudků. Ve vyspělejších zemích je procento v podstatě mizivé, o což se zasloužilo především zavedení povinné školní docházky. [20]

„Knihovna je oporou paměti, minimálně právě tak artikulovanou jako orální kultura a minimálně právě tak trvalou jako materiální kultura.“ [4]

Díky abecedám se stala historie ve vlastním smyslu vůbec možnou. Nejen proto, že abeceda umožnila uchovávat to, co se stalo, ale protože předtím byla myslitelná pouze přítomná stránka věci, nikoliv minulost. Zajímavá je také jedna z úvah, kterou ale nemů-

žu ničím podložit, a tak ji nabízím pouze k zamyšlení. Znalost písma lidskému pokolení umožňuje zápis minulosti a tím i historie. Následně pak umožňuje se z ní poučit a prožívat tedy o to lepší přítomný okamžik i budoucnost. Zajímavé by potom bylo sledovat rozdíly mezi civilizovanou společností a analfabet, kteří písmo do svých životů ještě zcela nepřijali. Pro národy primitivní by to znamenalo žít historii bez jasně vytyčeného cíle a jakýchkoliv konexí se svojí minulostí, kterým bude vždy chybět počátek i cíl.

1.4.1 Česká abeceda

Naši abecedu tvoří 42 písmových znaků. Základní latinské znaky představuje 26 písmen, která jsou doplněna o 3 různá diakritická znaménka. Ve 13. století se ve všech staročeských slovech typu *dóm, kóň, sól* dlouhé *o (ó)* proměnilo na *uo duom, kuon, suol*. Ve století 15. se toto o předsunulo nad *u*. Čili toto o je dnešní kroužek nad písmenem *u dům, kuň, sůl*. Zvláštní postavení přitom zaujímá písmeno *ch* což je spřežka a další tři písmena konkrétně *x, w, a q* jimiž byla čeština obohacena z cizích jazyků a při výslovnosti je tak přímo nepoužíváme, ale čteme je jako *ks, v a kv*. Velmi neobvyklou hláskou ve světě mimo Českou republiku je užívání hlásky *ř*. To má poměrně dlouhou historii a k jeho používání ve formě *r'* docházelo již ve 13. století. Zajímavostí o tomto znaku je, že v mluvené podobě máme dva způsoby výslovnosti a to znělé a neznělé *ř*. Znělé se vyskytuje mezi dvěma samohláskami, neznělé se v řeči objeví, je-li z jedné strany doplněno o neznělou souhlásku (např. křik). [21]

1.5 JAZYK A JEHO ZÁKLADNÍ VLASTNOSTI

„V jazyku je naše národnost.“ (Josef Jungmann)

Jazyku se tedy věnuje věda zvaná *lingvistika* česky *jazykověda*. Co se týče jazyka, ten tvoří tři základní stavební kameny: *řeč*, což je obecná lidská schopnost se díky jazyku dorozumívat, komunikovat, konverzovat. *Jazyk*, který je vlastně systémem pravidel, jež řečník při výkladu dodržuje, aby mu bylo porozuměno ze strany posluchače a *promluva*, což je konkrétní akce, která je tvořena na základě znalosti a respektování systému jazyka. Jazyk bych tedy chtěla definovat jako nástroj myšlení, díky němuž se naše myšlenky mohou předávat dalším generacím a uchovávat tak poznatky, které jsme dříve získali. [22]

Řeč uchovááme pomocí její psané podoby, což můžeme právem považovat za největší vynález v dějinách. Písmo pak můžeme řečí donekonečna reprodukovat. Jazyk je jedním ze znaků národnostní identity. Odlišuje nás, ale i utváří. A my, uživatelé jazyka, ho utváříme a udržujeme naživu. Je to forma, která se mění v závislosti na době a na

událostech. S nadsázkou lze říci, že pouhým vyřčením několika vět můžeme změnit dějiny, ovlivnit myslí milionů lidí, obrátit proti sobě své nejbližší.

1.6 PŘIROZENÉ A UMĚLÉ JAZYKY

Jak jsem již výše zmínila, jazyk je forma, kterou tvoří sami lidé. Jazyk by bez svého mluvčího vůbec nemohl existovat. Přetváří se a vyvíjí právě v závislosti na svém mediu – tedy člověku. To my určujeme, jak se bude naše řeč měnit například v závislosti na používání nových technologií, kde můžeme vývoj a potřebu nových slov pozorovat nejjasněji. V roce 2013 webová stránka oxforddictionaries.com³ zveřejnila nejpoužívanější slovo roku. Tím se stal výraz *selfie*, který jak dnes již všichni víme, označuje fotografický autoportrét pořízený nejčastěji *smartphonem*. Neuvěřitelně rychle se rozšířil po celém světě a obohatil tak i češtinu, kde se běžně i ve své anglické podobě používá. Když budu tuto problematiku vztahovat na češtinu, můžeme se snadno přesvědčit, že náš jazyk je tak ohebný a přizpůsobivý, že z anglicismů hravě dokáže udělat českou verzi slova. Např. tramvaj (tramway), různé druhy sportů jako je volejbal (voleyball) hokej (hockey) nebo víkend (weekend). Tato a spousta dalších slov se k nám dostala již v 19. století společně s průmyslovou revolucí. Ke slovíčku víkend se mimo jiné váže anketa, která byla vypsaná již roku 1940 v časopise *Naše řeč*: Slovo víkend nenalezlo milost před očima a ušima tehdejší veřejnosti a tak, nastala skutečná poptávka po novém slovu a lidé byli opravdu kreativní – v redakci se objevovala slova jako: *Neděláček*, *Sobotěnka*, *Zotav*, *Osvěžená*, *Oddyšek*, *Týdnice*, *Končíněk*, *Vytýden*, *Osvěžník* nebo *Týdnu vale*. Čeština je tedy jazyk přirozený. Utvářela se a měnila několik staletí a měnit se bude i nadále tak dlouho, dokud česky budeme mluvit. [21]

Přirozený jazyk tedy slouží hlavně ke komunikaci mezi lidmi, kteří tento jazyk sdílí a jde jej rozdělit do dvou základních struktur. První struktura je *slovník*, což je systém – množina slov, která je v onom jazyce srozumitelná a má smysl. Dalším důležitým znakem přirozeného jazyka je jeho *gramatika*, což je soubor pravidel, která používáme ke skladbě vět. Hlavním rozdílem mezi přirozeným a umělým jazykem je to, že u jazyků přirozených jako je čeština, angličtina či němčina byla vždy nejdříve *forma*. To znamená, že tímto jazykem se nejdříve mluvilo a až následně vznikl popisný systém, jež se k tomuto jazyku vztahuje. [23]

Jazyk umělý je tedy vytvořený nebo řízený pomocí souboru předem stanovených pravidel s přesně definovanou syntaxí a sémantikou vytvořený pro určité praktické účely. Takovým jazykem je například nejznámější esperanto, ale takových uměle vytvořených

---

3 <http://blog.oxforddictionaries.com/2013/11/word-of-the-year-2013-winner/>

jazyků máme vícero. Například *ido*, *interlingua*, *volapük* apod. Umělý jazyk nebývá vázán na jednu skupinu mluvících lidí a dále se nevyvíjí. Bývá většinou tvořen s ambicí stírat rozdíly mezi národnostmi. Je velmi přísně konstruovaný to znamená že nedovoluje žádné výjimky ani odchylky od jeho pravidel. Nemyslitelné jsou také hovorové a slangové výrazy, stejně jako nářečí či nespisovné formy. V některých případech však může být tato strohost a univerzálnost velkou výhodou. [23]

Jak již bylo zmíněno, člověk byl schopen vytvořit také systém využívaný pro umělé jazyky jako pokus, učinit z jednoho jazyka univerzální dorozumívací prostředek, který by byl jednoduše zvládnutelný a snadno pochopitelný. Nad touto myšlenkou u nás hloubal například už J. A. Komenský (1592–1670). První pokusy o vytvoření jazyka umělého sahají až do 18. století, kdy dal Švýcar J. M. Schleyer vzniknout tzv. *volapüku*. Celkově je v abecedě patrný vliv němčiny, díky které získal poněkud na těžkopádnosti. Následně byl vytlačený mnohem známějším a rozšířenějším jazykem – *esperantem*. *Esperanto* se objevilo po letech práce v roce 1887 pod rukama poláka L. Zamenhofa (1859–1917). Ten publikoval v největším rozmachu *volapüku* pod pseudonymem Dr. Esperanto, což v překladu znamená *doufající*. Jeho učebnice *Lingvo Internacia*, přichází s návrhem umělého jazyka, který by sloužil jako neutrální prostředek pro rovnoprávnou komunikaci a porozumění mezi lidmi, kteří společný jazyk nesdílí. V esperantu si můžeme přečíst například Hamleta, Božskou komedii nebo i česká veledíla například Babičku od Boženy Němcové či Haškova Dobrého vojáka Švejka.

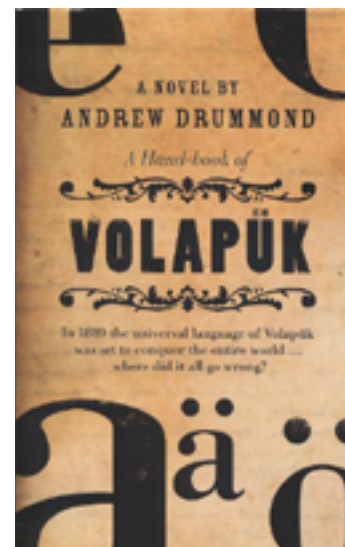
Gramatika celého jazyka je velmi jednoduchá a dá se prý popsat na jedné stránce papíru. Díky tomu si jazyk můžeme osvojit až šestkrát rychleji než jakýkoliv jiný národní jazyk. Nemá žádné výjimky. Slovní zásoba je nápadně podobná germánským a románským jazykům, což zaručuje její srozumitelnost. *Esperanto* opravdu zastalo roli vykonstruovaného jazyka velmi dobře – vychází v něm časopisy, knihy, a pod záštitou UNESCO se v tomto jazyce konají dokonce konference. Esperantem dnes mluví více než 2 miliony lidí, kteří jsou až ze 120 zemí světa. [24]

Obr. č. 15
La Esperantisto, první esperantský časopis vydávaný od roku 1889 v Norimberku

Obr. č. 16
První učebnice esperanta, vydaná ve Varšavě roku 1887

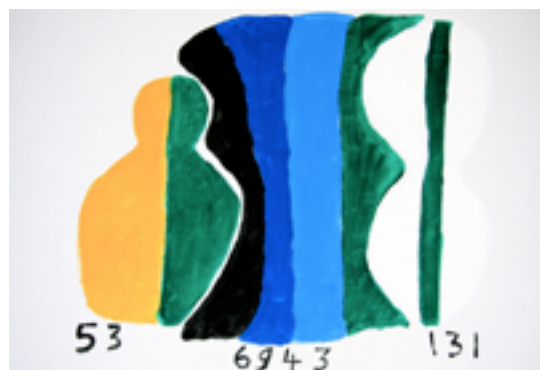

Obr. č. 17
Kapesní knížka volapüku

V této souvislosti bych chtěla vyzdvihnout ještě jeden umělý jazyk a to *mänti*. Jedná se jistě o zajímavý jazyk, a stejně tak zajímavý je příběh jeho autora. *Mänti* je dílem dnes 37 letého Brita, který na něm pracoval již od svého dětství. Daniel Tammet (1979) má jednu z nejpozoruhodnějších chorob, která se nazývá synestezie. Má excelentní schopnosti v matematice a absolutní cit pro přirozené jazyky. Ovládá jich jedenáct včetně esperanta, přičemž poslední – islandštinu – se naučil za pouhých sedm dní. Daniel drží evropský rekord v recitování desetinného rozvoje čísla π . 14. dubna 2004 v Oxfordu u tohoto čísla správně a z paměti odříkal 22 514 desetinných míst. Kromě počítání, čísla i maluje. Sám tvrdí, že vidí (nebo umí si představit) čísla jako věci určitých tvarů a barev. V jeho mysli má každé celé číslo až do přibližně 10 000 svůj tvar a zbarvení. S čísly následně pracuje jako s nositeli tohoto tvaru a barvy a dokáže je tak vizualizovat ve svých malbách. [25]

Obr. č. 18
Daniel Tammet, *Pi Landscape*

Obr. č. 19
Daniel Tammet, *Fifty-Three Times One Hundred Thirty-One*

Umělé jazyky se dnes konstruují především pro to, aby se člověk mohl dorozumívat se strojem, popřípadě, aby mohl komunikovat stroj se strojem. Jsou to jazyky programovací užívané v kybernetickém světě. Jak jsem již zmínila lingvistika se velmi významným způsobem podílí na formování programovacích jazyků, které jsou používány především v komunikaci se stroji.

1.6.1 Kybernetika ve vztahu k lingvistice

Kybernetika jako samostatný vědní obor se začala formovat během druhé světové války. Jako nejdůležitější počín ve vymezení oboru je považovaná kniha od amerického matematika Norberta Wienera (1894–1964) *Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine* (Kybernetika neboli řízení komunikace v živých organismech a strojích, New York 1948). Kybernetika (z řeckého *kybernetiké* – umění kormidlovat či řídit) zkoumá činnost automatů a jejich kontrolované reakce na daný podnět. [6]

Wiener se po celou dobu druhé světové války zabýval problematikou, jak na dálku zasáhnout určitý cíl. Při kategorizování automatů je rozčlenil na dvě skupiny. Za prvé to byly automaty, které mají najít a zasáhnout cíl a za druhé automaty, jež by měly být schopné odpovědět na nějakou otázku. Tím rovněž definoval celý princip příjmu informace, jejího vyhodnocení a zpětné vazby. Takhle nějak započala éra počítačů, jak je známe dnes, respektive éra oboru kybernetiky, kde je naprosto zřejmá spojitost mezi fungováním počítače a lidského mozku. Konkrétněji je to způsob, jak oba tyto systémy pracují s informací. Jak ji přijímají, jak ji dokážou uložit v paměti a následně pak opět použít v přenosu přes komunikační kanály až k výstupu. Zpětná vazba hraje v případě obou systémů nezastupitelnou roli. To znamená kontrolovatelný průběh činnosti, která může být během jejího uskutečňování částečně upravována. Dalším aspektem, který spojuje obě tyto schémata, je rychlost vyhodnocování a přenosu. Počítače v dnešní době jsou schopny simulovat určité postupy v našem mozku tak dokonale, že přímo odvádí některé úkony za nás. Pokud počítač dokáže bez problému navést střelu tam, kde má být použita, může bez obtíží řídit také letadlo, může koordinovat určité výrobní procesy, rozpoznat rakovinu dříve, než vůbec trpíme jejími symptomy. V běžném denním fungování nám koupí lístek na tramvaj, vypočítá výši úroku, či zjistí kolik kalorií jsme právě spálili dvacetiminutovým skákáním přes švihadlo. Technici sní o tom, že počítače pak budou ovládat další počítače, zatímco filosofové se bojí, že tak bude vědeckotechnická revoluce dovršena. [6]

Lingvistika se uplatňuje ve výše popsaném oboru zejména při tvorbě programovacích jazyků, díky kterým je možná komunikace mezi člověkem a strojem. Tyto jazyky patří mezi uměle vykonstruované a existence moderní společnosti je na nich zcela zá-

vislá. Mezi další disciplíny, v nichž je vliv lingvistiky a kybernetiky čitelný je strojový jazykový překlad, či teorie informace. Já však vnímám ještě jeden vztah mezi lingvistikou a kyberprostorem a to je ten, kdy kyberprostor modifikuje jazyk. Ten, kdy jazyk sice používají lidé, ale kyberprostor ho podstatně mění. Snem většiny vědců z tohoto oboru, na který jsou vynakládány velké finanční částky je naučit počítače, aby rozuměly přirozeným jazykům. V této době se informace počítačům předávají v podobě zakódovaných programovacích jazyků. Postupné zdokonalování techniky ve vztahu k člověku vede v mnoha ohledech k úvahám a také k obavám, jak se bude tento obor, jenž se stal už teď nedílnou součástí našich životů, vyvíjet do budoucna. Neměli bychom se však obávat strojů samotných, nýbrž lidí, kteří budou těmito materiáliemi disponovat. [6]

Lingvistika jde ruku v ruce s dobou, což znamená, že její vliv na techniku a technický vliv přímo na tento obor je nezpochybnitelný. Tuto informaci jsem chtěla zmínit pouze pro představu, jak lingvistika na poli technologickém funguje. Bez týmu expertů, který se dlouhodobě formoval a podílel na vzniku jazyků, jenž nám umožňují využívat techniku, bychom nemohli porozumět ani lidem, ani počítačům, a možná ani sami sobě. Stroje se staly součástí našich životů a díky spojení oborů jako je lingvistika a kybernetika se stala počítačem modifikovaná komunikace vůbec možnou. Proto jsem považovala za důležité ji v mojí práci zmínit. [26]

2. KOMUNIKACE

Pojem komunikace je poměrně frekventovaným pojmem. Skrývá pod sebou celou škálu psychologických a sociálních témat, tudíž vymezení tohoto pojmu a jeho definice je úkolem vsutku nelehkým. Ačkoliv existuje řada explikací, žádná z nich se nestala absolutní a univerzální pro tuto oblast bádání. Co to vlastně komunikace je a jak vnímám tento pojem já sama? Obecně vzato komunikací rozumíme sociální proces, jež se odehrává v určitém kontextu a je založen na vzájemné interakci a vztazích. Je to nástroj, jehož prostřednictvím může být prezentována nebo vyvíjena moc. Akt během kterého dochází k přenosu symbolů s očekáváním zpětné vazby a následného porozumění. Z definice jasně vyplývá, že v jádru veškerého zájmu o tuto sféru stojí zpráva. Zpráva jako lidská symbolická aktivita, jež byla díky vynálezu písma učiněna viditelnou, zaznamenanou a dohledatelnou. Zpráva jako nositel významu. Může to být ale také řečené slovo, gesto, pohazení, zvuk, zkratka všechno, co je člověk svými smysly schopen přijímat a co je také schopen odesílat k dalšímu účastníku potažmo účastníkům komunikace v symbolické formě. Symbol jako znak, který odkazuje k něčemu jinému, je tedy na tomto místě nositelem významu. [27]

V procesu komunikace hrají důležitou roli dva aspekty a to *intence* a *interpretace*. První z pojmů vzniká u podavatele zprávy, z čehož vyplývá, že tyto zprávy jsou: „Konstruovány, stvořeny, plánovány, vytvořeny, konstituovány či složeny, vybrány nebo přejaty komunikátorem.“[27] Proces následně pokračuje u příjemce zprávy a to tím, jak ji interpretuje. V dnešní době jsou teoretici přesvědčeni, že zprávy nemluví samy za sebe, ale jejich význam je jim vkládán právě jejich příjemci.[27]

Zprávy vznikají v určitém prostředí – kontextu, který je pro jejich výklad nesmírně důležitý. Ten lze chápat ve čtyřech různých souvislostech a to v kontextu *fyzickém* (hmotné prostředí), *kulturním* (hodnoty, životní styl,...), *sociálně-psychologickém* (postavení a vztahy mezi jednotlivými účastníky komunikace), *časovém* (posloupnost událostí). Tyto čtyři komponenty se navzájem ovlivňují a navzájem na sebe působí. [30]

Každý účastník komunikace zároveň vysílá a zároveň přijímá určité informace přes komunikační kanál, kterým je médium, jež sdělení přenáší. Vysílat informace může dvěma způsoby a to buď *verbálně*, nebo *nonverbálně*. Nástrojem ke zprostředkování verbální složky je *řeč*. Jakmile myšlenku vyslovíme v podstatě ji zakódujeme a vyšleme k příjemci, který ji musí sluchem přijmout a následně dekodovat. Výsledkem dekodování informace je porozumění jí. Nonverbální složku v podstatě neovlivňujeme, je to řeč našeho těla. To, jak se usmíváme, jak gestikulujeme, jak blízko příjemci stojíme, ale také

například to, co máme zrovna oblečené a mnohé další projevy, jež jsou na druhé straně přijímány ostatními lidskými smysly, jako jsou zrak, hmat, ale také například čich. [8]

Stejně tak jako člověk potřebuje jíst nebo dýchat, tak potřebuje i komunikovat a díky tomu kolem sebe utvářet prostředí, navazovat vztahy, pomáhat ostatním. Komunikovat pro mě znamená mít pocit, že nejsem sama, že mi někdo rozumí, že za mnou stojí. Také ale argumentovat, abych si mohla prosadit svůj názor a prožívat. Za použití jednoho slova můžeme ovlivnit chod událostí, můžeme vztah začít nebo naopak ukončit. Komunikace mi dává tolik protichůdných pocitů – pocit sounáležitosti, nebo naopak vyčlenění ze skupiny, lásky a nenávisti, radosti či smutku.

2.1 INTERPERSONÁLNÍ KOMUNIKACE

Komunikace charakterizuje člověka jako živoucí bytost a nesrozumitelné zavržení tak transformuje do mluveného a psaného slova, kterým je člověk schopen vyjádřit svoje potřeby, chťice, obavy, myšlenky, pocity,... Proč ale ta potřeba komunikace? Především je to proto, že člověk neumí být sám, respektive nikdy sám nebyl. Svět je plný lidí, takže to ve své podstatě ani nejde. Lidé spolu přirozeně pracují, baví se, žijí v rodinách. Což mě vede k dalšímu bodu a to potřebě bezpečí a lásky k čemuž je komunikace nezbytná. Je to jádro každého vztahu. A podíváme-li se na tuto problematiku také z opačného hlediska, nedostatek komunikace způsobuje stavy deprese, samotu, konflikty, profesní nespokojenost a mnohé další problémy, které jsou s absencí komunikace spojeny. [31]

Správně se vyjádřit přitom nebývá vůbec snadné. Ze všeho nejdřív vnímáme city, následně myšlenky a potom chování. Toto se dá v komunikaci vyzorovat poměrně snadno, tím, že budeme sledovat a naslouchat. Naše emoce nám pomáhají tvarovat a budovat naše priority a hodnoty. Dokážou nás motivovat, ukázat nám směr, kterým se vydat, pomáhají nám vyrovnávat se s problémy a hledat smysl našeho života. Proto je důležité se svoje emoce naučit kontrolovat a rozpoznávat je. Cesta k ostatním a k rozklíčování kódů, které k nám vysílají pak bude mnohem jednodušší. Problém nastává v bodě kdy ne, že emoce nevnímáme nebo nevidíme, ale kdy jsme jimi oslepeni. Ztrácíme pak racionální kontrolu nad svým chováním a jednáme tak, jak bychom za normálních okolností zaručeně nejednali. [31]

Lidé mnohem rychleji přemýšlí než mluví, což může být jednou z příčin nepozornosti. Zatímco posloucháme někoho při jeho projevu, máme spoustu času na myšlení. Průměrná rychlost normální mluvy je 125–150 slov za minutu. Avšak mozek a ucho dokáže absorbovat až čtyřikrát více slov. Mezi další problematice pasáže v interpersonální komunikaci jsou reakce jimiž samotný její proces narušíme. Mezi ně patří například

předsudky, neúměrná kritika, vyhrožování, předčasné odsouzení komunikanta nebo například moralizování a přesvědčování ostatních o vašem vlastním úsudku. Z dalších reakcí to může být také reakce žádná anebo úplná změna tématu. Jak tedy předejít těmto nepříjemnostem? Myslím si, že řešením je toho druhého více poslouchat. Od té doby, co má člověk jen jednu pusu a dvě uši, by měl rozhodně poslouchat více než mluvit. Tento vtíp stojí na reálných základech. Opravdu totiž strávíme mnohem více času posloucháním, než děláním čehokoliv jiného. Během dne strávíme, podle FPDL (Partners for Local Development Foundation) 70 % komunikací a to 9 % psaním, 16 % čtením, 30 % mluvením a 45 % posloucháním.

Celá tato disciplína komunikace je velmi složitá, ale považuji za nezbytné se jí zabývat alespoň okrajově. Umět totiž přechít a reagovat na emoce s nimiž se potýkáme je jeden ze základních kamenů efektivní komunikace, přičemž slovo efektivní zde znamená schopnost získat osobu, jež vám bude naslouchat, dát mu však také prostor k vyjádření a co možná nejlépe vyvažovat poměr mezi oběma těmito aktivitami.

2.2 ZPROSTŘEDKOVANÁ KOMUNIKACE

Výše jsem se snažila vysvětlit, co to znamená komunikace v širším slova smyslu, na dalších řádcích se toto téma pokusím zúžit pouze na komunikaci zprostředkovanou. Ta je totiž specifickým okruhem komunikace, který se projevuje především vizuální absencí komunikanta a také časoprostorovým posunem. Aby se tak vysílaná informace přece jen dostala k příjemci, musí ji něco zprostředkovat. Musí zde být médium, které umožní doručení zprávy. Rozdíl mezi přímou nezprostředkovanou primární formou komunikace s komunikací zprostředkovanou, kdy plynule přecházejí jednotlivé repliky komunikačních interakcí je tak určitě jasný. Zatímco komunikace tváří v tvář je záležitostí orálně akustickou, ta zprostředkovaná ať už počítačem či dopisem se opírá o médium optické, psané. Technologií, jež zprávy přenáší ať už na větší či menší vzdálenost, jsou jakékoliv materiální prostředky, které umožňují sdílet význam, jež zpráva obsahuje. Těmito prostředky rozumíme například tužku a papír, radiové vlny, kabely, vzduch atd...

Ve středu zájmu této práce stojí komunikace zprostředkovaná počítačem, což může být v tomto případě chápáno také jako komunikace přes telefon či například telegraf. Tato technologie natolik mění výrazové prostředky v dialogu mezi dvěma lidmi, že se stává předmětem zájmu nejen lingvistů, ale také sociologů, psychologů, a zaslouží si i ten můj. V následující kapitole se pokusím nejen o historický přehled přenášení informací na velkou vzdálenost, ale také o porovnání tohoto přenosu s dobou minulou. Zajímá mě, jak se komunikace vyvíjela a co ji ovlivňovalo. [32]

3. DIALOG NA VELKOU VZDÁLENOST

Dopis byl jediným médiem, který na staletí ovládl způsob komunikace a stal se tak jediným prostředkem, jak si vyměňovat korespondenci na velkou vzdálenost až do éry telegrafu. V průběhu let se obměňovaly nejen nástroje a materiály, jež byli k psaní používány, ale i způsob jejich dopravy. Ať už to byl kus pergamenu nebo papíru, ať už husí brk a inkoust nebo kuličkové pero, vždy byl jako nositel zpráv, myšlenek, a informací používán právě dopis. K šíření dopisů bylo po celou dobu jeho historie užíváno všemožných technologických vymožeností pro jeho rychlejší, pohodlnější a spolehlivější přenos. A tak v tuto chvíli, naprosto přirozeně vnímám, že technologie přesně k tomuto účelu slouží i dnes. Požadavky na dnešní způsob komunikace jsou hlavně rychlost. Zprávu můžeme v podstatě stejnou rychlostí odeslat do vedlejší kanceláře v práci (kdy zpráva příjemci zapírá dříve, než bychom tam vůbec došli) tak i na druhý konec světa.

3.1 POŠTOVNICTVÍ

Ohlédneme-li se do minulosti, do doby, kdy myšlenka komunikace na větší vzdálenost začala získávat na důležitosti, zjistíme, že rozdíl v potřebě projevit se a samotný záměr psaní, ať už v jakékoliv formě, zůstává stejný. Prapočátky korespondence můžeme hledat již ve starobabylonské říši v Mezopotámii, kdy se psalo na hliněné destičky. Jak se však velmi rychle zjistilo, tyto destičky byly snadno padělatelné, po navlhčení se daly jednoduše znovu přepsat. Opatřovaly se jakýmsi hliněným pouzdrém, což může být považováno za prvního předchůdce obálek. Avšak k prvnímu doložitelnému přenosu zprávy na větší vzdálenost došlo v roce 1184 př. n. l. za použití kouřových signálů, které sdělovaly informaci o pádu Troji. Další slavný záznam přenosu zprávy se odehrál poblíž města Marathon roku 490 př. n. l. O výsledku významné bitvy řecko-perských válek, běžel informovat do Athén řecký voják Feidippidés, který v cíli své cesty se slovy *zvítězili jsme* vyčerpáním zemřel.[7]

3.1.1 Dopis

„Nejupřímnější a nejsvobodnější produkt lidské mysli a srdce je milostný dopis.“⁴ (Mark Twain)

V této kapitole bych se chtěla věnovat dopisu z pohledu obsahu a významu, který je pro mne samotnou důležitý. Na tom kousku materiálu pro mne zůstává pořád patina poetiky, to že člověku opravdu záleží na tom, jaký vybere papír, jakou zvolí barvu inkoustu.

---

4 The frankest and freest product of the human mind and heart is a love letter

To, že jakmile udělá chybu, sahá po dalším papíru a píše úplně od znovu. Poetickou zůstává jeho vůně, a hlavně to, že se ho můžeme dotknout. To že se můžeme dotknout toho stejného kusu papíru, kterého se dotýkala milovaná osoba. Psaní dopisu od svého prapůvodu symbolizuje rituál. Samotný dopis se stal médiem, který civilizoval lidstvo, byl u zrodu kulturních proměn společnosti i politických převratů. Je to ozvěna minulosti, která ačkoliv je v dnešní době vytlačována daleko rychlejší a efektivnější komunikací stále ještě promlouvá svoji autenticitou a silou.

Éra psaní dopisů na osobní úrovni se rozvíjela až v 18. století, kdy začala prudce narůstat gramotnost. Představuji si, že tehdy museli lidé čekat se zatajeným dechem po celé týdny a dokonce měsíce, než dostali odpověď na svoje otázky. V dnešní době saháme po této formě psaní zejména tehdy, kdy chceme vyjádřit něco, co se neříká jen tak. Něco co si žádá přesně onu vážnost, jež je v dopisu nenahraditelná. Většinou chceme formou dopisu poblahopřát k sňatku či k narozeninám, nebo naopak při příležitosti kondolence a také, chceme-li někomu vyjádřit svoje city. To je myslím důvod, proč dopis alespoň po té stránce citové bude hrát vždy významnou roli. V dobách 18. a 19. století si však lidé psali dopisy zkrátka proto, že nebyla jiná možnost korespondence. A psali si o čemkoliv z podstaty úplně stejné jako dnes my posíláme sms zprávy. Chtěli vědět, co se děje s jejich blízkými, jak se jim daří, nebo sdělit jak se mají oni sami. Podmětem k psaní zde stejně jako dnes potřeba psaní sms zpráv, zůstává vzdálenost. Až když se nám naši přátelé nebo blízcí vzdálí máme potřebu sáhnout po telefonu a zavolat jim. Ale jsou jistě situace o kterých se těžko mluví a člověk tak při psaní dopisu uvítá více prostoru na rozmyšlení a utřebením idejí. Potřeba vyjádřit se je jedna z nejdůležitějších funkcí jakékoliv psané podoby rozhovoru. Možnost úplně se otevřít a dostat ze sebe to, co nás tíží. Tímto považuji dopis za živoucí organismus. Avšak i ty nejopravdovější dopisy zůstanou zamrazeny v čase. Výhodou je (pokud to vůbec výhodou můžeme nazvat), že se k nim potom můžeme zase vrátit, pokud to lze vůbec za výhodu považovat, nicméně svůj opravdový smysl mají v době ve které vznikly. Stejně tak jako sms zprávy. S odstupem času vypovídají o ve vás už nedlícím životě a ačkoli se tomu živému ve vás podobají, je okamžik, kdy žily už pryč. Je to nádherné, poetické a patetické zároveň. [33]

Osobní dopisy se však staly pokladnicí vzhledu do životů jak obyčejných lidí, tak i vážených osobností své doby. Právě díky možnosti nahlédnout zpátky máme šanci se dozvědět nesčetně mnoho informací o jejich soukromém životě, ale i o době, která je obklopovala. Máme příležitost si jejich příběhy přečíst a prožít je s nimi. Například dopisy Vincenta van Gogha, Boženy Němcové nebo Fridy Kahlo. Souhrnně jde o literární útvar, který nazýváme ego-dokument. Tyto útvary zahrnují soukromou korespondenci, deníky a memoárové texty. Lidská zvědavost je jedním z nejdůležitějších faktorů, které lákají člověka nahlédnout pod pokličku věcí a dozvědět se o životě velikánů víc. Lákavé

zůstávají hlavně pro možnost dozvědět se o pikantnostech a intimnostech z jejich života, ale nesmíme však opomenout ani literárně historický význam těchto sbírek. Všeobecný zájem o osobní korespondenci připisují také postavení samotného dopisu na konci 2. tisíciletí. V konkurenci již výše zmiňované komunikace elektronické, se jeví dopis jako symbol spojený výhradně s minulostí a možná právě proto je tato literární forma vyhledávaná. [34]

Ponořím-li se hlouběji do své paměti zjistím, že milostný dopis, se všemi jeho náležitostmi a aspekty tak, jak si je představuji, jsem nikdy nedostala. Vyjma jednoho, ale vizuální stránka dopisu a pravopisné hrubky v něm předčily veškeré pocity zamilování nebo pocity, kdy je člověk uvědoměn, že je milován. Byl psán na počítači na naprosto obyčejný papír, čímž okamžitě ztratil na osobitosti. Pravdou zůstává, že jsem více dopisů napsala než dostala.

Takovou situací si prošla i jistá Hannah Brencher, dívka, které psaní dopisů pomohlo vyrovnat se s tíživou životní situací. Věřila, že tuto možnost může nabídnout i ostatním lidem, kteří pomoc potřebují. S novou etapou svého života, která ji po ukončení studií zavedla do New Yorku, se neuměla vypořádat, a tak začala psát dopisy, které však neměly příjemce. Nechávala je v kavárnách, na nádražích, v parcích. O tomto projektu začala psát i dostupnější internetový blog, kde celé své počínání vysvětlila a objasnila ho tak širší masě lidí. Ti ji začali následně podporovat a odepisovat na její dopisy, které našli na ulicích. Zde vznikla celá ta krásná myšlenka textu, který napíšete, ačkoliv neznáte korespondenta. Zde se zrodila myšlenka, že význam a obsah dopisu může člověku pomoci, povzbudit ho a nasměrovat správnou cestou. Mě tento projekt zaujal a pokud zaujal i vás odkážu vás na tyto webové stránky www.moreloveletters.com.

3.1.2 Poslové zpráv

Už ve starověké Číně a Japonsku fungoval systém doručování informací a v Persii byla dokonce vybudovaná celá síť stanovišť určených k tomuto účelu. Vzhledem k tomu, že k přenosu zpráv na větší vzdálenosti bylo užíváno hlavně koně, tato stanoviště byla určená primárně k jejich ustájení, odpočinku a přepřahávání zvířat. Zprávy v dobách bojů byly nepostradatelným přínosem informací jak strategických, tak i obranných. Proto se velmi lpělo na jejich, co možná nejrychlejším, přenosu. Na počátcích bylo k doručování zpráv užíváno poslů či sluhů. Jelikož číst a psát bylo výsadou pouze několika málo vzdělanců, kteří většinou sloužili panovníkovi, mohla si tento luxus dovolit právě jen vládnoucí vrstva. Dalším střediskem této elitní vrstvy byly samozřejmě kláštery, ze kterých osobní korespondence pramenila nejčastěji. [7]

Obr. č. 20
Jízdní pošta v Persii, vyobrazení z 19. stol

Obr. č. 21
Římský posel

Pošta, jako státní instituce se zrodila již ve starověkém Římě za císaře Augusta (31 př. n. l.–14 n. l.), kde bylo vybudováno poštovní spojení, které nenašlo nikdy dříve a ani ještě dlouho po rozpadu říše římské v dějinách srovnání. Nesla název *Curus publicus* a sloužila převážně k potřebám státu a jeho správě. Z této doby pochází i rčení, *všechny cesty vedou do Říma*. Augustus totiž uprostřed města nechal postavit zlatem zdobený sloup *milliarium aureum* „zlatý milník“ od něhož se měřily veškeré vzdálenosti. Položil tak základy k tvorbě prvních map. [7]

S rozvojem komunikace pozemní a rozvojem dopravy vznikla při silnicích v římské říši poměrně kompaktní síť poštovních stanic, které byly vybaveny nejen prostory k ustájení koní (kterých mohlo být až okolo dvaceti), ale také zvěrolékaři, personálem státní správy či úředními sluhy. Stanice od sebe byly umístěny na takovou vzdálenost, jakou mohl kůň ujít než se unavil. Tehdejší poštmistři se na těchto stanovištích museli prokazovat určitým certifikátem, který je opravňoval k výměně koní či vozu. Podobný systém využívali Mongolové při svých krvavých dobytelských cestách do Číny. Díky tomu, že bravurně ovládali koně, postupovali rychleji než zprávy o nich, což dokázali perfektně využít ve svůj prospěch. Aby mohli svobodně cestovat přes jejich obrovské impérium a komunikovat tak napříč územím, které bylo dvakrát větší jež jsou Spojené Státy Americké, prokazovali se na stanicích zvláštním medailonem, který můžeme považovat za prvního předchůdce cestovního pasu. [35]

Aby bylo eliminováno jakékoliv zdržení, poštmistři u sebe měli poštovní trubku, kterou dávali signál, že se již blíží. Je to jeden ze symbolů, který přetrval a který známe i z dnešní doby. Většina evropských doručovacích společností tohoto symbolu stále využívá. Od prvopočátků tedy oznamoval příjezd pošty zvuk. V dávné minulosti to byl volský roh, ze kterého se následně vyvinula trubka. Dnes je to pípnutí nebo cinknutí telefonu. Zvuk hraje důležitou roli v přenášení zpráv i v pravěku, kdy se zprávy nemohly šířit psanou formou, ale pouze zvukovou. Takovým nástrojem byly například zmiňované

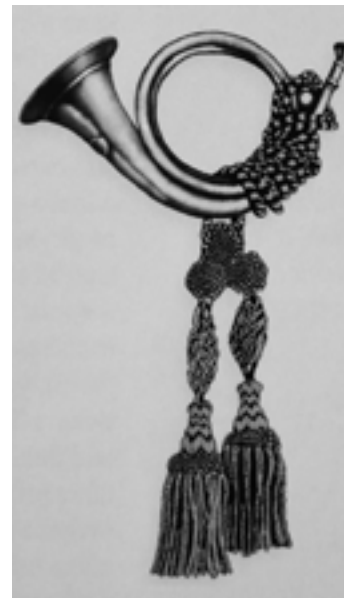
africké bubny či píšťaly. Existovalo několik signálů, které avizovaly příjezd poštovních koní, jejich počet k výměně nebo například nebezpečí přepadení. [7]

Obr. č. 22
Poštovní trubka z titulní strany
novoroční poštovní knížky, 1792

Obr. č. 23
Zlacená trubka s paarským erbem,
1711

Obr. č. 24
Poštovní trubka z 19. století s pře-
depsanou šňůrou

V dobách, kdy na sebe stát nabíral čím dál více funkcí docházelo k všeobecnému rozvoji doručování poštovních zásilek a to především v použití nástrojů přenosu. Jestliže to ve starověkém Egyptě byli pouze sluhové či poslové a jejich nohy, postupem času se k přepravě užívalo koně, s rozvojem obchodu pak také dopravních prostředků, které by zajišťovaly převoz nejen zpráv, ale také předmětů a i samotných lidí. K tomuto převozu jak informací, tak i obchodních artefaktů či správních spisů bylo potřeba cest. Ty v té době měly nejrůznější charakter. Většinou se nejednalo o pevný podklad a od polí byly odděleny pouze nízkými násypy, v okolí bažin byly cesty do široka rozježděny mnohdy s více než jednou stopou. Ani o bezpečnost nebylo zrovna postaráno. Poštovní kočáry byly často přepadávány lupiči. Tato trýznivá situace byla řešena tak, že dostavník většinou převážel jednoho i více příslušníků vojenské služby. [7]

V době stagnace jakýchkoliv technologických vynálezů či posunů se ve středověku, začala postupně rýsovat podoba moderního poštovníctví a to konkrétně v Itálii v malé vesničce severně od Bergama. Tam ve 13. století začala rodina Tassů budovat horské stezky a cestičky, které sloužili k obchodním a komunikačním účelům především s Benátkami a Janovem, městy jenž se staly obrovskými centry vzdělanosti, moci a obchodu. Tasso v italštině znamená jezevec, kterého rod užíval jako symbolu.

Následně bylo jejich jméno zkomoleno na Taxis s přídomkem Thurn. Rodina Taxisů tak v podstatě založila světovou poštu. Protože Itálii od ostatní Evropy dělí nespočet alpských průsmyků, tato rodina se jako řada jiných, živila převozem a průvodem obchodníků, cestujících a posílů. Žádná ale nedosáhla takového věhlasu jako Taxisové, kteří od poloviny 14. století dokonce založili poselskou společnost. Jejich role ve formování pošty byla fenomenální. Ve středověku byl člověk, který chtěl cestovat odkázán jen a pouze na svoje vlastní prostředky tzn. na svého koně případně mohl někam dojít pěšky. Pošta však začala tvořit systém, který dovolovat předvídatelně plánovat cestu a přepravu poštovních zásilek. [36]

Obr. č. 25
Franz von Taxis, nejvyšší dvorský poštmistr
v habsburských zemích

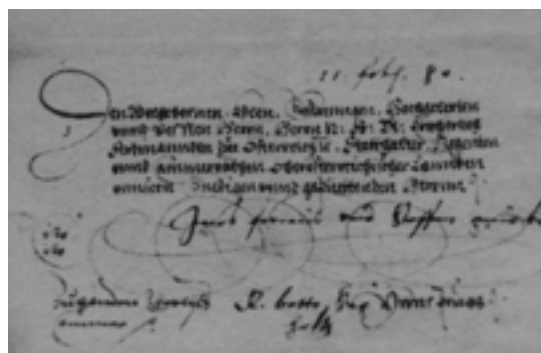

Obr. č. 26
Erb rodiny Thurn Taxis

Vzhledem k tomu, že velká města jako byly právě Benátky takové doručovací instituce velmi nutně potřebovala, existovalo jich samozřejmě vícero. Bylo na nich totiž závislé jejich bohatství. Rodina Taxisů však navázala blízký kontakt s papežskou kurií, kde se jejich služby vyplatili. Dále se osvědčili jako velmi schopní podnikatelé, kteří na své činnosti založili výnosnou živnost. Ze zájezdních hostinců, které pocestní i obchodníci využívali k přespaní začali budovat celé řetězce. Následně je pak do svých služeb

zaměstnali Habsburkové. Rodina Tassů od roku 1455 získává své postavení v roli doručovatelů v papežském státu dědičně. Alesandro Tasso se tehdy stal nadřízeným všech posílů. Mezníkem je v tomto období rok 1457, kdy byl systém stanovišť rozšířen po celém Německu, zejména pak na velmi důležité trase a to z Innsbrucku do Štýrska a Itálie a to hlavně rukou Ruggiera Tassa. Pošta byla stále ještě výsadou především panovníka, šlechty a papeže, a týkala se tak především říšské správy. Kurýrská služba vynášela nemalou mzdu, takže v tomto oboru pracovala i nižší šlechta. Ruggiero Tasso byl za svoje počiny posléze vyznamenán rytířským řádem. [7]

Habsburská říše umožnila rozšiřovat poštovní stanoviště a zásilky po celém jejím území, to znamená i do Nizozemí a Španělska. Franz von Taxis (1459–1517), další z nastupující generace Taxisů, se zasloužil o rodinné bohatství. To on začal razit heslo, na kterém stojí celý systém doručování zásilek a to: *Perpetua-fide*, nepřetržitě a spolehlivě. Bylo to něco jako malý zázrak, protože do té doby neexistovalo nic, co by bylo postaveno na pevných pravidlech jako byla pošta. Nehledělo se na počasí, na válku ani na čas. Pošta byla v této době naprosté zjevení. Celé fungování tehdejší pošty bylo založeno na důvěře, proto byla neustále dodržována disciplína personálu. Bylo však třeba disciplinovat i uživatele tohoto transportu, jelikož mnohdy byli jak postilióni, tak i zvířata ohrožováni samotnými cestujícími a to nejrůznějšími způsoby. Pošta se tak stala i obrovskou civilizační záležitostí. [36]

Obr. č. 27–28
Listy císaře Maxmiliána II., Pražský hrad

Na rychlé dopravě zpráv záleželo především v době války, či různých nepokojů. To obstarávali tzv. *Reitende Boten* (jízdni poslové). Nejvíce tak na přenosu zpráv záleželo panovníkovi. Např. Ferdinand I. se dozvěděl o svém zvolení českým králem, ze zprávy, kterou posel přepravil z Prahy do Vídně již za 36 hodin. Poslovské řemeslo vedle pošty samotné úplně nevymizelo, ale spíše se jeho působnost přesunula do prostoru vznikajících velkoměst. Službu dnes známe jako službu kurýrní, která funguje v rámci hotelů, různých bankovních domů, burz a hlavních poštovských úřadů. [7]

3.1.3 Éra dostavníku

V průběhu 17. století již existuje více méně přesný jízdní řád. Můžeme tak snadno dohledat, že například v roce 1713 přijížděla pošta do Prahy kolem deváté hodiny ranní a to ze Slezska a z říše, v úterý před polednem pošta z Vídně atd. V době humanismu, za všeobecného renesančního životního stylu, vznikala stále větší potřeba po moderní výměně zpráv. Médiiem, které tyto myšlenky, postoje a situace popisoval je výše zmiňovaný dopis. Četnost této korespondence a její přepravy přímo narůstala s vzdělaností a gramotností pisatele a jeho společenským postavením. S rozšiřováním knihtisku, ke kterému v našich zemích docházelo postupně zhruba od roku 1470 se značně rozšiřovala i tištěná forma informací a to především v podobě letáků, plakátů a zpráv. Byly to materiály určené k hromadnému šíření, kde bylo oblíbeným tématem především politické dění, různé úkazy, přírodní katastrofy, zkrátka aktuální dění. Jedná se o předchůdce dnešních novin a tisku, ale vzhledem k tomu, že se nejedná o výměnu informací mezi jednotlivými korespondenty, ale korespondenci hromadnou, nebudu se tímto tématem dále zabývat. [7]

Vozy, jež byly k přepravě pošty využívány se nazývají *chaise de poste*, český název je šézy. Jednalo se o dvoukolové vozy s dobrým pérováním a krytou korbou. Zapřaženi byli dva koně, se kterými manévroval postilión, někdy i dva bylo-li potřeba uvolňovat cestu skrze města. Posty neboli stanoviště, kde probíhala předávka a přepřažení byly mnohdy umístěvané vně hradeb a tak se občas stávaly terčem přepadení a lupů. Rychlost předání poštovní zásilky zde byla také závislá na počasí. Pošta sice fungovala za každých podmínek, ale stávalo se, že přijížděla se značným zpožděním, například kvůli velké vodě.⁵ Pošta jako taková se musela vypořádat se značnou konkurencí, která narůstala a také zaváděla různá pravidla a regule, jimiž se museli řídit jak postilióni tak i klienti. Například byla předepsána pravidla, co se týče hmotnosti zavazadel, aby koně nebyli předčasně uštváni, či různé předpisy ohledně samotného chování postiliónů i cestujících, přičemž vozy se neustále modernizovaly a přizpůsobovaly se požadavkům na rychlost i pohodlí. [11]

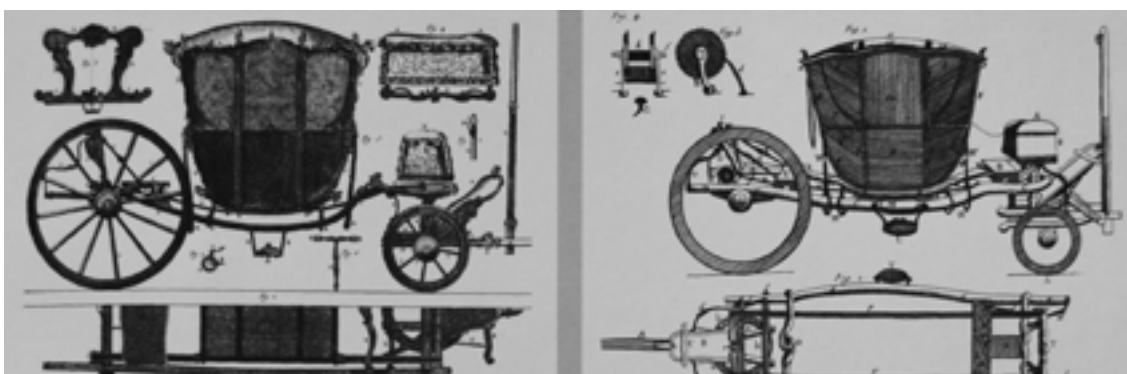
5 V roce 1703 si pražský poštovní mistr Icking stěžuje, že u Berouna musí čekat i 8 hodin na převoz dostavníku z jednoho břehu na druhý.

Obr. č. 29
Kočí vůz, replika podle vyobrazení z roku 1568

Obr. č. 30
Karosa se zdobenou korbou ze 17. stol.

Obr. č. 31
Konstrukce kočárů z 18. stol.

V 16. století se tak na poštovních trasách vedle těžkých formanských vozů, které byly určeny především pro přepravu zavazadel objevovaly také lehčí a rychlejší vozy, kde už se více či méně dbalo na bezpečnost jízdy a s ní spojený komfort pasažérů. Jednalo se o kočí vozy, jenž byly vyráběny již od roku 1500 ve Vídni. Název si tento vůz vysloužil podle městečka, ve kterém byl vynalezen, nesl název Kocs. Byl užíván výhradně jako osobní dopravní prostředek. S tímto typem dopravy je poštovníctví neodmyslitelně spjata, protože tam, kde se dají přepravovat zavazadla a listovní zásilky, dají se přepravovat i lidé. Kočí vozy měly tehdy veškeré vymoženosti – byly vybaveny závěsnými lavicemi, které více či méně tlumily nárazy vyvolávané zejména žalostným stavem cest. Pokusy o rekonstrukci či nápravu povrchu silnic byly povětšinou vytunelovány. Mobilita společnosti se však i nadále zvyšovala i přesto, že cestování se stále jevilo velice zdlouhavým, úmorným a poměrně drahým úkonem. S tím bylo také spojeno clenění a nejrůznější poplatky za hostince, nakládání a vykládání zavazadel či péče o koně. Postilioní samozřejmě nebyli neúplatní a za nejrůznější naturálie, nejčastěji v podobě alkoholu, přibírali

do už tak přeplněných, vozů černé pasažéry.⁶ Tomu se dalo předejít jen a pouze cestováním tzv. extra-poštou, což bylo něco jako v dnešní době cestovat první třídou v letadle. Kontrolu nad celým průběhem cesty měli samotní cestující. Ti určovali délku zastávek, ba dokonce rozhodovali o tom, jaký vůz k cestě použijí. [11]

Další vývoj přenosu informací na dálku byl samozřejmě spojený s technickými vynálezy a komunikační revolucí. Jedním z obrovských mezníků v přepravě jak informací, tak i lidí se stal vynález parní lokomotivy, jež umožnila několikanásobně zvýšit rychlost dodání informací. Médiiem byl však stále člověk, který informace přenášel tím, že buď řídil dostavník (ať byl více či méně moderní) nebo řídil lokomotivu. Dostavníková pošta tak musela uvolnit místo železnici a převzala na sebe pouze regionální úlohu, kdy svážela především listovní zásilky, ale i lidi z širokého okolí k železničním stanicím. Samotná informace byla pak zapsána na lístku, který se za celou historii přenosu zprávy na dálku téměř nezměnil. Co se ale změnilo byla dostupnost vůbec tuto službu využít. S revoluční myšlenkou možnosti zaslání dopisů přišel Rowland Hill (1795–1879), který zavedl první poštovní známky světa. Ty se staly v podstatě symbolem komunikační revoluce a jejich příběh určitě stojí za zmínku. [7]

Obr. č. 32
Příjezd prvního vlaku na nádraží v Brně 7. 8. 1839

Obr. č. 33
Vagón pro přepravu pošty z roku 1843

Prvotní myšlenka, jak usnadnit a přiblížit poštovní služby široké veřejnosti vystala na mysli sekretáři Rowlandu Hillovi ve Velké Británii a to v roce 1837, kdy zhotovil brožuru jež obsahovala nejen kritiku tehdejšího problému, ale také jeho reformu. Problém Hill a také mnozí jiní spatřovali především v nemožnosti platit za poštovné předem, což by odbouralo všemožné ekonomické trhliny v dobovém systému. Veřejnost Hillovy

6 Vyobrazování postilionové mají všichni červené nosy. Na těch dlouhých tratích se to nabízelo hlavně v zimě, ale i publikum, které oni vozili, se staralo o jejich dobrou náladu. Takže v každé přeprahací stanici jim koupili nějaký ten nápoj. A nejen kvůli tomu, aby drželi a nespali, ale také aby hlídali jejich zavazadla, protože v té době ještě pošta za přepravovanou zavazadla neručila.

návrhy přijala kladně, jelikož pro ni byly obrovským zvýhodněním a odpovídaly ekonomickým i reformačním procesům, se kterými se Velká Británie potýkala. Hillovi se podařilo myšlenku dostat přes parlament ke schválení přímo u mladičké královny Victorie. Times noviny publikovaly 6. září podmínky veřejné soutěže o grafickou podobu první poštovní známky světa a s ní i jednotné obálky. Do soutěže bylo přihlášeno na 2600 návrhů, které můžeme dodnes spatřit v Národním poštovním muzeu v Londýně. Mezi nejocetovanější návrhy samozřejmě patřily kresby od profesionálních rytců, knihkupců či výrobců papíru nebo majitelů tiskáren. První poštovní známka vznikla spojením dvou rukopisů a dvou umělců Williama Wyona a Jamese Chalmerse. První z autorů již navrhoval pro královnu medaile a použil tak stejný motiv – královnin profil. Druhý z grafiků potom obohatil portrét textem a první známka tak byla na světě a to ve dvou variantách. Černé a modré. Technika ocelotisku zaručovala spolu s ručním papírem a průsvitkou nejvyšší kvalitu a ochranu proti padělání. Zvláštností při zhotovení známek až dodnes zůstalo, že Velká Británie jako jediný stát na světě nemá na známkách název země, ze které pochází, protože ve své době byla v podstatě jedinou krajinou, která známku využívala. Poměrně záhy na tuto reformu reagovaly ostatní země Evropy a také Brazílie a Spojené Státy Americké.[7]

Obr. č. 34

Vlevo: První známka světa, britská Black Penny od autora Rowlanda Hilla

Obr. č. 35

Vpravo: Modrý Mauritius uložený v Královské filatelistické sbírce Velké Británie

Nastává časoprostorová komprese, svět se zmenšuje a zrychluje.⁷ Pošta totiž dokázala využít všech možných technologických prostředků pro přepravu listin a osob ve svůj prospěch. Vynálezem telefonu a telegrafu zefektivňovala komunikaci jak vnitrostátní tak i za hranicemi. Ovlivnila nástup nového kapitalistického podnikání, které se mohlo rozvíjet všude tam, kam vedly koleje, což pozvolna odstartovalo druhou průmyslovou revoluci a všeobecný hospodářský pokrok.

7 Např. zavedení paroplavby a železnic mělo podíl na urychlení poštovního spojení – ještě v 18. stol. dopravil poštovní zpravu poštovní kurýr z Prahy do Cařihradu za 24–26 dní. Po zavedení paroplavby a železnic za 48 hodin. Spojení Evropy s Amerikou před zavedením paroplavby trvalo několik měsíců a potom pouze necelý týden.

3.1.4 Telegraf

Telegraf byl první technický prostředek, který zahájil útok na prostor ve smyslu bariéry oddělující lidi a jejich aktivity. Telegraf (z řeckých slov *tele*, daleký a *grafein*, psát) má svoje kořeny hluboko v minulosti, jak jsem již výše zmiňovala. Jsou jimi buď kouřové signály, které se používaly za denního světla, nebo naopak ohňové signály, které posloužily za tmy. Dalším předchůdcem by mohl být přenos informace tzv. volači. Princip fungoval úplně stejně jako například kouřové signály pouze s výjimkou toho, že zpráva, jak název napovídá, nebyla přenášena vizuálním symbolem nýbrž hlasovým aparátem. To mělo samozřejmě jednu velkou nevýhodu a to tu, že zprávě mohl každý porozumět.

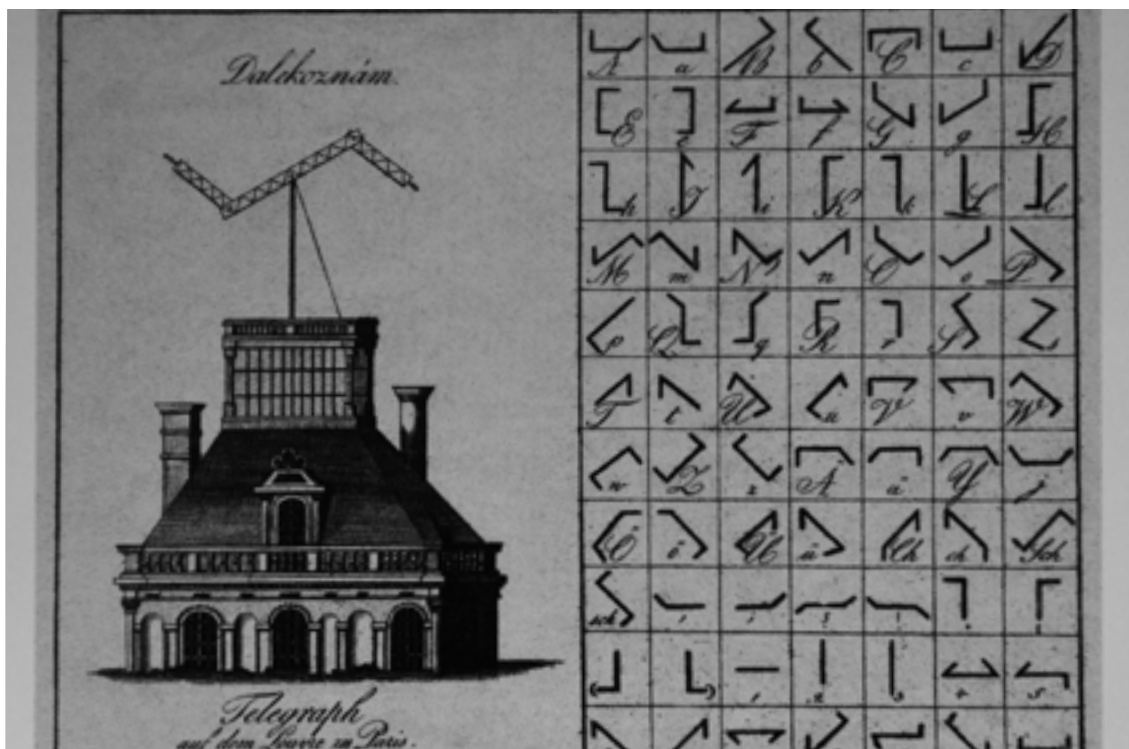
„Vědět, a ne mínit, být, a ne šidit.“ (zřejmě první telegram světa)

„Michael už jde“. (podle jiných zdrojů první telegram světa založený na předpokladu, že se zpráva k příjemci dostane dříve než sluha Michael.)

Ani zvukové signály nebyly výjimkou a to zejména v Americe, či Austrálii, kde byly k přenosu používány bubny, nicméně jejich dešifrování bylo ještě mnohem složitější. V lodní dopravě či v dobách války se také používalo optických signálů např. praporekové abecedy. Doba prvních optických telegrafů, jež musely nutně předběhnout využívání telegrafů elektrických byla dobou, kdy se začaly zkoumat všemožné přírodní jevy a vznikaly první myšlenky, jak tyto jevy ovládnout a využít ku prospěchu lidstva. Za vynález telegrafu vděčíme Robertu Hookeovi (1635–1703), který s ním však poněkud předběhl dobu. Společnost si na tento opravdu funkční stroj musela počkat až do doby francouzské revoluce, která probíhala mezi lety 1789 a 1799. [7]

První funkční optický telegraf sestrojil a zavedl do provozu Claude Chappe (1763–1805) spolu se svými bratry v roce 1791. Byl to sloup, nejčastěji umístěvaný na vyvýšených místech tak, aby byl jeho signál co nejlépe zachytitelný. Měl tvar připomínající lidskou postavu. Bylo to v podstatě rameno, jež se skládalo ze tří částí a bylo schopno rozlišit až 196 symbolů. K jejich rozlišování a snadnějšímu čtení byly vydány různé příručky. Kniha značek obsahovala až 10 000 slov a vět, měla 92 stran po 92 slovech nebo větách, přičemž první slovo označovalo stránku a druhé pak větu nebo slovo. Stanice od sebe byly vzdáleny na dohled. Ačkoliv byly vybaveny kvalitními dalekohledy, signály byly dešifrovatelné pouze za dobré viditelnosti. Stálá telegrafní trať, byla zřízena například mezi Vídní a Lincem. Poslední taková linka fungovala ve Švédsku ještě v roce 1888. S rozvojem vědy a techniky, zkoumáním přírodních jevů a snahou porozumět jim, ustupoval optický telegraf do pozadí a byl nahrazen nejrychlejším a nejmodernějším

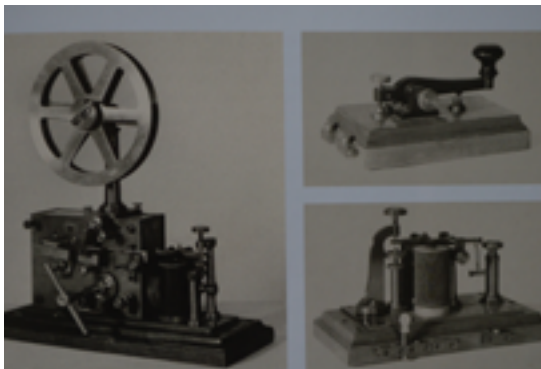
způsobem přenosu zpráv – telegrafem elektrickým. Projevů statické elektřiny si všiml již v roce 1600 William Gilbert (1544–1603), lékař anglické královny Alžběty I., přičemž základy elektrotechniky byly položeny až v 18. století v období velkých reforem a filosofických koncepcí. Tato disciplína se mohla rozvíjet především zásluhou Luigiho Galvaniho, Alexandra Volty, André Maria Ampera a Michaela Faradaye. [14]

Obr. č. 36
Chappeův optický telegraf z roku 1794 na střeše Louvru

Oblastí, jež lákala k využití elektrické energie byla mimo jiné i oblast přenosu zpráv. Telegrafní trať byla postavená podél Velké západní železniční trati v Anglii již v roce 1838. Za zavedení telegrafních strojů do funkce vdčíme zejména Angličanům Williamu Cookovi a Charlesu Wheatstoneovi (1802–1875). O dva roky dříve fungovala také trať v německém Gottingenu zásluhou Wilhelma Eduarda Webera a Karla Friedricha Gause. V Rakousku se telegrafní technologie mohla formovat díky vynálezům a objevům Karla Augusta Steinheila (1801–1870) mezi které patří například důkaz o tom, že zemi lze použít jako zpětný vodič. Jméno, které však zůstane navždy spjato s elektrickým telegrafem je Samuel Finley Breese Morse (1791–1872). Tento malíř, jež se věnoval zejména portrétní malbě a sochařině dokázal přivést po funkční stránce telegrafní stroj k dokonalosti čemuž bohužel předcházela tragická událost. Zatímco ve svém ateliéru maloval portrét markýze Lafayette, doručil mu posel dopis, který oznamoval, že jeho žena

těžce onemocněla. Okamžitě po této zprávě se za ní rozjel naneštěstí však stihnul dorazit domů dokonce až po jejím pohřbu. [38]

Obr. č. 37
Telegraf

Obr. č. 38
Morseův kód

Jeho první pokusy byly představeny na předváděcí akci v roce 1837. Přenos zprávy však zůstal poněkud bizarní a velmi složitý. Mistrovským počinem zde bylo především uplatnění *Morseova kódu*, jenž byl založen na systému kombinování teček a čárek čili krátkých a dlouhých impulsů. V praxi potom telegraf fungoval tak, že telegrafista na stanici vysílal kód pomocí telegrafického klíče, které přijímal elektromagnet. Následně byl kód zapisován na papírovou pásku odvíjenou z cívky pomocí rydla nebo psacím kolečkem smáčeným v barvě. Od této chvíle byla města propojena dráty z nichž nejdelší trať, která avizovala, že elektrotechnice bude třeba rozhodně věnovat zvýšenou pozornost, vedla z Washingtonu do Baltimoru a měřila 50 kilometrů. Stalo se tak 25. května 1844. [7]

„Co to Bůh způsobil?“ (první zpráva, která byla přenesena telegrafní linkou mezi Baltimorem a Washingtonem)⁸

Důležitým aspektem bylo zde již patrné zkracování zpráv. Ručně psaný dopis mohl mít neomezeně mnoho stránek, kdežto telegram, jehož použití bylo povoleno veřejnosti 9. října 1849, povolovalo nanejvýš pouze 100 slov. Obsah zprávy se tedy výrazně mění. Nejnižší telegrafní sazba obsahovala manipulační poplatek a doručné, za které mohlo být odesláno 20 slov. Odeslání telegramu však zůstávalo velice nákladné především ve srovnání s poštovní službou. Situace byla řešena tak, že jak telegrafní, tak i poštovní instituce na sebe nabalovaly čím dál tím větší obsah služeb, aby nabídly veřejnosti možnost, co nejpohodlnější komunikace. Později se tak daly zasílat například peněžní poukázky. Telegrafní správa také vydávala různé užitečné pomůcky jakou byla například

8 What hath God wrought?

telegrafní mapa. Důležitou součástí těchto merkantilií byly i telegrafní blankety a obálky. Byla to v podstatě předtištěná šablona, do které se zpráva vpisovala. V průběhu doby se měnily a obsahovaly místo na vlastní text, směřování telegramu či kolonku pro razítko. Blanketů bylo několik a používaly se podle příležitosti. V roce 1934 vydala Česká pošta ozdobné blankety, které vzešly z veřejné soutěže za účasti řady výtvarníků. Měly to být návrhy čtyř druhů ozdobných telegrafních blanketů včetně obálek – tři pro různá blahopřání, další pro vyjádření soustrasti. V porotě tehdy zasedli mimo jiné například Jaroslav Benda, rektor Uměleckoprůmyslové školy v Praze či František Kysela profesor tamtéž. Vybrány byly práce Václava Fialy, Antonína Pospíšila, Marie Fischerové-Kvěchové a Jiřího Trnky. [7]

Obr. č. 39–48
Telegrafní blankety a obálky

Mnohdy je vynález telegramu a jeho postupné rozšiřování, zdokonalování a využívání po celém světě srovnáváno s vynálezem internetu. Je však naprosto zřejmé, že to, co celý svět spojilo a odstartovalo proces globalizace bylo položení podmořských kabelů, které zajišťovaly komunikaci nejen mezistátní, ale také mezikontinentální. Od roku 1870 započalo propojování nejdříve mezi Anglií a Maltou, posléze mezi Čínou Japonskem a Indií, což vedlo ke spojení Evropy s těmito východními velmocemi. Ke stavbě telegrafního vedení se přidalo i Rusko. Výzvou zůstávalo problematické propojení Ameriky a Evropy. Po několika neúspěšných pokusech došlo v roce 1866 k realizaci spojení těchto dvou kontinentů pomocí podmořských kabelů. Ty se pokládaly až do hloubky 8 000 m. [37]

3.1.5 Telefon

Vedle telegrafu a psané podoby zprávy se samozřejmě vyvíjel i přenos zpráv pomocí hlasového aparátu. Tuto skutečnost zmíním jen povrchem, jelikož mým primárním zájmem není přenos hlasu, ale přenos zprávy psané, ať už v jakékoliv podobě. Podobně jako telegraf má telefon (řecky: *téle*, vzdálený a *fóné*, hlas) svoje předchůdce již v dávné minulosti. Před rozvojem informací v oblasti akustiky a elektrotechniky se problematikou přenosu hlasu věnoval Robert Hook, který sestavil první prototyp stroje, který měl akustické projevy lidského hlasu přenášet. Jednalo se o natažené vlákno, které bylo u příjemce zprávy připevněno na blánu. Bohužel se jeho pokusy nesetkaly s přílišným technologickým zájmem a setrvaly tak pouze jako obchodní artikl. Prvním představitelem, který doopravdy přivedl myšlenku telefonu k životu byl Charles Boursse (1829–1912), jež popsal aparát v časopise *l'Illustration Journal Universel*. Jeho představy o funkčním telefonu byly s výsměchem laické, ale i odborné veřejnosti uvrženy v zapomnění. Klíčovou roli ve vynálezu telefonu hraje Alexander Graham Bell (1847–1922), jehož rodina měla s lidským hlasem po generace zkušenosti. Jeho polem působnosti se stal zájem o vytvoření zařízení, které by dovolovalo lidem se ztrátou sluchu začlenit se do normální společnosti a tak k vynálezu telefonu došlo v podstatě náhodou, aniž by tak bylo předem zamýšleno. Svůj patent na vynález telefonu získal pouze o dvě hodiny dříve než jeho konkurent Elisha Gray. Další vynálezce, jenž se dovolává hodnoty a uznání svého vynálezu byl také Američan italského původu Antonio Meucci, který zřejmě přes jazykové bariéry (jelikož neuměl anglicky) a nedostatek finančních možností či obchodních schopností v boji o prvenství neobstál, alespoň ne v Evropě. [7]

„*Pane Watsone, pojd'te sem, potřebuji Vás.*“⁹ (*První telefonická zpráva*)

---

9 Mr. Watson, come here, I want you.

Zájem veřejnosti o komunikaci byl obrovský a vývoj telefonu byl, snad díky jeho předchůdci, velmi rychlý. První zprávu řekl do telefonu Alexander Bell v roce 1876. V roce 1877 už firma Wernera Siemens vyrobila 700 přístrojů denně. V roce 2009 bylo po světě 1,3 miliardy telefonních stanic. A k roku 2014 přes 7 miliard mobilních telefonů. [39]

Z výše uvedeného je patrné, že telefon se stal nejen novým moderním pokrokem v komunikaci, ale také především výhodným obchodním artiklem.

3.2 CMC KOMUNIKACE

Rychlost vývoje komunikačních technologií je v dnešní době více než znatelná. Ty tam jsou doby, kdy naši dědečkové psali dopis z vojny krasopisem, který přidával zprávě na půvabu, kdy si museli vyčlenit určitý čas a psaní věnovali námahu, aby co nej-srozumitelněji vykreslili adresátovi stav věci či myslí. Ty tam jsou doby, kdy na ně naše babičky týdny čekaly. Komunikace se s příchodem počítačů až neuvěřitelně zrychlila. Popírá časoprostorové rozdíly. S vynálezem komunikačních sítí již nemusíme dlouho čekat na odeslání emailu s přílohou ani na to, než se naše pevná linka k síti připojí. V dnešní době máme k dispozici mnohem efektivnější, levnější a flexibilnější možnosti, jak doručit zprávu k jejímu příjemci. Tradiční forma dopisní korespondence je tak pomalu vytlačována novou formou intimní e-komunikace a degraduje dopis na pouhé informační sdělení.

Všudypřítomné sítě se staly naprosto běžnou součástí našich každodenních životů jak v zaměstnání, tak ve škole, či na cestách. Zábavního, kulturního či obchodního dění jsme tak schopni se zúčastnit z pohodlí našeho domova. Bez větších obtíží a pouze v rámci online prostředí na rozdíl od přímé osobní komunikace. Počítačem zprostředkovaná komunikace čili *Computer mediated communication* (dále CMC) zastupuje jednu z možností, jak komunikovat. Při využití této možnosti se jedná o interakci mezi autorem a příjemcem zprávy, která je vedena nepřímo a je zprostředkovaná komunikačním médiem. V tom nejobecnějším slova smyslu se jedná o jakýkoliv způsob komunikace uskutečňovaný za použití počítačů nebo média, jež je zapojeno do sítě. [40]

CMC je již také považována za svébytný vědní obor, jehož počátky sahají do 90. let 20. století. Pokud budu níže popisovat CMC komunikaci, budu tím vždy a výhradně myslet její psanou podobu, která je pro další části méj diplomové práce nezbytná.

„Počítačem zprostředkovaná komunikace je věda o tom, jak počítačové sítě umožňují lidem kooperovat“ (Jacob Palme)

CMC může být chápána v několika rovinách. Prvním je proces. Kdy je stejně jako osobní komunikace podmínkou určení mluvčího a příjemce zprávy (v textové podobě komunikace se jedná o pisatele). Tyto role se samozřejmě s tokem, přijímáním a odesláním zpráv proměňují a původci konverzace si tak role neustále mění. Komunikace se pak stává dějem, je to v podstatě příběh, dialog, který utváří účastníci konverzace. Další eventualitou, jak chápat komunikaci, kterou nám napomáhá zprostředkovat počítač je systém a jeho subsystemy, které ve své podstatě zahrnují různé aplikace, programy, nástroje atd..., které ještě více, zrychlují a zjednodušují přenos informací. [41]

CMC je fúzí několika vědních oborů, ze kterých také vzniká velké množství definic, jež se snaží tuto mladou disciplínu formulovat. Celý tento text se snažím popsat z pohledu uživatele nikoliv vynálezce či psychologa. Pro mě jako pro uživatele je důležitá především textová část dialogu, který probíhá mezi dvěma a více osobami to znamená jeho obsah a to, jak obsah zpráv působí na jejich čtenáře, zda je schopen i na takovou vzdálenost zprávu dekodovat a v závislosti na tom i adekvátně reagovat. Následně pak přenos informací, které se zdají být nepřenositelné jimiž jsou výše zmíněné emoce, psychické stavy myslí, které jsou tak individuální, že je není schopen přenést ani systém, ani proces. S možností být neustále ve spojení se začaly objevovat různé změny v lidském chování. V souvislosti s využíváním internetu se stále častěji objevují taková témata, jako závislost, psychické strádání, anonymita, otevřenost, virtuální kriminalita a mnohá další, která nelze brát na lehkou váhu. Jsou varovnými ukazateli poukazujícími na to, jak mocnými nástroji informační a komunikační technologie a internet jako takový jsou, a jak jejich využívání dokáže ovlivnit chování nejen jedinců, ale celé společnosti.

3.2.1 Mobilní revoluce

Mobilní revoluci chápu zejména ve smyslu být mobilní a online kdekoliv a kdykoliv, povolí mám-li to mobilní data nebo wi-fi síť. Pokud však online nejsme, přenos sms zpráv probíhá na principu přepojování tzv. paketů. Co považuji za obrovskou výhodu zasílání těchto zpráv je, že tyto informace nevyžadují, aby byl jejich příjemce k dosažení ve stejné době, v jaké je zpráva odesílána. Zprávy se tak mohou zdržet celé dny například máme-li vybitý telefon nebo není-li k dispozici signál. Přitom toto zdržení není obecně považováno jako nějaký nestandardní jev, ba dokonce se s ním přímo počítá. Zprávy se nahromadí v přenosových centrech a vyčkávají na to, až bude možné je doručit, respektive až je bude moci adresát převzít.

Můžeme tedy hovořit o dvou fázích přenosu sms zprávy a to *Mobile Originating*, kdy se zpráva šíří od odesilatele do přenosového centra a další fázi *Mobile Terminating*, kdy jde o přenos z SMS Centra k přijímajícímu mobilnímu zařízení. Jednotlivé zprávy

mají velikost 140 bitů a za použití 7 bitové abecedy se do zprávy vejde až 160 znaků. Celý tento přenos a přijímání zpráv lze zastřešit pod jeden pojem a tím je *asynchronní komunikace*. Má několik důležitých znaků, které ji od ostatních způsobů odlišují. Těmi jsou již zmíněná dostupnost příjemce zprávy a sice, že nevyžaduje okamžité vyzvednutí zprávy. Dalším prvkem je archivace, která může být chápána ve smyslu ukládání zpráv, jejich přesouvání do složek či jejich mazání s čímž přímo souvisí poslední bod a tím je uspořádatelnost. Zprávy dále není problém zpětně vyhledat a dále zpřístupňovat, což lze považovat jak za nevýhodu, tak i výhodu. [60]

Následujícím pojmem je logicky *komunikace synchronní*, která tyto znaky v mnohých ohledech popírá. Je to druh jakékoliv interakce, která probíhá v přítomném okamžiku. Dialog, který není ohraničen časem ani prostorem. Aktuálnost komunikace je tak jedním z hlavních prvků a výhod, které tento způsob komunikace nabízí a přibližuje ji komunikaci na osobní rovině. Podmínkou zůstává připojení k internetu. V mnoha ohledech může být ale neustálá diskuse rušivým elementem, zejména doprovází-li příjem zprávy zvuk. Nutnost nebo očekávání okamžité interakce pak může vést ke stresovým situacím. [40]

Je naprosto fascinující, že se teď člověk, který vlastní mobilní telefon může svěřit se sebemenší banalitou v podstatě komukoliv. Můžeme naráz komunikovat s několika lidmi, kteří to o sobě vzájemně nemusí vědět. K této úvaze mne napadá úžasný film *Her*, kde se udála přesně tato situace okořeněná reálným vztahem s naprosto nereálnou duší kyberprostoru.

Následujícím problémem, který mi vyvstává na mysl je časové hledisko, ne ale to, které definuje zprávu. Mám na mysli tu spoustu času, kterou psaním zprávy strávíme. Čas, který by mohl být využit k nějaké produktivní činnosti se zde mění na cosi nicotného, pomíjivého a neuchopitelného. Pokud bych se měla dále zamýšlet nad situacemi, kterým je každý pisatel, kamsi do neznáma, vystaven zmínila bych také, že lidé se neuvěřitelně odcizují, nejen mezi sebou, ale také sami sobě. Tento odstavec píšou na letišti v relaxační části. Při pohledu na osoby, které se mnou sdílí tento prostor můžu s jistotou konstatovat, že dva z takřka plné místnosti lidí prožívají nějaký příběh, a jsou hluboce ponořeni do četby knih, a ten zbytek pokud nespí, horečnatě kliká na displeje svých chytrých telefonů a s viditelným napětím čekají na zvuk toho svého.

To, že můžeme být v kontaktu neustále se všemi okruhy lidí urychluje náš život. Urychluje naši práci a také organizuje náš čas, pokud jste ovšem ta povaha, která si umí čas rozvrhnout a neupadá tak do naprosto nepochopitelného nepořádku. V případě jakéhokoliv problému se můžete spolehnout na váš telefon. Pokud máte poblíž nabíječku, můžete být takřka do nekonečna online. Já osobně mám výbornou zkušenost s mobilním

zařízením a cestováním. Pravdou je, že v dnešní době se nemusíte obávat, že nemáte lístek na vlak, nebo že nevíte, kterou linkou metra se svést, nebo zkrátka, kdy vám jede váš autobus. Tato věčička vám také může poplatit všechny účty, sehnat střechu nad hlavou nebo zaplatit váš nákup.

Výhoda komunikovat na větší vzdálenosti a udržet tak vztah dvou lidí, zdá se s tímto zařízením celkem snadno dosažitelná. Může to tak fungovat, a jistý čas to u mě tak i fungovalo, mám-li být přesná, tak celé v podstatě čtyři roky strávené na vysoké škole jsem tento způsob komunikace nejen vyhledávala, ale také jsem ho prožívala. Mluvené slovo nejde vrátit zpět. Nelze ho zpátky dohledat. Kdežto v sms zprávách, se snadno můžete vrátit do minulosti a všechno si znovu přehrát, znovu se nad tím zamyslet. A vlastně i v procesu samotných odpovědí máte nekonečně mnoho času se zamyslet nad tím, co vlastně chcete říct. Rozhodnout se jestli v oné situaci budete vtipní, kousaví, nebo jestli raději odpovíte zpět jinou otázkou. Z této myšlenky vyplívá, že v psané korespondenci máte určitou roli, kterou si sami vyberete. Můžete totálně zakrýt svoji identitu a osobnost a zahrát si na někoho úplně jiného.

Čeho se však můžeme dočkat v budoucnosti? Bude za nás zprávy číst náš hlas, jež rozpozná ze zprávy emoce? Podle serveru huffingtonpost.com již tato možnost existuje. Jedná se o asistenta, který za vás na základě vašeho hlasu vykonává všechny druhy příkazů, které mohou být provedeny na vašem telefonu. Za předzvěst této asistentky, kterou bychom si v několika letech mohli promítnout na zeď, považuji Siri, kterou podobným způsobem využívá Apple.

4. EMOCE V CMC KOMUNIKACI

„Každý z nás se naučil vidět svět nikoliv v jeho skutečné podobě, ale skrze skreslující sklo našich slov. prostřednictvím slov se stáváme lidskými, prostřednictvím slov se odlišujeme.“ (Ashley Montaguová)

Obsah verbální komunikace může mít výpovědní hodnotu napříč časem, kdy můžeme mluvit o situacích minulých či budoucích, fantazijních a neskutečných. Pro tento způsob komunikace je člověk již vybavený fyziologicky, kdy k procesu dochází zapojením hlasivek a používáním rtů a jazyka. Předpokladem k využívání verbální komunikace je znalost jazyka. Oproti tomu neverbální komunikace je soubor mimoslovních znaků, ke kterým v procesu komunikování mezi jedinci dochází většinou neúmyslně. Slovně by se tyto znaky daly pojmenovat jako *haptika* – dotyk, *kinezika* a její součást *gestika* – pohyby celého těla a rukou, *mimika* – pohyby obličeje, *oční kontakt* (občas též *vizika*), *posturika* – postoj celého těla, *proxemika* – vzdálenost komunikujících, *chronemika*, nakládání s časem při neverbální komunikaci. Prostřednictvím neverbální komunikace podáváme zprávy o tom, jak vnímáme sami sebe, ale také jak vnímáme osobu s níž v danou chvíli komunikujeme. Jak ale tuto formu komunikace dostat do psaného projevu? V psané formě korespondence o nás hluboce promluví náš rukopis, ale jak se emočně, bez použití slov vyjádřit v chladném prostředí elektronických zařízení? V dnešní době existuje již několik znaků respektive faktorů, kterými svoje emoční rozpoložení můžeme přenášet do naší zprávy tak, aby ho byl člověk na druhé straně planety schopen dekodovat a patřičně pak zareagovat.

4.1 LIDSKÉ EMOCE

Emoce zná z vlastní zkušenosti každý z nás. U každého se projevují jinak a každý jedinec se s tímto přívalem pocitů vyrovnává po svém. Emoce obecně definují určitý druh zážitku nebo chceme-li jisté „pohnutí myslí“, které v našem těle vzbuzuje určité reakce, jež se ve velké míře nedají popsat slovy. Vysvětlení pojmu emoce a jeho obsahu se tak liší autor od autora. Ze všech se mi nejvýstižněji jeví ta, kterou vyřkl H. E. Jones:

„Každý ví, co to jsou emoce až do doby, kdy se emoce pokusí definovat.“

Další pokusy o definování lidských emocí se opírají o primární motivační systém každého jedince nebo jsou to psychické procesy vyjadřující subjektivní vztah člověka k jeho vlastním projevům i okolním jevům a situacím. V češtině, podobně jako v jiných jazycích tak vznikla řada idiomů, kterým se vypravěč pokouší svoje vnitřní pocity opsat. Například: *Leknul jsem se, až jsem z toho zešedivěl* nebo *skáču radostí do stropu* či *mám*

motýlky v břiše nebo *jsem z toho v sedmém nebi*. Odborníci z oblasti psychologie se shodují, že emoce vnímané dvěma jedinci se mohou v jejich prožívání razantně lišit. Jsou jen velmi obtížně objasnitelné slovy, doprovázejí všechny druhy duševní činnosti, jsou aktualizovány konkrétní situací a konkrétním okamžikem. Co je zajímavé, jsou neopakovatelné. Vjem sice můžeme ve své mysli znovu přehrát a vyvolat ho tak uměle, nicméně stejný koktejl pocitů už nikdy znovu nezažijeme. Vždy se s prožívaným obsahem mění. Jsou podmíněné a setrvačné. Emoce se objevují v protipólech. Nejlepším příkladem je v tomto případě láska versus nenávisť, radost versus smutek. Jak jsem již zmínila emoce jsou smíšené – to znamená že, pokud někoho milujeme, také, že se o něho bojíme, že ve větší či menší míře žárlíme na ostatní. A vzhledem k tomu, že se jedná vždy o individuální pocity dají se jen velmi těžko podrobit jakékoliv analýze. [42]

V souvislosti s prožíváním určitých pocitů byl v roce 1990 poprvé použit pojem *emoční inteligence* a to P. Saloveyem a J. D. Mayerem. Jedná se o termín, který zahrnuje zvládnání vlastních emocí, ale také schopnost empatie to jest vcítění se do emocí ostatních. Zvládnání a rozpoznávání vlastních emocí nám umožňuje snazší rozhodování a rychlejší reakce na různé situace. Velmi důležitou součástí je také schopnost sám sebe motivovat a zapojit tak city a pocity do vlastních snah tak, abychom snadněji dosáhli vytyčeného cíle. Člověk, jež se zkoumáním emocí a vůbec termínem emoční inteligence dále zabýval je Daniel Goleman. Podle něj je tento pojem:

„*Propojení našeho charakteru, morálního instinktu a citu.*“ [9]

Emoce tedy hrají při komunikaci svoji nezastupitelnou roli a komunikace pak odráží i spoluvytváří vztahy s ostatními lidmi. Rychlé změny ve vývoji komunikace a způsobu života, které má na svědomí hlavně technický vývoj posouvá hranice možnosti přenášení našich emocí. Hledají se cesty, jak vyjádřit naše pocity i když je příjemce nemůže přímo vyčíst z naší tváře. Objevují se další způsoby jak se alespoň pokusit o správné dekódování zprávy ačkoliv informačním šumům není možné se úplně vyhnout. V lednovém čísle *Hospodářských novin* z roku 2016 se můžeme dočíst, že kalifornská firma *Emotionet* vyvinula technologii na čtení lidských emocí. Takovou čtečku hodlají experti využít například v automobilovém průmyslu, kdy by kamera snímala řidičův obličej, a jakmile by například rozpoznala frustraci, software by začal hledat objízdnou trasu či nejbližší místo, kde zastavit. Což uvádím pouze jako příklad posunu lidských emocí do technologického světa. [43]

4.1.1 OBSAH ZPRÁVY V ZÁVISLOSTI NA MÉDIU

Technika psaní textu se za celé fungování společnosti od vzniku písma razantně proměňovala. Pokud budeme mluvit čistě o procesu psaní můžeme říct, že obsah zprávy byl technikou zápisu velice ovlivněn. Vliv techniky zápisu na sloh výsledného textu je patrný již z letmého pohledu do historie více méně evropské. Pro dávné sumerské klínopisy tesané do kamene nebo vytlačované do hliněných destiček byl nutně volen sloh výstižný a stručný, dokonalý úměrně trvanlivosti i pracnosti zaznamenání. Pro mladší dokumenty, které se uchovávaly většinou na papyru, pergamenu nebo kůře je charakterističtější rozvinutý sloh, jelikož nástroje a médium, které k přenosu informace na ten či onen materiál sloužilo, bylo jednodušší na manipulaci, čímž práci písaře dosti ulehčilo. V antickém Řecku se posléze ještě větší oblibě těšily voskové destičky, či břidlicové tabulky, jež se ve školách hojně využívaly i u nás. Nicméně u všech těch popsaných médií se pořád velmi obezřetně vážilo slovo, vážil se celý obsah tak, aby nemuselo docházet k jeho prepisování, které mohlo být někdy velice zdlouhavé. [44]

Mezníkem se stal vynález knihtisku, který neuvěřitelně uspěl, zjednodušil a připravil čtenáři libovolně dlouhý a obsahově rozmanitý text, který se díky postupné všeobecné gramotnosti a tovární výrobě papíru rychle šířil mezi odbornou i laickou veřejnost. Díky tomuto neobyčejně významnému vynálezu se historie mohla ve formě knihy začít velmi snadno uchovávat, ale také mohlo dojít k rozšíření mnoha literárních útvarů, jako byly například kroniky, ale i vědecké myšlenky a postřehy. Tyto texty musely být do hloubky promyšleny, protože zde nebyla možnost jednoduchého smazání a přepsání. Mnohdy se musel prepisovat i text, ve kterém nebyla jediná chyba jen proto, že husí brk, který se musel často máčet do nádoby s inkoustem jednoduše udělal nežádoucí kaňku na papír. Brka se také musela občas seřezávat, což také zpomalovalo celý tok myšlenek a jejich přenos na papír. Proces znatelně ulehčila ocelová psací pera stačilo už jen čas od času namočit do inkoustu, tužku pak ořezat. Plnicí pera následně poskytovala psaní v podstatě bez přerušování. Koncem 19. století se rozšířilo používání psacího stroje, který umožňoval zachycení toku myšlenek mnohem rychleji než tomu bylo doposud a navíc s jistotou a zárukou čitelnosti.

Všechny výše zmíněné techniky psaní, probíhaly ve srovnání s dnešní dobou jen velice pomalu a lidé tam měli dostatek času si na ně zvyknout, přizpůsobit se, používat je. Společně s tímto vynálezem je v literatuře po první světové válce patrné jisté uvolnění nejdříve v novinářských textech a posléze i v textech spisovatelských. [44]

Z tohoto pohledu je v podstatě naprosto přirozené, že se technika zápisu mění s ohledem na použité médium. Nikdy tato změna nebyla však natolik rychlá, agresivní,

nápadná a zásadní jako právě teď. Obsah a jazyk se v počítačovém prostředí a v mobilních telefonech mění opravdu viditelně ať už budu zmiňovat používání respektive nepoužívání diakritiky, velkých a malých písmen, či anglicismů, nejružnějších zkratek nebo smajlíků popřípadě překlepů způsobených lpěním na rychlosti psaní. [44]

V počítačovém prostředí, kde již vzniklo nemalé množství textových editorů, které umožňují psát nejen rychleji pomocí klávesnice, ale také přináší celou plejádu výhod a uživatelských možností počínaje možností automatické opravy psaného textu až po nejružnější jak vizuální, tak stylisticky upravený text a odstavce. O tyto změny se nejedná pouze v tvorbě literárních útvarů, ale také v konverzaci, psaní zpráv, mailování, chatování. I tady má však tento slohový útvar, pokud to tak vůbec můžeme nazývat, specifické rysy v porovnání s minulostí a to ta, že získává na spontánnosti a srozumitelnosti a více se přibližuje mluvené řeči. [44]

Mnoho skeptiků se domnívá, že posílání textových zpráv totálně zabíjí jazyk. John McWhorter prohlašuje, že to zkrátka není pravda a, že je potřeba vidět tuto problematiku z jiného úhlu. Posílání zpráv totiž není to samé jako psaní. Pokud bychom se měli zamyslet na tím, co doopravdy jazyk je, musíme se vrátit zpět do minulosti a to asi 150 000 let, kdy jazyk jako forma dorozumívání vznikl. Lidé mluvili, což je v podstatě to, k čemu jsme geneticky uzpůsobení a co nás odlišuje od ostatních živočichů na planetě. Oproti tomu psaní, vzniklo samozřejmě až o mnoho let později. Uvedu to na vtipném příkladu. Pokud bychom vzali do úvahy, že lidská řeč existuje 24 hodin, psaná podoba řeči by přišla na scénu až v 23.07 hodin. Musíme se tedy zamyslet nad tím, že psaní a mluvení jsou dvě naprosto rozdílné aktivity. Člověk zkrátka nepíše tak jak mluví a nemluví tak, jak píše, alespoň ne v neformálním projevu. Nicméně v tom formálním, například, politickém projevu se toto děje, mluvíme tak jako píšeme, z čehož lze logicky usuzovat, že by člověk mohl také chtít psát tak, jak mluví. Stejně rychle, stejně neformálně a se stejným citovým zabarvením, jaké má zrovna v hlase. Což bylo až do posud v podstatě nemožné samozřejmě kvůli technice psaní, kterou jsem se snažila ať už jakkoliv stručně popsat v předcházejícím článku. Není zkrátka možné psát rukou a plnicím perem stejně tak, jako bychom mluvili. Další limity také vyvstávají z přenosu zprávy respektive z jejího přijetí. Přítomen musí být někdo, kdo zprávu doručí. Jakmile však máme v kapse či kabelce zařízení, které zprávu dokáže přijmout, jsme najednou tváří v tvář situaci, kdy můžeme opravdu psát tak, jak mluvíme. To znamená, že odpadá přemýšlení o velkých písmenech, odpadá přemýšlení o správném sázení čárek do textu. Dokonce i diakritika se zdá v používání zbytečná. Ale to je všechno zkrátka jen proto, že při mluvení přece také nikdo z nás nepřemýšlí, zda jsou ve slovech, která používáme velká písmena. [45]

John McWhorter nazývá tento celý proces *fingered speech* či *netspeak*, tedy cosi jako prstová řeč. Můžeme psát tak, jak mluvíme. Je to tedy nově vznikající jazyk. Nová struktura. Mnoho lidí může ohledně tohoto tématu namítat, jak rychlé všechno je, jak jazyk používáním technologií degraduje, jak lidé už mezi sebou nedokážou normálně mluvit (což je v mnoha případech a situacích i můj postoj) nicméně, zdá se, že to tak nevyhnutelně musí být. Zdá se, že naše planeta se stále otáčí, a že věci se vyvíjí nejlepším možným směrem jakým to jen jde. Je potřeba dívat se na tento proces tak, že nová generace mladých lidí zrovna teď, v této době vyvíjí úplně nový jazyk a tím na co bychom se měli ptát je, jak se tento způsob komunikace, tento zcela nový systém, jež je v podstatě ještě v zárodku bude vyvíjet dál.

4.1.2 Paralingvistické jevy v CMC komunikaci

V komunikaci zprostředkované počítačem vzniká celá škála paralingvistických jevů, které doprovází a doplňují klasické lingvistické vyjádření věci. Je to možnost jak obohatit zprávu o emocionální složku. Jde o to že jakákoliv zpráva, které je psaná ve slangu v nás vzbudí jiné pocity než zpráva, která bude napsaná gramaticky korektně. Tak jako v nonverbální komunikaci ať už vědomě či nikoliv používáme řeč svého těla, tak i ve zprávách můžeme najít jevy, které se stávají jakousi paralelou ke komunikaci tváří v tvář. Činí náš psaný výraz lidštější a osobnější. Což je velmi důležité, protože jedním z aspektů, které odlišují CMC komunikaci od té osobní je právě anonymita a prostor, jež od sebe dvě osoby, mezi kterými probíhá počítačem modifikovaný rozhovor odděluje. [46]

Prvky, které nahrazují neverbální komunikaci by mohly být rozděleny do dvou skupin. Jednu skupinu tvoří symbolické vyjádření pocitů pomocí emotikon, o kterých bude pojednávat další kapitola, a lingvistické prostředky, které emoce vyjadřují či upřesňují. Z mé zkušenosti mohu tvrdit, že mnohdy nad užíváním těchto prostředků vůbec nepřemýšlím, celý tento proces je již natolik podvědomý a přirozený a mám ho tak zažitý, že bych mohla tvrdit, že jsem si na tento jazyk naprosto zvykla, přičemž nejužívanější složkou jsou v mém případě právě emotikony a vedle nich také zvýraznění pocitů pomocí interpunkce, zejména pak trojtečky v textu. Ve zprávách užíváme prostředky, které ještě více urychlují psaní, to znamená systém zkratk, které z hlediska gramatiky samozřejmě slova deformují, ale napomáhají příjemci zprávy pochopit, jak se cítíme. Většina těchto zkratk vychází z angličtiny a troufám si říct, že tyto zkratky jsou hojně využívány i v neanglicky mluvících zemích. Těchto zkratk existuje opravdu obrovské množství a jsou rozděleny v jakési segmenty, podle místa jejich užívání. Tento prostor definují zejména sociální sítě jako je Twitter, či Facebook. Mezi nejužívanější a nejznámější sousloví neboli *akronyma* patří bez pochyby anglické *btw* (by the way – mimochodem), *2morrow* (tomorrow – zítra) či *LOL* (laughing out loud – smát se nahlas). Na internetu lze najít

nesčetně mnoho webových stránek s nejpoužívanějšími akronymy. To dělá lingvistům jejich bádání mnohem zajímavější a rozšířenější, jelikož jak jsem již popsala, jazyk je živý díky společnosti, která jej používá. Zkratky mají naprosto jasný význam a to ten, urychlit psaní a zjednodušit fráze. V tomto případě však můžeme narazit na jeden velmi podstatný problém, který vyvstane, když příjemce zprávy není schopen tuto zkratku rozluštit. [45]

Další skupinou a možností jak obohatit korespondenci je používání různých interpunkčních znamének, přičemž ty povětšinou znásobují výraz zprávy. Například někdo, kdo používá vykřičníky, může být příjemcem zprávy viděn jako nadšený a živě gestikulující. Na druhou stranu to také může být známka rozčilení. Při použití třech otazníků mám většinou pocit, že člověk na druhém konci je udiven či rozzloben. Například věta:

Můžeš mi laskavě říct proč to děláš?

Vyzní úplně jinak v tomto pojetí, než:

Můžeš mi laskavě říct proč to děláš?!?!?

Nejčastěji používanou interpunkcí, alespoň, co se mých zpráv týče je jistě trojtečka. Respektive tři tečky. Nejen, že značí zamyšlení, pauzu, ale také například tajemství. Pokud někdo odešle text vysázený verzálkami máme pocit, že na nás skrze mobilní telefon křičí.

JAKTO, ŽE SIS NEUKLIDILA V POKOJI?

V době, kdy ještě byly sms zprávy limitovány 160 znaky nám mohla velká písmena posloužit tak, že oddělovala slova místo mezer.

MámSeTadyKrásněSlunceSvítlAJeTeplo.

Znásobování souhlásek pak akcelerují význam slova například.

GÓÓÓÓÓÓÓL!

Ve zprávách se také mohou objevovat, a děje se to tak ve velké míře, také tvary nahrazující citoslovce. Nejen, že indikují emoční stav pisatele, ale také poukazují na pauzu v textu.

Hmmm, hehe, hmhm, jop atd...

Velmi zajímavým jevem je slovíčko *slash*, které se vyvinulo z interpunkčního znaménka, což je podle Anne Curzan, profesorky na Michiganské státní univerzitě, ne-zvyklé. Nejen, že úplně mění jeho funkci v textu, která byla nejdříve ve smyslu *a, nebo, či*, ale také se stalo slangovým výrazem. Tento výraz si vydobyl místo ve větách zřejmě proto, že užívání ho jako interpunkčního znaménka v telefonech zabere pár kliknutí navíc. Toto slovo se většinou používá ke změně tématu v konverzaci. V mojí osobní korespondenci jsem si pak všimla vesměs zajímavého jevu a to, že už i první věta, respektive první písmeno věty, může být indikátorem nálady. Jestliže určitý člověk použije hned v první větě malé písmeno na začátku věty, indikuje to zuřivost a není radno být s tímto člověkem během tohoto jeho stavu v kontaktu. Při mojí poznámce k tomuto faktu jsem ještě dostala vysvětlení, že to nemusí nutně znamenat rozzuřenost, ale také medium ze kterého je zpráva napsaná. Pokud jsou sms zprávy posílané z telefonu, používá i na počátku věty minusky. Jestliže však zpráva odchází z počítače, je relativně snadné použít verzálku a proces psaní to nijak nekomplikuje ani nezpomaluje. Svědčí to o tom, že i v počítačem či telefonem zprostředkované konverzaci se mohou objevit jisté osobní znaky, které nejsou vlastní širokému spektru lidí. Je to tak důkaz toho, že i do tohoto způsobu komunikace můžeme promítnou vlastní osobnost, a najít si svoje vlastní vyjadřovací prostředky, o kterých například jako v neverbální komunikaci nemusíme vědět. [46]

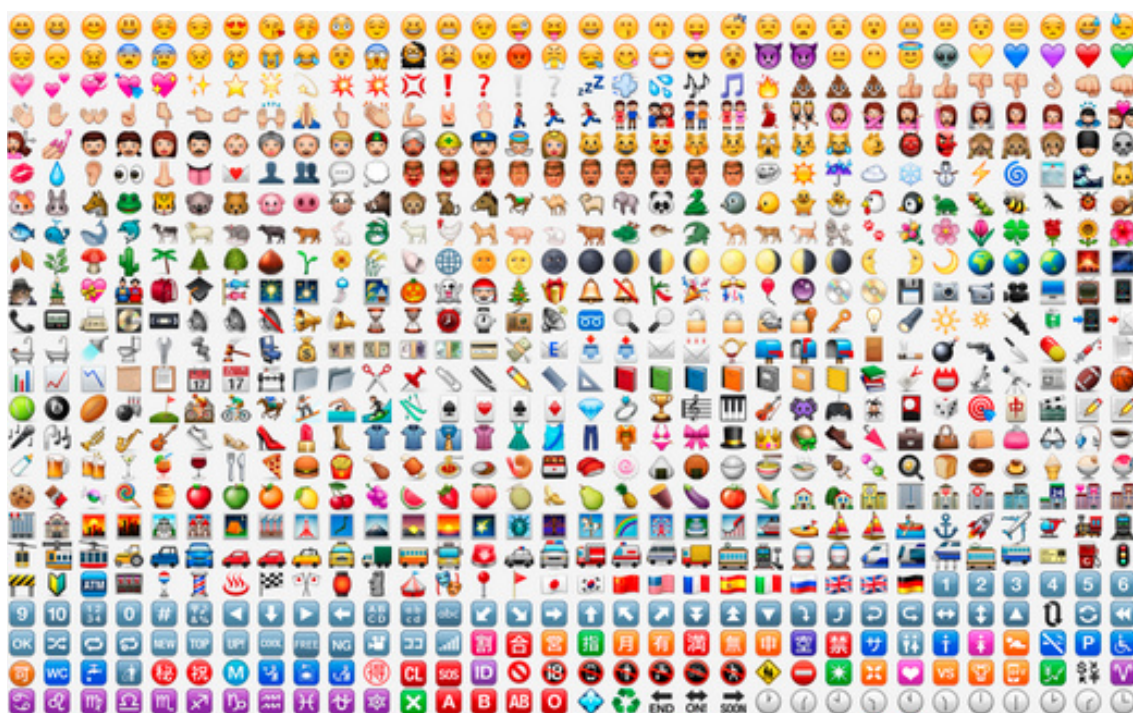
4.1.3 Emotikon

Emotikon je vedle paralingvistických jevů ve zprávách dalším způsobem, jakým lze vyjádřit naše duševní rozpoložení. Je mnohem viditelnější, rozšířenější a k jeho použití máme širokou paletu smajlíků, ze kterých si můžeme vybrat tak, aby co nejlépe představovali naši náladu. Použitím emotikonu zabarvujeme zprávu a pomáháme korespondentovi pochopit, zda odpověď myslíme ironicky, zda používáme sarkasmus, nebo jsme našťvaní. To vše jediným klikem na správný obličej, který mluví za nás. Znásobením obličejů pak poukazujeme na míru pobavení nebo naopak rozzuřenost, smutek. Zajímavé je, že pokud není emotikon ve zprávě použit, najednou nevíme, co si myslet, jak odpovědět a v konverzaci nám najednou něco chybí. Emotikon se stal obrazovou součástí v podstatě všech elektronických textů. Vedle této nejpoužívanější možnosti se velké popularitě těší také takzvané *samolepky*. Celá řada designérů i nedesignérů tak může navrhnout jakési svoje maskoty, kteří mohou být také animovaní, k vyjádření pocitu. Tento fenomén se používá především na sociální síti Facebook a do sms zprávy se zatím ještě nedostal. Prvky animace se však s rozvojem technologie (např. iWatch) mohou také objevit.

Obr. č. 49-52
Příklady facebookových nálepek

Obr. č. 53
Sada emotikon v mém telefonu iPhone5

4.2 HISTORIE EMOTIKONŮ

Málokdo se zamýšlí nad tím, jak vlastně emotikony vznikly. Máme pocit, že jsou tu s námi odjakživa, tak jsme si na elektronický způsob komunikace zvykli! Pamatuji si, můj první „playstation“, který zůstal také posledním, svůj první mobilní telefon, první stolní počítač i první laptop. Nemůžu se ale rozpomenout, kdy jsem poprvé viděla smajlíka, natožpak kdy jsem ho poprvé použila. Mám pocit, že ve světě techniky si tak rychle zvykneme na nové věci, že zapomínáme, kde se vlastně vzaly. Přejde mi proto důležité objasnit původ těchto podivuhodných typografických vtipů.

Na internetu můžeme najít spoustu více či méně relevantních zdrojů, které pojednávají o historii, vzniku a prvním použití emotikony, ať už to bylo použití úmyslné, či nikoliv. Jasně je, že emotikon se začal objevovat ve velmi omezené míře až s příchodem psacích strojů. Mnoho dohadů se na internetu točí kolem údajné emotikony, které se měla objevit v básni *To Fortune* od Roberta Herricka již v roce 1648. Byl by to zatím nejstarší doložený emotikon, jež byl v historii použit. Nicméně tento pokus byl celkem rychle vyvrácen názorem, že se zkratka jedná jen o náhodné použití interpunkce tak, že ho v dnešní době můžeme vidět jako smajlíka. Toto se objevuje i v jiných jeho básních například *To Anthea*. Přes tyto ne příliš důvěryhodné výskyty smajlíků, které v té době jistě ještě žádnými smajlíky nebyly, se v čase musíme posunout o zhruba dvě století kupředu a to do éry Abrahama Lincolna. V roce 1862 se totiž emotikon objevuje v jeho projevu. Vzhledem k tomu, že se tato typografická značka objevuje ve větě za slovem *laughing* (smát se) přivádí výzkumníky k víře, že se opravdu jedná o první použití emotikonu. [47]

ROBERT HERRICK
TO FORTUNE
 Tumble me down, and I will sit
 Upon my ruins (smiling yet :)
 Teare me to tatters; yet I'll be
 Patient in my necessitie.
 Laugh at my scraps of cloaths, and shun
 Me, as a fear'd infection:
 Yet scarre-crow-like I'll walk, as one,
 Neglecting thy derision.

Obr. č. 54
 Údajná emotikona v básni Roberta Herricka

the front of the platform and spoke as follows:
THE PRESIDENT'S SPEECH.
 FELLOW-CITIZENS: I believe there is no precedent for
 my appearing before you on this occasion, (applause)
 but it is also true that there is no precedent for your
 being here yourselves, (applause and laughter :) and
 I offer, in justification of myself and of you, that,
 upon examination, I have found nothing in the Con-
 stitution against. (Renewed applause.) I, however,
 have an impression that there are younger gentlemen,

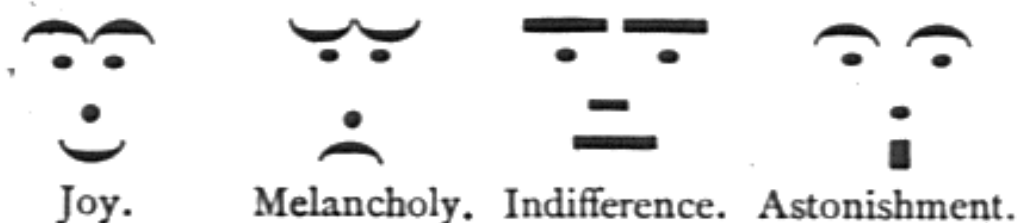
Obr. č. 55
 Projev Abrahama Lincolna z roku 1862

Stejně tak jako u předchozích pokusů objevit první emotikon tyto dohady troskotají, jelikož emotikon nebyl použit se zjevným záměrem. Přes všechny tyto prapočátky použití typografických obličejů v textu se dostáváme do roku 1881, kdy můžeme s naprostou přesností doložit opravdu první úmyslné použití emotikonu, který se považuje za opravdu relevantního předchůdce. Objevily se v časopisu *Puck*, což byl americký satirický, humoristický magazín vydávaný v angličtině a v němčině na konci devatenáctého a začátkem dvacátého století (1871–1918). V samotném časopisu se ujalo pojmenování těchto značek jako *typographical art*. Je zde jasně viditelné že čtyři typografické obrazce vyjadřují pobavení, smutek či melancholii, lhostejnost a údiv. Puck napsal: [48]

„Chtěli jsme ukázat našemu publiku, co všechno můžeme vyjádřit pomocí typografických značek. Ze strachu, že veřejnost vylekáme podáváme k ukázce pouze malý vzorek výsledků, kterých jsme dosáhli ve formě první splátky.“¹⁰

TYPOGRAPHICAL ART.

We wish it to be distinctly understood that the letterpress department of this paper is not going to be trampled on by any tyrannical crowd of artists in existence. We mean to let the public see that we can lay out, in our own typographical line, all the cartoonists that ever walked. For fear of startling the public we will give only a small specimen of the artistic achievements within our grasp, by way of a first instalment. The following are from Studies in Passions and Emotions. No copyright.

Obr. č. 56
Typographical art v magazínu Puck, 1881

10 We mean to let the public see what we can lay out, in our own typographical line, all the cartoonists that ever walked. For fear of startling the public we will only give a small specimen of the artistic achievements within our grasp, by way of a first installment.

4.2.1 Scott Fahlmann

Ovšem za úplně prvního zakladatele éry emotikon a tak i úplně nového jazyka, který je srozumitelný nejen mladé generaci, ale takřka všem, se všeobecně považuje počin Scotta Fahlmanna, profesora na *Carnegie Mellon's School of Computer Science*, který přesně 19. září 1982 v 11.44 hodin poprvé použil emotikonu, a to v emailové zprávě. Komická situace nastala, když se email ztratil a Scott Fahlman málem o svoje prvenství v projevení emocí v elektronické korespondenci přišel. Naštěstí se pak zpětně podařilo email po několika letech dohledat, protože jak sám Scott tvrdí, v té době nemohl tušit, že se z emotikonů stane fenomén takového formátu. Nepřikládal tomu tedy takovou důležitost. Díky tomuto emailu dnes můžeme s naprostou jistotou určit, jak staré emotikony jsou a to dokonce na vteřiny. Scotta Fahlmana můžeme tedy bez pochyby považovat za člověka, který jako první na světě emotikon s viditelným záměrem použil.

```
19-Sep-82 11:44    Scott E Fahlman        :-)  
From: Scott E Fahlman <Fahlman at Cmu-20c>  
  
I propose that the following character sequence for joke markers:  
  
:-)  
  
Read it sideways.  Actually, it is probably more economical to mark  
things that are NOT jokes, given current trends.  For this, use  
  
:-(
```

Obr. č. 57
Email prokazující první užití emotikon

V osmdesátých letech se na Computer Science Community v Carnegie Mellon vydával tzv. *bulletin boards* nebo také *bboards*, což byl v podstatě takový předchůdce dnešních internetových novin a fungoval jako významný mechanismus, který vytvářel prostor, kde mohli společně diskutovat jak studenti, tak i vedení fakulty. Většina příspěvků v tomto bulletinu byla na celkem seriózní úrovni, v příspěvcích se probíraly různé formy zájmů, politika či podobné záležitosti. Vzhledem k povaze komunity, která příspěvky vkládala, byla velká většina z nich v podstatě pokusem o sarkasmus nebo humor. Jak však vyjádřit tento vtip, aby byl všemi ostatními pochopen? To vedlo k přemýšlení, nad nějakým znaménkem, které by tuto úlohu zvládlo. A tak bylo poprvé použito interpunkčních znamének, aby zastupovali lidský úmysl ve zprávě jinak zcela neživé. K dovoření humorného příspěvku se tedy začalo používat tohoto shluku znaků :-), který byl vytvořen v jazyku ASCII (American Standard Code for Information Interchange Charac-

ter Set). V tom samém emailu Fahlmann navrhuje ještě jedno zlepšení a to používat :-(, za účelem brát zprávu vážně a bez humoru, ačkoliv tento obličej rychle začal značit smutek, frustraci či hněv. Tato pomůcka si rychle získala na oblibě nejen na univerzitě, ale také mimo ni. Za pár měsíců byla možnost vidět mnoho dalších verzí smajlíků, které zastupovali údiv, obličej s brýlemi atd. Tvorba emotikon v této podobě se stala pro některé jejich tvůrce vyloženě hobby, ale pouze tyto dvě varianty, ještě s variantou mrkajícího smajlíka ;-)) a rychlejší modifikace beznosých smajlíků, se zdají být v tehdejší komunikaci nejvíce používané. Scott Fahlmann říká: [49]

„Je zajímavé zjistit, že Microsoft a AOL (America online) se snaží zachytit tyto typografické značky a přetvořit je v obrázky. Osobně si myslím, že to zničilo onen prvek nálady v originálním návrhu.“¹¹

Vyjadřuje se tak k procesu, jež posunul vzhled emotikon do obrázkové formy, kterou ve většině mobilních zařízeních používáme dnes. Jak to však bývá s uvedením jakékoliv inovace mezi širší veřejnost i používání emotikon našlo své odpůrce a to většinou z řad profesorů. Tvrdili, že pokud je spisovatel dostatečně schopný a inteligentní, nepotřebuje přece užívat těchto nápomocných značek, aby byl jeho příspěvek pochopen. Shakespeare ke svým neuvěřitelně citlivým hrám přece také nepotřeboval užívat smajlíky k tomu, aby donutil svoje obecnstvo ke smíchu, byl jejich argument. Navíc, v sarkastických poznámkách je přece krásné právě to, že si nikdy nemůžeme být zcela jisti, zda ji pisatel myslí vážně či nikoliv. Fahlmann si však celkem suverénně obhájil použití emotikon a to především argumentem, že lidé, kteří čím dál více emotikony v komunikaci používají, zřejmě nemají záměr sepsat knihu knih za použití emotikon. Ty se staly součástí především komunikace neformální. A navíc, v této situaci samozřejmě více než kdy jindy záviselo na médiu, kterým komunikovali. Dovolím si zde citát, který Scott Fahlmann použil na svých stránkách:

Q: *Jak sám sebe hodnotíte mezi spisovateli žijícími a těmi z nedávné minulosti?*
Nabokov: *Často si myslím, že by měla existovat speciální typografická značka pro úsměv – kterou bych teď mohl použít místo odpovědi na Vaši otázku.*¹²[50]

11 It's interesting to note that Microsoft and AOL now intercept these character strings and turn them into little pictures. Personally, I think this destroys the whimsical element of the original.

12 Q: How do you rank yourself among writers (living) and of the immediate past?
Nabokov: I often think there should exist a special typographical sign for a smile – some sort of concave mark, a supine round bracket, which I would now like to trace in reply to your question.

4.3 ZÁPAD VERSUS VÝCHOD

Vyjádření emocí s příchodem emotikony, která se stala světovým fenoménem, lze geograficky rozdělit na východní a západní podobu. Rozdělení je to nejen geografické, ale také kulturní. Nejnápadnější rozdíly, které jsou viditelné zejména díky naprosto rozdílným systémům abeced se projevují ve srovnání s našimi emotikony v Japonsku, Koreji a Číně. V Japonsku tento způsob komunikace však dosáhl naprosto astronomických rozměrů. Primární vizuální rozdíl je především v orientaci piktografického zobrazení obličeje. V kulturách východní Asie není obličej, na rozdíl od západní podoby, natočený. Nemusíme tedy při jeho čtení naklánět hlavu, abychom ho přečetli. Někdy jsou ale tak složité a bohaté ve své kresbě, že to, že „sedí“ na účaří mi nikterak nepomáhá k jejich dekódování. Je vědecky dokázané, že obyvatelé východní Asie se většinou soustřeďují více na oči, co se zkoumaní emocí v neverbálním projevu týče, to znamená, že i v tvorbě a čtení emotikon se mění hlavně vzhled očí více než cokoli jiného. Expresi samotného piktogramu si potom každá kultura může taktéž vyložit naprosto odlišně. Podobně jako je tomu například u symboliky barev. Například „šťastný“ emotikon je u západní civilizace známé :-), kdežto na východě lidé píší (^_^) . Emotikon pro „smutný“ je na západě :-(, kdežto na východě buď (;_;) nebo (T_T). Výraz „překvapený“ se na západě vyjadřuje jako : -o, kdežto na východě (o. o). Rozdíly jsou to opravdu markantní. [51]

Nejen, že východní emotikony představují obličej člověka, ale mají tolik variací, že dokážou napodobit různé aktivity, zvířata, věci atd. Kromě samotného vyobrazení emotikonu se samozřejmě mění i jeho název. V Japonsku se první emotikony nazývaly *kaomoi*. To, že japonské emotikony mají takový tvar jaký mají vychází nejen z již zmíněné kultury, ale také jazyka např. japonský výraz pro úsměv je *me o hosomeru*, což v doslovném překladu znamená *úzké oči* nebo *me ga waratteiru*, což lze opět přeložit jako *vaše oči se usmívají*. Dalším velmi zajímavým aspektem, který hraje roli v zobrazování japonských emotikon jsou jejich tradice. Ku příkladu emotikon pro usmívající se dívku (^.^), kde jsou její ústa reprezentována tečkou, reflektují v japonské etiketě pravidlo, kde ženy za žádných okolností neukazují jejich zuby. Dalším takovým příkladem je emotikon (^o^;>), kde symbol > reprezentuje loket. Tento symbol vyjadřuje potřebu omluvit se, odejít. Vychází z velmi známého japonského gesta a to, že člověk, který má být omluven si na znamení studu poškrábe záda a jeho loket tak vyčnívá do strany. [52]

Co se kódovacího jazyka týče, internetu dominuje ASCII jazyk. V Japonsku k tomu zápisu slouží systém jiný a to JIS (Japanese Industrial Standard). Dalo by se říci, že toto schéma je kulturně rozšířenější a rozmanitější než jeho americký protějšek. Obecně řečeno, umožňuje japonským emotikonům složitost a rozmanitost a mnohem více možností. [53]

([^] ω [^])	([˘] ∇ [˘] *)	:-{ }	:'(	:-#	8-)
(0 [^] ∇ [^] 0)	([˘] ∇ [˘])☆	:-)	:-([˘]	:-/	:-0
\(·∇·)/	([˘] ·ω· [˘])	:)	:([˘]	:*)	:0
(0·ω·0)	(@ [˘] - [˘])	!-)	:-X	;-)	
(^人^)	(0 [˘] ∇ [˘] 0)				
(ω [˘])	((0([˘] ∇ [˘] *)0)))	:'-([˘]	:-D	;) @}->--	

Obr. č. 58
Východní podoba emotikon

Obr. č. 59
Západní podoba emotikon

4.4 EMOTIKON VERSUS EMOJI

Na první pohled by se mohlo zdát, že *emotikon* a *emoji* je v podstatě ten samý název pro obrázek, který posíláme. Při hloubějším zkoumání těchto dvou pojmů jsem však zjistila, že tomu tak není. Zatímco pojem emotikon je opravdu shluk znaků, které manuálně musíme vytýkat do mobilu nebo klávesnice, emoji jsou vlastně přepisy těchto znaků, které nalezneme již předdefinované v našich smartphonech, sociálních sítích, chatech atd... Pojem emoji pochází z již zmíněného Japonska a to ze slova *e* (obraz) a *moji* (písmeno). Obsahují nejen výrazy v obličejích, ale také zvířata, jídlo, aktivitu, gesta, různé formy dopravy, zkratky atd. Vůbec první prototyp emoji byl vytvořen v roce 1999 a to pro japonský systém, který se nazývá i-mode, což je vlastně služba, která zajišťuje přístup k internetu pro mobilní telefony a byla populární právě v Japonsku. Svým klientům zajišťovala nejen přístup k emailu, ale také k různým sportovním utkáním, finančníctví, předpovědím počasí a také třeba hrám. Tento systém byl spuštěn v roce 1999. O tom, že byl i-mode nesmírně populární svědčí až 20 milionů jeho uživatelů. K roku 2004 jich bylo již dvojnásobně více. Do Evropy se však tento systém nikdy nedostal. [54]

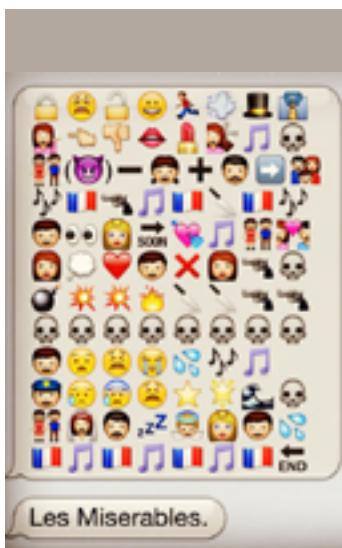
Obr. č. 60
Emotikon a emoji

4.4.1 Shigetaka Kurito

Za otce emoji je právem považován Japonec Shigetaka Kurito, který byl jedním ze členů týmu největšího zprostředkovatele mobilních sítí v Japonsku. První telefon měl však velice malou obrazovku, která mohla obsáhnout pouze 48 písmen, kde tedy bylo vše vysvětleno pouze textem, bez jakéhokoli piktografického zobrazení skutečnosti. A tak začal Kurito pracovat na prvním systému piktoqramů, které byly určeny pro Japanese TV weather forecasts, jelikož tam podle Kurity scházely obrazy prosluněného dne nejvíce. Ikony se však do telefonu dostaly především pomocí pageru, kde si lidé čím dál častěji posílali symbol srdce. Toho si Kurita samozřejmě všiml a vznikla tak nabídka dostat tento způsob komunikace také do i-modu. Toto se povedlo a ikony se začaly rychle rozšiřovat z pageru do telefonů a sociálních sítí, jako je Facebook, Twitter a Instagram. Lidé začali pomocí emotikon přímo mluvit a vytvářet tak úplně novou řeč, kdy text ožívá před očima.[55]

Obr. č. 61
Příklady starších emotikon

Obr. č. 62
Bídníci

Obr. č. 63
Žádost o ruku

Obr. č. 64
Vyznání

S každou aktualizací softwaru v mém telefonu přibude do palety emotikon několik nových. Rozšiřuje se tak kolekce pocitů, které můžete vyjádřit. Kurita se očividně nechal inspirovat japonskou mangou, ze které jeho emoji vznikly. Například tím, že na-

kreslil kapku k obličejí reprezentoval nervozitu či vyvedení z míry. Tím, že dokreslil zárovňku naopak indikoval myšlenku, ideu. Dalším výchozím bodem bylo piktoGRAFICKÉ vyjádření skutečnosti. Piktogram slouží k tomu, aby upozornil, nebo informoval veřejnost například o zákazech, únikových východech, toaletách, parkovištích atd... Piktogramy se od Olympijských her v Tokiu v roce 1964 staly velice známými a rozšířenými. Japonci mají podle Kurity tendenci v emoji vidět určitou spojitost s japonskou kulturou. A není se čemu divit. Japonsko si vybudovalo základnu již s tzv. kanji, což je znakový systém pro zápis japonštiny. Jsou to vlastně ideogramy. Emoji se rozšířily nejdříve po Japonsku a až skoro o deset let později i do ostatních koutů zeměkoule. Nutno podotknout že Kurita nebyl designér, což bychom možná očekávali. Bez jakýchkoliv zkušeností a bez předem zjišťovaných výzkumů se pustil do kreslení piktogramů nejprve do sítě 12x12 pixelů. [55]

Obr. č. 65
Kresba prvních piktogramů

Obr. č. 66
Kresba prvních piktogramů

Ve snaze zobrazit jednotlivé piktogramy se firma *DoCoMo* (Do Communications Over The Mobile Network), pro kterou Kurita v té době pracoval rozhodla, že využije ne příliš známé a používané schéma JIS (Japanese Industrial Standards). Každý dvoubitový kód by měl korespondovat s unikátním obrázkem, který by byl předdefinován v telefonech jako každý jiný znak. Uživatel by tak byl schopný vložit emoji do zprávy pouze tak, že by si je vybral z nabídky. Kurita musel být v tvorbě těchto ikon velice obezřetný a ekonomický, jelikož tento prostor nenabízel zrovna dostatek místa pro experimentování. [55]

První ikony byly tedy pochopitelně extrémně jednoduché. Jeho návrhy zůstaly prakticky v nezměněné podobě a byly rovnou použity do systému. Což v podstatě zaručilo jejich čitelnost. Jistým zmatkům a komplikacím se však nedalo vyhnout počínaje odmítnutím žádosti o autorská práva k ikonám. To znamenalo, že konkurenční firmy mohly bez sebemenšího problému tvořit jejich vlastní ikony, které těžily z obrovského úspěchu firmy *DoCoMo*. To, co se mohlo stát univerzálním systémem ikon se stalo změtí různých proprietárních přístupů, jak emoce člověka ztvárnit. A pak samozřejmě pokud byla ikona

poslaná ze zařízení konkurenční firmy, příjemce nebyl schopen obrázků přijmout. V roce 2005 se tak jedna z konkurenčních firem rozhodla ikony redesignovat k čemuž přizvala i Kuritu. Emoji se pak staly součástí mezinárodního kódovacího jazyku UNICODE, jež funguje jako počítačový kódovací standard v celém světě. [55]

“Opravdu bych rád věděl, do jaké míry se smajlíci překládají stejně a do jaké míry se projevují lokální nuance. Myslím si, že například symbol srdce je chápán a používán všemi stejně, nicméně jsou tu symboly, které mohou pochopit pouze Japonci nebo pouze Američané. Bylo by skvělé, kdybychom mohli tyto rozdíly porovnat a mít tak vodítko k tomu, aby lidé začali chápat věci a rozumět jim ve stejné míře.” (Shigetaka Kurita)¹³

---

13 “I’d really like to know to what degree they’re used in the same way, and to what degree there’s a local nuance. I think the heart symbol is probably used the same way by everyone, but then there are probably things that only Japanese people would understand, or only Americans would understand... It would be great if we could compare, and have that lead to people starting to use things in the same way.”(Shigetaka Kurita)

5. INSPIRAČNÍ ZDROJE

Fascinace emotikony a technologií vůbec samozřejmě neláká pouze vědní obory. Ale také obory z oblastí uměleckých. Ať už je to móda umění nebo grafický design ve všech těchto sférách se komunikace ať už se jedná o komunikaci jakéhokoliv druhu projevuje a to různými způsoby. Může to být forma deníku, může to být také forma materiální, kdy se pokoušíte přetvořit něco, co není hmatatelné, snažíte se to přiblížit jak sobě tak i svému okolí tím, že to hmatatelným učiníte. Existuje spousta způsobů, jak toto téma uchopit a zpracovat. Z nich bych v této kapitole chtěla popsat ty, které mi jako divákovi přijdou nejbližší. Ke kterým jsem si vytvořila určitý vztah, a které mě inspirovaly.

5.1 EMOJIDICK

Velkým počinem, co se emotikon týče je přepis knihy Hermana Melvilla *Moby Dick* do jazyku emoji. Celý nápad, za nimž stojí Fred Benenson, mohl vzniknout díky projektu *Kickstarter*, který poskytuje finance nápadům s potenciálem. První krok bylo rozdělit celý příběh do jednotlivých vět, se kterými by si poradil program zvaný *Mechanical Turk*. Ten přeloží slovo hned ve třech piktografických modifikacích. Jak ale vybrat tu správnou a nejčitelnější variantu? To už byla otázka pro široké publikum lidí, kteří mohli pro ten či onen emotikon hlasovat, což považuji za způsob, jak vidět celý příběh a celý projekt z člověčí perspektivy. Kniha mohla být přeložena počítačem, ale tím, že do akce Fred Benenson zapojil i uživatele této knihy projekt podle mého názoru oživil.

*“Mohl jsem zkusit přeložit celou knihu sám, ale pravděpodobně bych z toho zešlél.”*¹⁴ (Fred Benenson)

EmojiDick je jediná kniha svého druhu, která je přeložená do jazyku emoji a o kterou také projevila zájem mimo jiné Library of Congress, což je národní knihovna Spojených Států Amerických a vědecko-výzkumné středisko Kongresu Spojených Států. Sídli ve Washingtonu, D. C. a s počtem 30 miliónů knih jde o největší knihovnu na světě. [56]

---

14 I could have tried to translate the whole book myself, but I would have gone crazy

Obr. č. 67
Emojidick

Obr. č. 68–69
Jednotlivé stránky knížky Emojidick

Knížka je dle mého názoru nesmírně zajímavý počin. Značky, které obsahuje se stávají samostatnými nositeli informace srovnatelnými se slovy. Tady dokonce slova nahrazují a „mluví rychle k očím“, mohou být jednoznačné, ale na druhou stranu jsou velice variabilní a pestré. Sympatické také je, že ani nemusíte jazyk emotikon přesně znát a v hlavě se vám začne sám tvořit onen příběh, jež mohou číst lidé napříč celým světem bez potřeby jakéhokoliv překladatele.

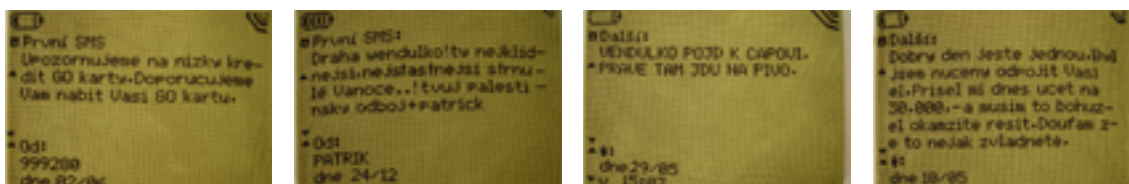
5.2 VENDULA CHALÁNKOVÁ

To je zpráva, napsala:

„Moje první výšivky pochází z dětství. Tehdy mi maminka řekla: „Než se vdáš, musíš vyšít ubrus.“ Věnovala jsem se tedy vyšívání pilně a nepřetržitě, hnána vidinou sňatku s tatínkem. Vyšívání mě nijak zvlášť nebavilo, ale bála jsem se, že později, v tušeném světě rychlosti, zmatku a lákadel, mi bude tato činnost připadat natolik nudná a zdlouhavá, že už nikdy žádný ubrus nevyšiju. Vyšila jsem jich tehdy několik. S tematikou Velikonoční a květinovou. Tyto kousky se nezachovaly. Zachována mi však zůstala má úplně první výšivka. Pochází tak z pěti let a zajímavé na ní je, že už na ní se objevuje křížkový steh. Srdíčko na ní je nedokončeno, tápeme tak, zda došla nitka, nebo zda jde o paralelu k nemožnosti lásky.

Vyšívání je v tomto případě paralelou (neúměrně náročnější) k taktéž ruční práci, jakou je psaní mobilních SMS zpráv. Ty jsou snad nejpomíjivější písemností, dá-li se to tak vůbec nazvat. Vycházejí z žánru marnost. SMS je neobyčejně snadno a rychle napsaný, deformovaný text. Omezený délkou a nemožností používat diakritická znaménka. K psaní používám výhradně palce. Oproti tomu stojí výšivka, která je taktéž digitální, to znamená ruční práce. Trvale mi zachovává například onu významnou událost mého svátku, nebo mého prvního praní bílého prádla atd.

Vyšíváním řeším a dorovnávám jak značný nepoměr trvalosti, tak i pracnosti. Také tu vyvstává rozpor, kdy v tak jemné tradici vydefinované činnosti, jakou je vyšívání, se nám na monotónní zelené ploše objevují slova jako hovno, pi*a a jiné. Při zaznamenání změny formátu, barvy podkladu i grafiky písma – narážíme na můj nový mobil, který jsem dostala na Vánoce. Je menší. Všechny vyšité zprávy mi skutečně došly na telefon.“ (Vendula Chalánková) [57]

Obr. č. 70–73

SMS výšivky Venduly Chalánkové

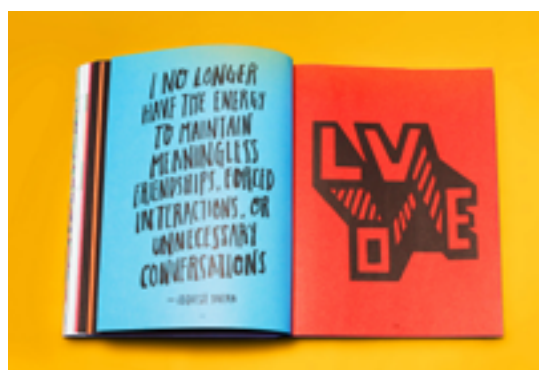
Obr. č. 74–83
SMS výšivky Venduly Chalánkové

Tuto práci jsem vybrala ze zjevným důvodem a to, že je to další hledisko jak zpracovat zprávu z telefonu. Jak ji převést v něco hmatatelného, co má zjevné kořeny v minulosti, kdy žádné telefony neexistovaly. Potřeba lidí zpracovat svoji část kyberprostoru do svojí části reálného fungování je tak naprosto zřetelná. Nehovoří to dle mého názoru o materialismu, ale o potřebě zachovat si vzpomínku, tak prchavou, jako je sms zpráva bez sáhodlouhého hledání v historii zpráv.

5.3 40 DAYS OF DATING

Tento projekt pochází z dílny Sagmeister & Walsh, přičemž Jessica Walsh v něm hraje klíčovou roli. Jejího partnera sehrál její dlouholetý kamarád Timothy Goodman. V době, kdy vznikl tento experiment byli oba nezadaní. Staré pořekadlo tvrdí, že zvyk je možno změnit během čtyřiceti dnů, ale dá se to stejně tvrdit o lásce? To se rozhodli vyzkoušet a v rozmezí těchto čtyřiceti dnů si dali za úkol randit za přísného dodržování určitých pravidel. Všechn materiál, který nasbírali, jako jsou fotky, deníky, videa, texty, dokonce i příspěvky na sociálních sítích se následně staly výstupem celého tohoto pro-

cesu. To, co mělo fungovat jako malý experiment mezi dvěma kamarády se brzy stalo webovou senzací. Jejich projekt na webovém blogu sledovalo téměř 5 milionů lidí ze všech koutů světa. Výsledná kniha funguje jako krásná dokumentace tohoto umělého vztahu mezi dvěma lidmi. [58]

Obr. č. 84–89
Dokumentace projektu 40 days of dating od Jessicy Walsh

Pro mě je tento projekt zajímavý nejen kvůli celému jeho průběhu, ale také kvůli formě, která dala podobu výsledné práci. Zpracování vztahu v podobě deníku, v podobě dokumentování konverzace a společných zážitků je mému tématu velice blízký. Informa-

ce o dvou bytostech jež spolu sdíleli v určitý čas určitý prostor je zjevně téma, které lze obsáhnout mnoha způsoby a toto je jeden z nich.

5.4 THE EMOTICON ALPHABET BOOK

Pro ty, kdo se ve světě emotikon a zejména jejich překladu příliš nevyznají připravil Taylor Simpson, který má svoje studio v Brooklynu, knížku ve které zobrazuje všechny emotikony, u jejichž grafického zobrazení si nemusíme být úplně jisti, co znamenají. U jednoduchých smajlíku jako jsou :-) to víme všichni, ale co takové :-Q? Vtipný návod jak porozumět řeči ne tak úplně běžných emotikon. [59]

Obr. č. 90–95
The Emoticon alphabet book

5.5 ROZHOVOR S LUCIÍ JÍLKOVOU

Paní Mgr. Lucie Jílková Ph.D. je uznávanou českou lingvistkou, jenž je autorkou mnohých lingvistických publikací. Zaujala mne především její publikační činnost na webovém portálu *Naše řeč*. Věnuje se sociolingvistice, konverzační analýze či výzkumu jazykových stereotypů. Zabývá se i popularizační činností, např. psaním scénářů pro televizní pořad *O češtině*. Paní Jílková byla ochotná se mnou po celou dobu práce na mojí diplomové teoretické části spolupracovat, odpovídat mi na moje otázky a poskytovat studijní materiály. Tímto bych jí chtěla poděkovat a s jejím laskavým svolením se podělit o náš rozhovor:

1. Jak vnímáte Vy, potažmo lingvisté, změny českého jazyka v souvislosti s rozvojem technologií a nových médií ke komunikaci?

To je velice široká otázka. Texty, které lidé vytvářejí prostřednictvím nových technologií, samozřejmě poutají pozornost jazykovědců už od té doby, kdy se poprvé objevily. Esemesky, chaty, blogy, maily atd. jsou pro jazykovědce bohatým zdrojem materiálu k analýze. Namátkou vznikají práce mapující slovní zásobu těchto textů (např. podíl anglicismů), poměr spisovných a nespisovných prostředků (například chatové příspěvky jsou často psány spontánně, bez následné pisatelovy kontroly, takže se v nich objevují různé překlepy, nespisovné tvarosloví, syntaktické konstrukce typické pro mluvený neformální projev aj.), jiné práce jsou zaměřeny na dialogičnost (mnoho textů se velmi podobá mluveným textům vedeným tvář v tvář), emocionálnost či zdvořilost.

2. Setkáváte se s jistou profesní deformací při pohledu na to, jak vypadá a jak zní jazyk český ve veřejném prostoru? (noviny, časopisy, rádio, televizní zpravodajství ale také vývěsní štíty, jídelní lístky atd...)

Jako lingvistka si samozřejmě všímám textů kolem sebe i mimo svou pracovní dobu. Myslíte toto profesní deformací? V současné době už je zavedenou lingvistickou disciplínou výzkum tzv. jazykové krajiny, tedy zkoumání všeho, co je kolem nás pozorovatelné a co je vyjádřeno jazykovým kódem. Patří sem různé nápisy na obchodech, úřadech, billboardech, texty pamětních desek, graffiti atd. V těchto nápisech je pak třeba možné posuzovat velikost plochy nápisem pokryté, poměr češtiny a dalších jazyků v naší jazykové krajině atd. Mohu tedy s nadsázkou říci, že jistý průzkum jazykové krajiny provádím téměř neustále.

Jazyk publicistiky jazykovědci zkoumají tradičně, v poslední době v něm sledujeme například výrazný posun k neformálnosti, dialogičnosti: jednak média oslovují diváky

(zůstaňte s námi), jednak ve studiu jsou často moderátoři, kteří spolu vedou – do nějaké míry neformální – dialog, pomocí kterého předávají divákům informace. Často se v této souvislosti užívá i v českých lingvistických analýzách anglický termín *infotainment*, tedy předávání informací zábavnou formou. Jazyk jídelních lístků je rovněž zdrojem zajímavého poučení o jazyce, ale pokud se nemýlím, soustavněji se jím čeští jazykovědci nezabývají.

3. Máte nějaký svůj oblíbený český výraz, který ráda používáte?

Je zajímavé, že na některé výrazy, které s oblibou a ráda užívám, mě často upozorní někdo jiný. Například nedávno se mi stalo, že jsem napsala odborný text a jeho posuzovatel mě upozornil, že se v něm nápadně často vyskytují výrazy rovněž, zhusta nebo kýžený. Obecně se snažím nezahlcovat své texty cizími slovy, takže je-li to vhodné a možné, pak nahrazuji slova jako třeba adaptace, aktivní, identifikace, prediktibilita domácími slovy přizpůsobení, činný, rozpoznání, předpověditelnost aj.

4. A co Vás naopak tahá za uši?

Osobně považuji vlastně každý text za inspiraci, ať je to pěkný román, zajímavý nápis na zdi nebo útržek rozhovoru zaslechnutý v autobuse. Je ovšem pravda, že některé texty, na které narazím, mne přinejmenším unavují a kladu si otázku, proč vlastně byly vytvořeny. Mám na mysli třeba tzv. pohodové rozhovory moderátorů v rádiu či televizi, ve kterých jen těžko hledám nějakou informaci nebo vtip. Z několikaminutového rozhovoru někdy skutečně zjistím jen to, že moderátorům to dnes sluší a že je ve studiu pohoda. Na druhou stranu věřím, že i takové rozhovory si své posluchače najdou.

Mám-li uvést konkrétní jev, který mě snad ne přímo tahá za uši, ale přinejmenším upoutává a překvapuje tím, jak se rychle šíří, pak jsou to proměny ve větné intonaci. Jednoduše řečeno, mnoho, zvláště mladých lidí na konci věty oznamovací nebo na konci souvětí neklesá hlasem, naopak v těchto místech stále hlasem stoupá. Na (staršího) posluchače takové neustálé stoupání hlasem může působit jako signál toho, že mluvčí ještě neskonal, může se mu zdát, že po stoupnutí hlasem bude ještě něco následovat. Tak tomu často není, toto stoupání hlasem na konci může být prostě návykem mluvčího. Setkala jsem se i s tím, že s touto intonací jedna mladá kolegyně (asi 25 let) odpřednášela na konferenci celý referát. Jinými slovy, je to dnes jev velmi častý. A zcela opačně: v publicistických textech často slyšíme klesnutí hlasem na konci hlavní věty, po níž následuje věta vedlejší, která k ní významově patří. V tomto místě bychom tradičně očekávali stoupnutí hlasem. Např. Do Krkonoš právě dorazili lyžaři (klesnutí hlasem) kteří se těší na první

sníh. Současné proměny větné intonace by si nepochybně zasloužily větší pozornost fonetiků.

5. Dala by se sms zpráva přirovnat k nějakému jinému slohovému útvaru?

Esemesky bývají zpravidla velmi krátké, jejich rozsah může být dán technickými parametry mobilních telefonů. Pro jejich velmi často dialogickou povahu jim asi nejlépe odpovídají jednotlivé repliky rozhovoru vedeného tváří v tvář. Někdy je esemeska tvořena pouze emotikonem nebo třeba řadou otazníků, v takovém případě pak odpovídá neverbálnímu projevu, například nějakému gestu, výrazu obličeje, smíchu apod.

6. Vzhledem k tomu, že technologie jsou záležitostí zejména anglického jazyka, neubráníme se přívalu anglicismů, které následně počeštíme. Jak se díváte na příliv nových slov Vy?

O anglicismech v souvislosti s příchodem nových technologií toho bylo jazykovědci napsáno opravdu mnoho, zmiňme aspoň knihu Čeština na www chatu (2006). Obecně je dobré si uvědomit, že jazyk se neustále proměňuje a že přijímání nových slov do češtiny je procesem naprosto přirozeným. V současné době se v češtině skutečně objevuje mnoho slov z angličtiny, každý, kdo pracuje s počítačem, se s nějakými anglickými výrazy seznámí. Anglické výrazy ovšem často různě češtině přizpůsobujeme, skloňujeme je nebo časujeme, opatřujeme předponami, upravujeme pravopis apod. Původní anglický výraz se tedy může češtině přizpůsobit do takové míry, že třeba rodilý mluvčí angličtiny, který češtinu nezná, by již původní anglický výraz vůbec nerozpoznal, např. rozkliknout, odentrovat. Nejsou to ale jen anglicismy, které v současné době do češtiny pronikají, vzpomeňme si například na mnoho výrazů italských nebo francouzských v oblasti kulinářské. Zajímavý je také stále dost zřetelný podíl slovenštiny, která se objevuje (díky přítomnosti mnoha slovenských studentů v České republice) třeba i na chatech. Mnozí čeští mluvčí si ani neuvědomují, že třeba slovní spojení nad ránem (k ránu), na čele (v čele), být na vině (být vinen) pocházejí právě ze slovenštiny.

7. Vyjádřit emoce v elektronickém prostoru nám pomáhají emotikony. Myslíte si, že mají právoplatné místo v tomto způsobu komunikace?

Datum prvního užití emotikonu je obecně známo, 1982, emotikony neboli smajlíky jsou tedy součástí naší komunikace již více než třicet let. O tom, že se staly pevnou součástí našich psaných textů, svědčí třeba to, že je běžně vkládáme i do ručně psaných textů. Objevují se i v textech, ve kterých bylo jejich užití dříve nemyslitelné, například v pracovní komunikaci lidí, kteří si vykají a kteří se ani osobně neznají. Jak říkáte, emotikony

nám pomáhají vyjádřit emoce, nahrazují ale i další neverbální složku našeho projevu, o kterou je psaný text ochuzen, jde např. o dynamické zdůraznění, intonaci, pohled očí aj.

8. Považujete emotikony za svébytný jazykový organismus?

Pokud jazykový organismus chápeme jako celkový jazykový systém (např. čeština, angličtina), pak emotikony takové kritérium nesplňují. Emotikony jsou však nepochybně prostředkem, které naše texty významně modifikují. Někteří pisatelé emotikony spíše šetří, jiní jimi doslova hýří, emotikonem doprovázejí téměř každé slovo v esemesce, připojují jej za pozdrav apod. Někteří pisatelé si vystačí s jedním emotikonem, nejčastěji :-), resp., jiní hledají stále nové emotikony, které nemusejí ani nutně vyjadřovat jen zobrazení veselé nebo smutné tváře (srdíčko, čtyřlístek, sklenice piva atd.). Delší texty složené pouze z emotikonů zatím, pokud je mi známo, nevznikají.

9. Analýzou osobnosti člověka z jeho psaného projevu (pero, papír) se zabývá grafologie, je něco, co se dá o člověku zjistit z projevu psaného v elektronickém prostoru? (to, jak s jazykem zachází, používání emotikon, velká písmena...)

To je velmi dobrá otázka, její zodpovězení ovšem spíše náleží psychologům. Množství a typy emotikonů, nel/dodržování interpunkce, zmnožování písmen a interpunkčních znamének apod. nepochybně něco prozrazuje o člověku, který takové prostředky ve svých textech užívá. Na druhou stranu, vznikají i různé normy elektronické komunikace, které je potřeba si osvojit, chceme-li být v dané komunitě, například na chatu, úspěšní. Jinými slovy, třeba pisatel, který původně neměl v úmyslu například zkracovat slova, časem přejde na způsob zkracování, který je v dané komunitě obvyklý (o5 = opět, mmch = mimochodem), na psaní pouze malými písmeny, zatímco velká písmena mohou být vyhrazena pro signalizování hlasité mluvy atd.

Zajímavým předmětem jazykovědné analýzy jsou také nicky, tedy přezdívky, pod nimiž pisatelé vystupují třeba na chatu, v internetových diskusích apod. Volbou přezdívky o sobě může pisatel leccos prozradit nebo naopak zatajit, někdo vystupuje pod několika přezdívkami zároveň atd. Některé přezdívky jsou prakticky nevyslovitelné, mohou být seskupením čísel a písmen, jiné mohou mít formu celé věty.

10. Existuje v českém prostředí něco jako *Word of the Year* v *Oxford Dictionaries*? Pokud ne, jaké slovo by to podle Vás za rok 2015 bylo?

Analogickou anketu pravidelně pořádají Lidové noviny. V závěru každého roku jsou čtenáři tohoto deníku redakcí vyzváni, aby zvolili slovo, které podle nich nejlépe vystihuje celý, právě končící rok. Podíváme-li se na příslušné internetové stránky, zjistíme, že v roce 2015 bylo jako slovo roku zvoleno uprchlíci. Na pomyslném druhém místě se objevil novotvar mluvčáček (tj. výraz vzniklý splynutím slov Ovčáček a mluvčí) a na třetím místě sluníčkář. Někdy se slovem roku stane výraz běžně známý, ovšem užitý ve zcela novém významu: tak bylo roku 2011 zvoleno sloveso odklonit, které užil tehdejší ministr průmyslu Martin Kocourek ve smyslu připravit manželku o peníze při rozvodovém řízení. Někdy se slovem roku stane výraz skoro pozapomenutý, například v roce 2006 se jím stal šibal, tedy původně šprýmař, ovšem v daném roce se často užívalo pro označení člověka spjatého s korupcí. A konečně se slovem roku může stát výraz zcela nový, například zlojed v roce 2012, kterým bojovník proti korupci, Karel Janeček, označil člověka, který se korupce dopouští.

11. Máte představu o tom, jak se bude čeština dále vyvíjet? Co ji pravděpodobně ovlivní a s čím se budeme potýkat v budoucnosti?

Obecné soudy týkající se češtiny jako celku vynáším velice nerada. Není totiž jen jedna čeština. Jsou zde konkrétní mluvčí a pisatelé, kteří s češtinou nějak zacházejí. Je na každém uživateli českého jazyka, jakou péči a kolik času věnuje textům, které sám vytváří. Na to, jak naše texty vypadají, má nepochybně vliv to, koho posloucháme, či texty čteme. Bylo by samozřejmě dobré, aby texty lidí, kteří jsou (měli by být) vzory pro někoho dalšího, byly pronášeny nebo psány češtinou spisovnou, kultivovanou, aby tyto texty byly dobře obsahově a logicky vystaveny, čili měly hlavu a patu. Těmito lidmi jsou učitelé, pracovníci veřejnoprávních médií, resp. obecně lidé, kteří mohou prostřednictvím veřejnoprávních médií promlouvat k většímu množství posluchačů nebo psát články do novin, které mají hodně čtenářů.

12. Jaké médium k psané komunikaci nejvíce využíváte?

V práci používám počítač. Z dovolené nebo k Vánocům a Velikonocům stále ještě posílám papírové pohlednice, občas napíši ručně psaný dopis. Je ale pravda, že mé okolí to každým dalším rokem vnímá stále kuriózněji.

13. Je něco, čeho se jako lingvista do budoucnosti obáváte? (Často se v souvislosti s médií hovoří o degradaci češtiny, postupné mizení jazyků atd...)

Jak už asi vyplynulo z mých předchozích odpovědí, obavy zjevně nejsou na místě, jazyk prochází neustálými proměnami. O úpadku češtiny (jazyka obecně) se mluví v každé době,

zvláště starší generaci obecně připadá, že nic není takové, jako bývalo dřív. Podíváme-li se na vývoj jazyků v delší časové perspektivě, samozřejmě vidíme, že některé jazyky zanikají, jiné nově vznikají. Například latina byla v jisté době úředním jazykem téměř celé Evropy, dnes je její postavení úplně jiné, ale na jejím základě vznikly románské jazyky, jako je třeba francouzština nebo italština. Zajímavou jazykovou situaci sledujeme po rozpadu Jugoslávie. Na jejím území vznikly nové státy, v nichž se ustalují (do nějaké míry nově vytvářejí) vlastní úřední jazyky. Některé jazyky aktivně užívá jen pár mluvčích, ale díky různým aktivitám (lingvistů, etnografů apod.) se je daří zatím zachovat – to je příklad lužické srbštiny. Ale vraťme se k češtině.

Někdy – od jazykovědců nebo od veřejnosti – zaznívá názor, že spisovná čeština je příliš vzdálena češtině obecné nebo nějakému (moravskému nebo slezskému) nářečí, tedy že lidé při běžném dorozumívání užívají jazyk, který je výrazně odlišný třeba od jazyka zpravodajství. Je pravda, že některé jevy ze spisovné češtiny, typicky tvary přídavného jména nebo zájmena v množném čísle ve středním rodě: ta rychlá auta, v běžném rozhovoru prakticky nelze zaslechnout, říkáme: ty rychlý auta nebo ty rychlé auta. Podobné je to s tvarem bysme, který je sice nespisovný (spisovný je bychom), ovšem v běžném mluveném jazyce je opět prakticky jedině možný. Když ale ředitel Ústavu pro jazyk český před několika lety v médiích prohlásil, že si dovede představit že by tvar bysme byl třeba za dvacet let uznán jako spisovný, snesla se vlna kritiky. Osobně vidím výhodu existence spisovné češtiny v tom, že to je varieta jazyka, která je společná všem mluvčím v naší republice.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. CONVERSATION WITH 734631554

Mám-li se zamyslet nad škálou emocí, kterou jsme schopní v CMC komunikaci vyjádřit, její hranice jsou více či méně definované. Myslím si, že se spíše snažíme přizpůsobit svoje emoce tomu, co nám nabízí aktuální sada emotikon v telefonu. Například řeknu si – teď jsem naštvaná – a v zápětí budu hledat obličej, který to více či méně vyjádří. Jak jsem se již dozvěděla, člověk přece takhle nefunguje, jeho emoce se nikdy doslova neopakují. Jeho pocity jsou natolik složité, že k tomu jeden emotikon nemůže posloužit. Ačkoliv se těmito piktogramy dají vyličit celé příběhy¹⁵ je nemožné jimi vyjádřit city v jejich úplné hloubce. Dochází tak k narušení komunikace mezi dvěma komunikanty v mém případě na partnerské úrovni. Musím zde ale podotknout, že ona situace vždy vycházela z komunikace která probíhala osobně. Což je vlastně ideální a na místo obličej, který se mračí si dokážeme toho druhého představit v situaci zmiňované agrese nebo naopak v euforii. Vybavíme si zvuk jeho smíchu nebo tón hlasu. Příběhy a fungování v reálném světě a ve světě techniky na sebe tedy navazují a tvoří tak jeden celek a jeden příběh.

Ačkoliv byl onen člověk na kilometry vzdálený, dokázal mě během vteřiny uvést do stavu absolutní zlosti a melancholie a to tak, že jsem byla opravdu schopná plakat naprosto reálně, pouze kvůli smsce. Není to však proto, že mi přišla zpráva na mobil, ale pro to, co ona zpráva zahrnuje. Její obsah je totiž mnohem hlouběji než jen na obrazovce telefonu. Skrývá v sobě signály a symboly, jež není schopen přečíst každý. Skrývá v sobě obrazy, doteky, gesta, tóny a hlasy, které ale nutně musí vycházet z předchozí osobní zkušenosti s komunikantem na druhé straně. Zpráva od člověka, kterého v reálném světě neznáte nebude mít nikdy takovou hloubku a takovou hodnotu, jako když si píšeme s člověkem, se kterým máme již vybudovaný nějaký osobní vztah v reálném světě.

Celou tuto problematiku lze také úplně obrátit a vzít ji z pohledu pisatele. Ten je v podstatě v postavení, kdy si může vybrat jak chce zapůsobit. Má možnost volby role. Těžko říct, jestli se ten druhý doopravdy usměje, posílá-li emotikonu. V zásadě si myslím, že tomu tak není, a že pouze obrací pozornost k příjemci tak, aby bylo pochopeno jak celou zprávu myslí, ačkoliv sám se vlastně chová a cítí jinak. V komunikaci, kdy stojíte tváří v tvář jsou tyto znaky předkládány příjemci zprávy podvědomě, takže na ně v podstatě nemusíme vůbec myslet. Naše tělo zkrátka reaguje, aniž bychom to nějakým způsobem zapříčinili. Samozřejmě se můžeme naučit to do jisté míry kontrolovat, ale i tak, tento způsob sdělení informace zůstane spontánní. Oproti tomu ve zprávě, ho musíme mechanicky zobrazovat, aby byla textová komunikace co nejlíže té

---

15 <http://www.bustle.com/articles/50659-here-are-26-book-titles-written-in-emoji-but-can-you-guess-what-each-stands-for>

osobní – mluvené. Narážíme zde tedy na problém. Na určitou bariéru, kterou se však dle mého názoru nestává přístroj sám o sobě, ale vzdálenost mezi lidmi, kteří si chtějí informaci sdělit. Tato možnost však zůstává (alespoň zatím) jedinou, jak spolu fungovat. Jak společně být, ale i nebýt. Dobrala jsem se tedy k jakémusi resumé, že problémem je vzdálenost. Vzdálenost je to, co způsobuje informační šum. Vzdálenost je to, co znemožňuje přenášet emoce v míře v jaké je doopravdy cítíme. Lidé spolu zkrátka nemůžou na partnerské úrovni fungovat, pokud jsou od sebe vzdáleni, alespoň ne na dlouhou dobu.

... myslím si, že to ale supluje onu jistotu v člověku, že tu někdo je, že i když ráno nemůžu být s tebou, tak pořád můžu napsat a doufat, že odpovíš... Někdy neodpovídáš a to je jak mluvit sám k sobě, ale i takové dny jsou potřeba:) potom je tu ticho. Klidně a pomáhá, jindy naopak může být totálně depresivní, protože pomáhá fantazii tvořit scénáře... (Zdeněk Kvasnica)

Zamyšlení nad tím, zda bude někdy možné přenášet emoce kyberprostorem je pro mě samozřejmě dosti sci-fi. Ale pokud se to někdy podaří, do komunikace musí nutně vstoupit stroj, který se stane právoplatným prostředníkem při jakékoliv komunikaci, protože cítit a svobodně myslet je právě vlastnost, která ať už telefon nebo počítač od člověka ve všech ohledech odlišuje. Pokud by měl počítač tyto stavy přenášet, existuje už jen velmi tenká hranice mezi zprostředkováním citů a jejich skutečným prožíváním.

K pochopení samotného účelu vzniku mojí diplomové práce jsem potřebovala poměrně dost času a to proto, že jsem se mého korespondenta zkrátka neuměla vzdát. Původní myšlenka byla vytvořit knihu. Album. Které jako amulet a talisman k němuž vzhlížíme a ke kterému se můžeme vracet, budeme mít u nás doma v knihovně a za pár let si připomeneme, jak náš příběh kdysi začal. Kronika. Dialog. Román. Průběh věcí šel však opačným směrem. Byla jsem nucená se nad svým chováním zamyslet a jednou pro vždy si říct, co bude nejlepším řešením pro nás oba. V tu chvíli jsem si uvědomila, že mojí diplomovou práci musí nutně být způsob vyrovnání se sama se sebou. Proces ve kterém si uvědomím veškerou zodpovědnost za svoje rozhodnutí. Kniha jako objekt se zdála být již naprosto zbytečná.

V předchozím odstavci jsem již naznačila, jak složité pro mne bylo ze dne na den měnit pohledy na tuto práci. Bylo to zejména proto, že konverzace s tímto člověkem stále probíhala a velmi ovlivňovala moje hledisko na to, co se stalo v minulosti. Označila bych to za nejzajímavější a nejtěžší část celého diplomového projektu. Těchto několik rovin komunikace mi práci velmi komplikovalo, ale na druhé straně jsem měla možnost výběru.

734631554: *Jen uzavření jednoho z mnoha temat z vlaku... za rok psaní jsme si poslali 5 566 zpráv (jen sms)... ted tedy uz 5 567:) -dokument ma 235 stran:)... dobrou noc:)*
602534225: *Ty vogo to je vazne na knihu!:)*

Obr. č. 96
První návrhy layoutu

6.1 KNIHA

Přesně tady, 5. dubna 2013 se zrodila myšlenka udělat knihu. zamlouvala se mi představa jakéhosi artefaktu, který by v sobě zavřel jeden příběh. Příběh, který by ale mohl být znovu a znovu otevírán. Začala jsem shromažďovat informace nejen statistické, ale také obrazové a textové. Za tři roky psaní zpráv, jsme si vyměnili úctyhodných 16 311 sms zpráv, přičemž já jsem jich napsala 7 735 a číslo 734631554 jejich počet ještě o mnoho převýšilo přesně na 8 576. Dělá to dohromady 390 jednostranně vytištěných papírů velikosti A4. NA počátku jsem měla k dispozici pouze vygenerovaný soubor formátu *PDF*, který obsahoval všechny zprávy, ale nebylo ho možné nijak editovat, což je k tvorbě knihy samozřejmě nezbytné. Nezbývalo mi tedy nic jiného, než každou zprávu z tohoto souboru ručně zkopírovat do programu InDesign a to i s přesnými časy a daty odeslání. Ve chvíli, kdy jsem měla k dispozici materiál, který jsem již mohla nějakým způsobem upravovat a formátovat, jsem začala přemýšlet, co mi náš příběh připomíná. Co by mohlo být východiskem a pomoci mi při zpracování tohoto dialogu, monologu, mlčení a všech těchto aspektů, jenž byly v konverzaci obsaženy. Celý dialog jsem si v hlavě přirovnávala k divadelní hře, a tak moje první kroky vedly do archivu městského divadla, abych se podívala jak se píšou divadelní scénáře a měla se tak od čeho odrazit. Bohužel moje očekávání skončilo poměrně velkým zklamáním nad tím, spokojí s kroužkovou vazbou,

klasickým A4 formátem a domácí tiskárnou, která společně s programem Microsoft Word tvoří neodolatelnou dvojici. Hned v prvních několika minutách jsem si byla jistá, že tudy cesta nevede a to ani ne tak kvůli vizuální stránce těchto scénaristických skvostů, jako spíše ze samotné podstaty scénáře. Jak jsem si později uvědomila scénář se sice dialogovému pojetí zpráv blíží nejvíce, ale našla jsem v něm několik rozdílností, jež mi byly takovou přítěží, že jsem v této myšlence nemohla dále pokračovat.

Scénář je kostra. Je to jen skelet, který obalují a vdechují mu život až samotní herci, kteří se v domluvený čas sejdou na domluveném místě a celému tomu příběhu propůjčí svůj um. Můj virtuální dialog nebyla kostra nýbrž to bylo nejvíce, co se z dané situace dalo vykresat. Tento dialog měl sice svoje herce, ale ti dokázali hru představit pouze jednou a to zrovna v čase, kdy jednotlivé zprávy vznikaly. Byl to jen závan života, který ožil, když si ho druhý korespondent začal číst a zemřel jakmile na něj zareagoval. A poslední rozdíl je naprosto zřejmý a to je ona vzdálenost. Nikde jsme se nesešli, abychom si tu či onu věc řekli a abychom ji procítili tak jako herci na jevišti. Dialog zůstal uzamčený v telefonu propojený v kyberprostoru. Od podoby scénáře jsem tedy upustila a orientovala se rovnou na románové přepisy her, kde už byly trošku širší možnosti a to jak v úpravě textu a formátování, tak i v používání doprovodných materiálů například fotek, které jsme si vyměnili. Pod rukama mi tak začala vznikat trilogie románu rozdělená podle let. Krásná uhlazená knížka, která vypráví příběh jedné dvojice, jenž na sebe narazila.

Další problém na který jsem narazila je paradoxně to, proč jsem tento projekt chtěla vůbec začít a to je osobní až intimní rovina příběhu. Začala jsem zjišťovat, že celé moje dosavadní počínání dělám vlastně jenom kvůli sobě, a že příběh, který se uvnitř skrývá dokážu opětovně prožít jenom já sama. Pro ostatní čtenáře se bude po chvíli stávat nezajímavým, ba dokonce nudným a mravenčí práce na formátování textu, kterou by za mě byl schopný odvést kdejaký stroj mi najednou přišla zbytečná. Měla jsem v počítači knihu, která se s každým mým začtením stávala prázdnější. S tím se pak pojil další pocit a to ten, že knihu nejen, že nikdo nepřečte do konce, ale že nepřečte ani první stránku tohoto příběhu. Že bude mít pocit, jakoby se někomu díval přímo do telefonu, jako by byl až v roli voyera, který z dálky pozoruje soukromý život dvou jedinců.

Obr. č. 97–100
Layouty knihy

Obr. č. 101–102
Původní návrh knihy

Co mě tedy přesvědčilo o tom, že opravdu nemá smysl se neustále rýpat ve starých šrámech? Myslím si, že to bylo pozvolné a přirozené vymizení potřeby komunikace. Jednoho dne jsem se vzbudila a uvědomila si, že už číslo 734631554 nepotřebuji. Že ta horečnatá obsese neustálým klapáním do telefonu, která se stávala terčem útoků i mých přátel a okolí zmizela a já jsem ani netušila jak a kdy se to přesně stalo. Najednou se to zkrátka stalo a já jsem před sebou měla rozpracovanou již poměrně velkou část knížky, která se mi v tu chvíli jevila jako absolutně zbytečná. Nebudu skrývat, že jsem měla k další snaze o dodělánání knížky absolutní odpor.

6.2 JEHLIČKOVÁ TISKÁRNA

Po zhruba měsíci práce jsem tedy byla opět na začátku. Prvotní inspirací pro mě byl samotný telefon. Krabíčka ze kterého celý příběh pochází. Snažila jsem se tedy najít způsob jak zprávy z této krabíčky dostat, aby si ale zanechali svůj charakter. Pozornost jsem obracela k dlouhému pásu nepřetržitých zpráv. K možnosti dohledat text, který jsem psala například před rokem. Východiskem se mi stala jehličková tiskárna. Nejen, že zprávám propůjčuje svůj naprosto specifický charakter tisku, ale zanechá je v dlouhatánském pásu tak, jako by byly v telefonu. 390 vytisknutých stran na této tiskárně zabralo 4,5 hodiny a celkový pruh je dlouhý 11 583 centimetrů. Kniha, kterou jsem se tak horečnatě snažila v předchozích měsících vytvořit tak vznikla i tak, ale za naprosto jiným účelem. Už to nebyl artefakt, který by mohl být čten a neustále znovu a znovu otevírán, ale stal se mi inspirací pro vytvoření fontu. Musím však podotknout, že abecedu zde chápu pouze jako prostředek, který mi posloužil k vyjádření mých emocí a zároveň koresponduje s charakterem zpráv v telefonu. Zároveň jsem se mohla v této formě knihy skvěle orientovat, co se týče data a času a vůbec celkového obsahu.

*Obr. č. 103
390 stran I.*

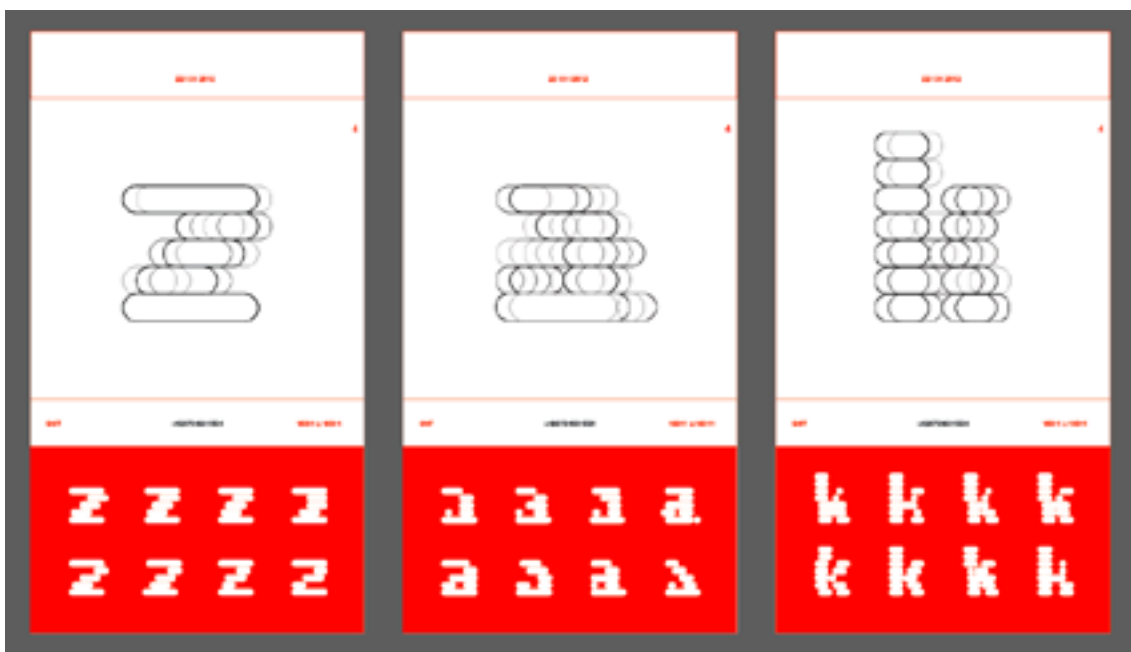
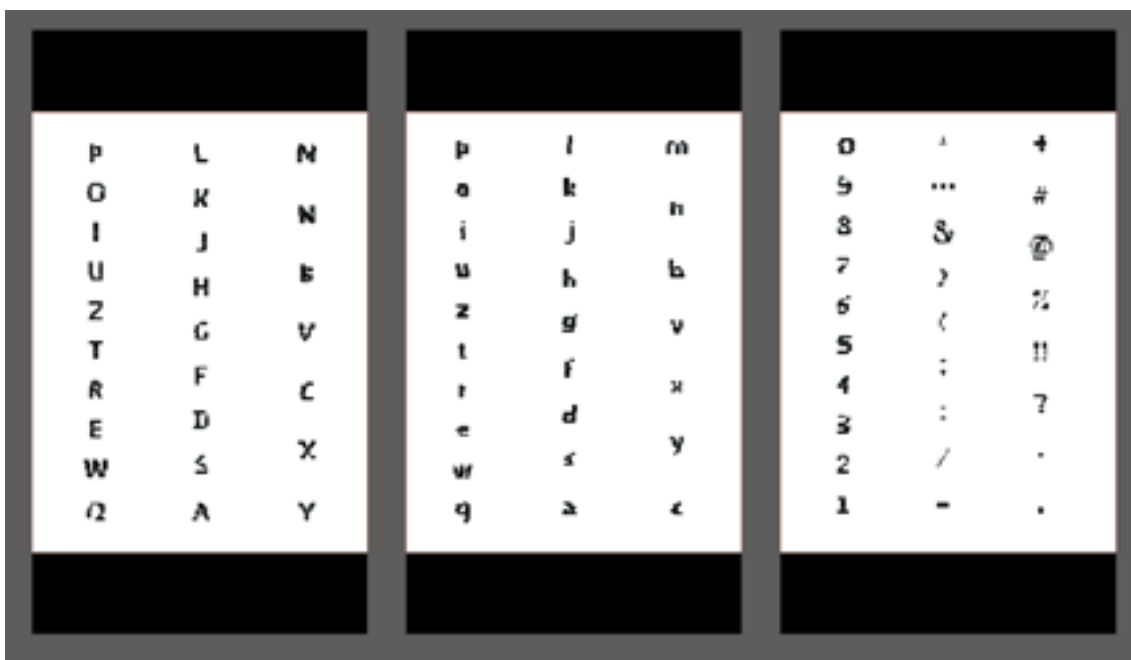
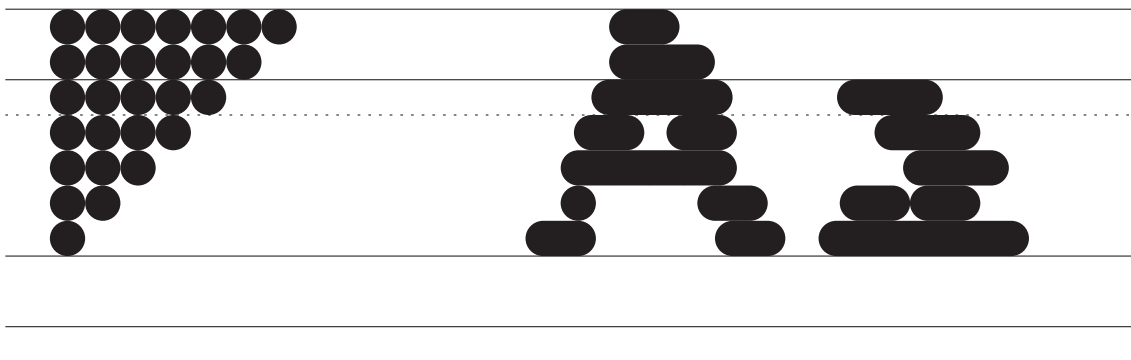
*Obr. č. 104
390 stran II.*

*Obr. č. 105
390 stran III.*

6.3 PÍSMO 734 631 554

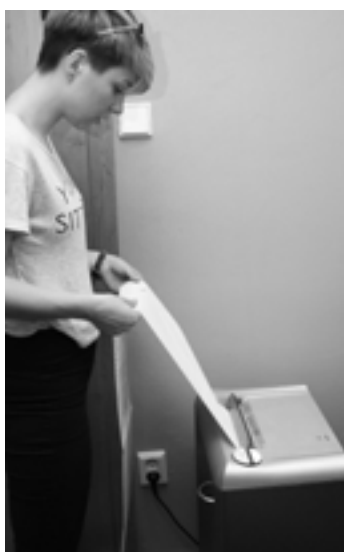
Kresba samotných písmen byla dosti složitá, protože tiskárna každé písmeno vytiskne úplně jinak a text tak deformuje. S tvary písmen jsem si tedy hrála a hledala všechny možné varianty jak písmeno nakonec zobrazit. V písmové sadě (pokud to tak vůbec mohu nazvat) se objevují znaky a shluky znaků, které jsme v konverzaci používali a vzhledem k tomu, že se jedná o dialog digitální respektive sms zprávy, odpadá nutnost vytvoření jakékoliv diakritiky, která nebyla použita ani jednou. Naopak do interpunkčních znamének jsem zařadila smajlíky, které se v dialogu vyskytují hojně. Každému znaku jsem přisoudila 9 různých tvarů, podle počtu čísel v telefonním čísle a z nich následně vybrala jedno, které používám. Především pracuji se znaky Z, A a K. Které mají v celé konverzaci důležité postavení. Nejen, že jsou to iniciály našich jmen, ale také značí začátek a konec celého příběhu. Kresba písmen vychází z bodové kresby jehličkové tiskárny. Východiskem se mi tedy stal tvar tečky či kruhu, ze kterého potom vznikají další prvky, které používám.

Obr. č. 106–108
Kresba písma 734631554

6.4 SKARTACE

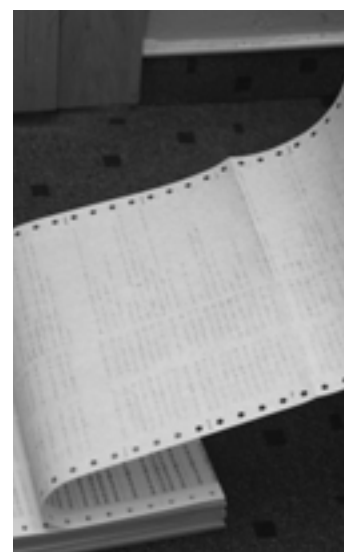
Ve chvíli, kdy jsem měla na stole pěticentimetrový štos papírů s vytisknutými zprávami jsem se rozhodla je zničit. Spolu se zprávami se zbavit i neustálého přemýšlení nad tímto číslem. Byla jsem až překvapená jaký terapeutický účinek skartace papírů na člověka má. Všechny papíry jsem se tedy rozhodla skartovat. 390 papírů jsem ničila 19 minut a vznikly z nich dva pytle proužků. Byla jsem až překvapená jaký terapeutický účinek skartace papírů na člověka má.

*Obr. č. 109
Skartace I.*

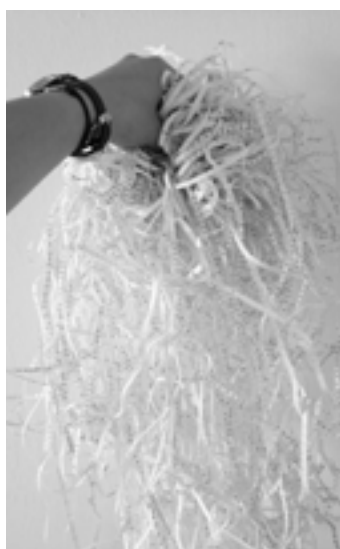
*Obr. č. 110
Skartace II.*

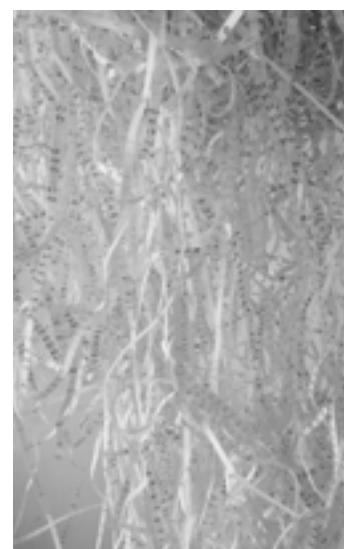
*Obr. č. 111
Skartace III.*

*Obr. č. 112
Skartace IV.*

*Obr. č. 113
Skartace V.*

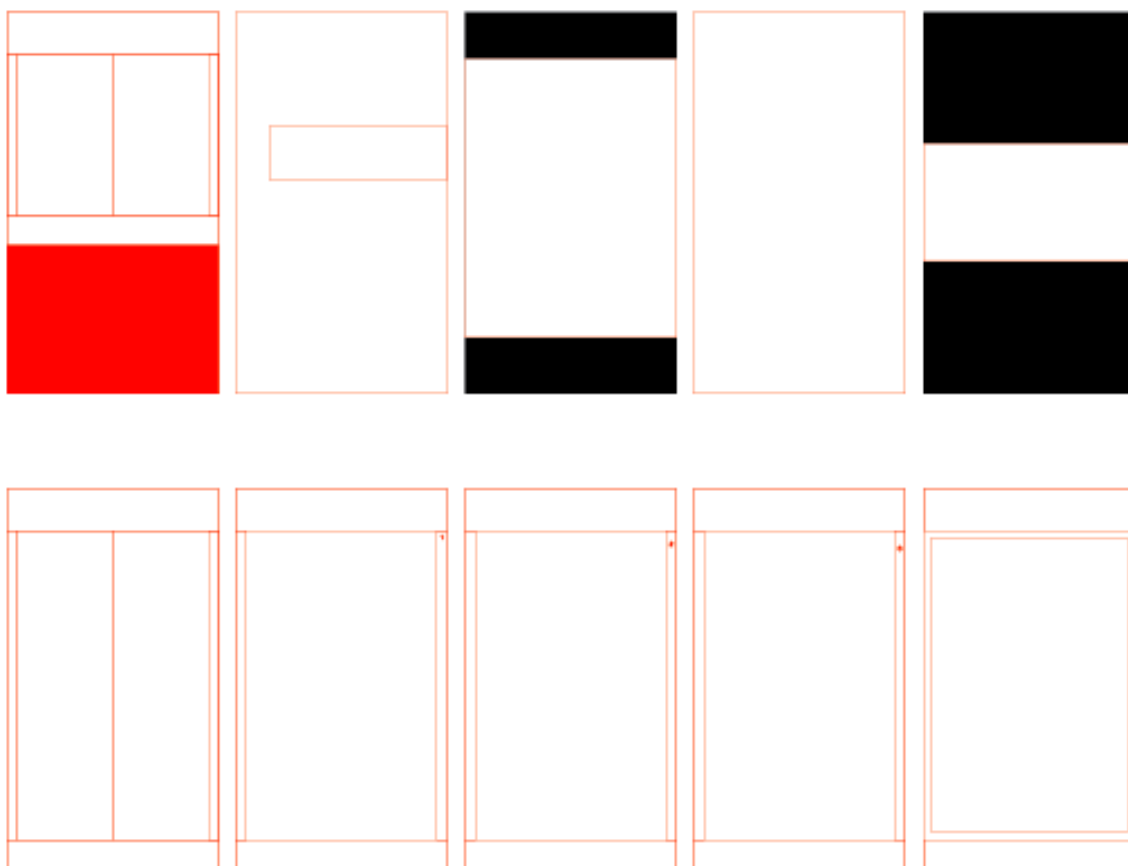

*Obr. č. 114
Skartace VI.*

6.5 DEFORMACE PÍSMO 734 631 554

Stejně jsem tedy začala deformovat i font, který jsem vytvořila. Deformace je naprosto vědomá a pracuje s tvarem písmen, který se pokaždé mění. Písmena jsem rozřezala na proužky, které umožňují variabilitu a tvorbu více, či méně abstraktních obrazů. Zprávy se tak naprosto rozpadají, nedrží je pohromadě ani tvar ani význam. Z vybraných slovních výrazů, které pro nás byly typické se tak stává pouhý otisk toho, co kdysi znamenaly. Deformuji je tolikrát, kolikrát byly v textu použity. Písmo a zásady jeho deformace shrnuji ve vzorníku tohoto písma. Rozměry vzorníku a následně i plakátů, které se ke kresbě písma váží vycházejí z rozměru displeje telefonu, jenž je zvětšený na formát A4. Dělá to tak 16,5 centimetrů na šířku a 29,7 centimetrů na výšku. Jednotlivé layouty, které používám, vždy vychází z rozložení grafických prvků v mém telefonu. Objevují se jak ve vzorníku, tak i na plakátech.

Obr. č. 115
Layouty

Obr. č. 116
Deformace písmen

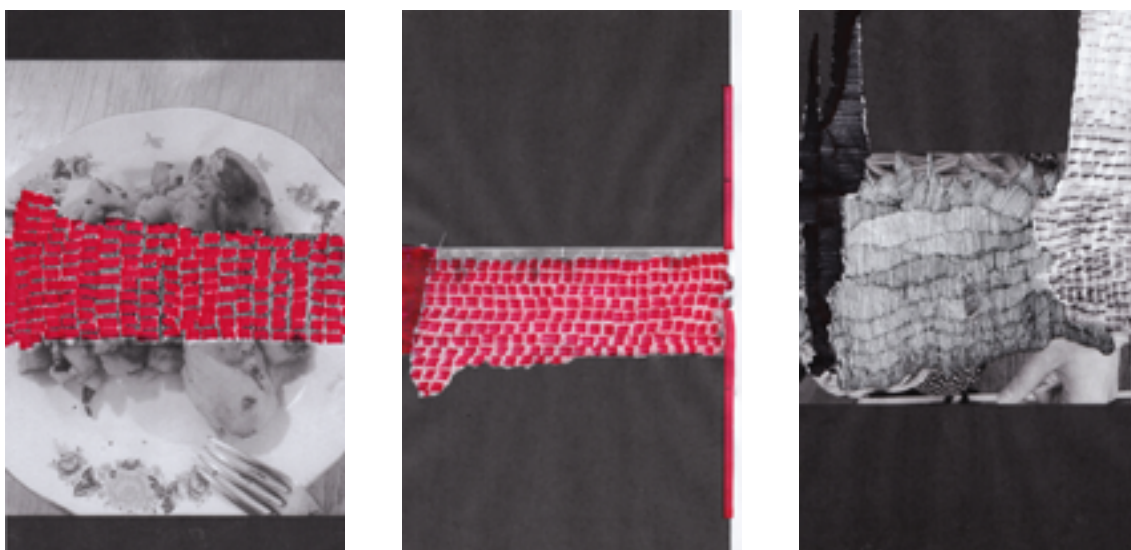

Obr. č. 117
Deformace písmen

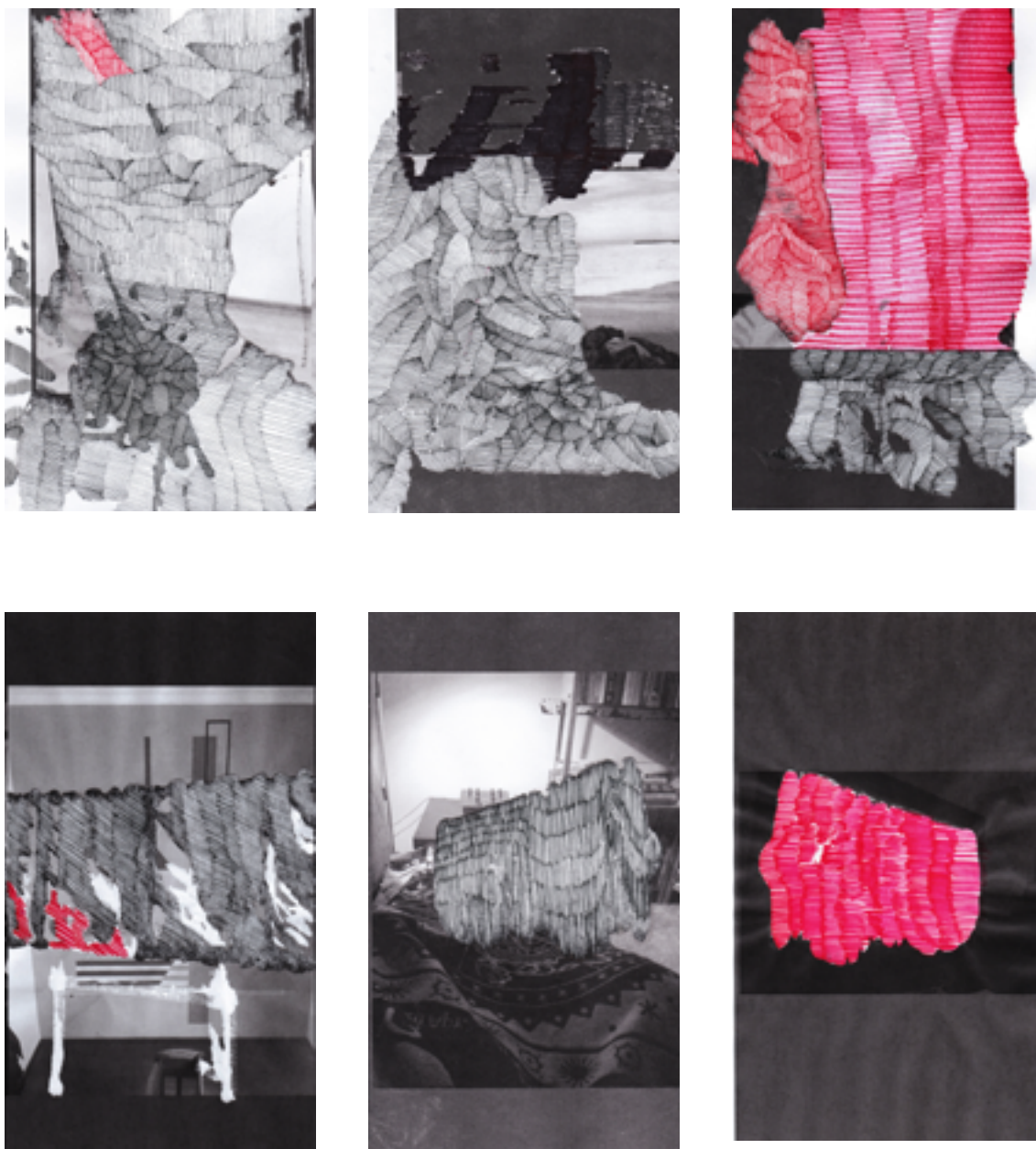
K deformaci písmen nepoužívám žádný přednastavený algoritmus ani aplikaci. Vše dělám ručně v počítači. Je to v podstatě takový ekvivalent fyzického ničení a samotné skartace, ačkoliv probíhá v digitálním prostoru. Variabilita v jednotlivých slovech a větách je nekonečná. Variant existuje opravdu velké množství a to je i jeden z důvodů, proč jsem písmo nedigitalizovala. Jeho digitalizace by postrádala význam, protože to, co je v kresbě nejdůležitější je samotný proces rozřezávání a deformování písmen. Přičemž směr řezu a způsob deformace vychází přímo z procesu skartace. Existuje sice nepřeborné množství variant, jak proužky posouvat a dosáhnout tak dalších obrazů, já jsem však zůstala pouze u této jediné a to posouvání jednotlivých pruhů vertikálně.

6.6 MMS

Poradit jsem si musela i s poměrně velkým množstvím mms zpráv. Z fotografií, které jsme si vyměnili jsem vytvořila sérii kreseb. Ty však fungovaly čistě jako terapie. To, že člověk má zničit vše, co mu ze vztahu zůstalo jsem se dočetla na kdejakém internetovém blogu. A tak jsem po několika radách fotografie začala destruovat. Postupně jsem k sobě fotografie přilepovala, vždy tu, co jsem poslala já s tou, kterou poslalo číslo 734 631 554. Následně jsem od sebe fotky v podstatě násilně trhala. Struktury, jež se v papírech objevovaly mi sloužili jako plátno k vytvoření kresby zcela nové, která opět vycházela z reálného obrazu skutečnosti, a tím i z dialogu, který jsme vedli.

Obr. č. 118–120
MMS

Obr. č. 121–126
MMS

6.7 RUČNÍ PAPÍR

Tím, že jsem zprávy skartovala jsem jim dala nový tvar, ale nedala jsem jim nový smysl. Pouze mi posloužily jako východisko, či šablona pro to, jak pracovat s nově vznikajícím písmem. Zkoušela jsem různé způsoby, ale žádný mi nepřišel natolik vypovídající, či natolik pravdivý jako ten který jsem si vybrala. Z celého příběhu jsem udělala čisté, nepopsané stránky, ve kterých ten příběh sice fyzicky je, ale není již čitelný. Skrývá se na stránkách, které jsou připraveny na nový příběh. Jsou čistě bílé, ale všechny emoce, hádky, ticho, dialog a mlčení v nich přesto zůstávají, ačkoliv jsou neviditelné.

7. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo pokusit se popsat, jak nesmírně důležitou schopnost komunikace člověk má, a jak rozmanitě je možné s ní nakládat. Celá práce se pak zaměřovala na komunikaci v psané formě. Každé médium má na psaný text jiný vliv a jsem opravdu ráda, že v dnešní době můžeme sledovat, jak se jazyk vyvíjí především v digitálním světě. Lidé používají na internetu množství paralingvistických jevů, které posouvají psaný jazyk o něco blíže jeho mluvené podobě. Rychlost přenosu zprávy se neustále zrychluje a s ní přichází i další invenční způsoby přenosu obrazu i hlasu. Po dobu procesu tvoření a psaní mojí diplomové práce jsem celkovou problematiku konzultovala s českou lingvistkou Mgr. Lucíí Jílkovou Ph.D. která mne překvapila svěžím postojem, jenž lingvisté nejen v Česku, ale i v zahraničí zaujímají vůči změnám češtiny vlivem digitálního prostředí. Ačkoliv se jistě najdou tací, kteří se na „deformování“ jazyka dívají spíše skepticky, většina lingvistů hodnotí jazykové proměny kladně. Díky tomuto přístupu mohou vznikat nové okruhy, jenž stojí za to probádat, spojují se obory, které by se bez technologie nikdy spojit nemohli. Příkladem je například výše zmiňovaná kybernetika, která otevřela zcela nové možnosti komunikace.

Zásadním jevem, který CMC komunikaci posunul blíže té osobní je bez pochyby používání emotikon, kterým jsem v diplomové práci přisoudila největší význam. Je to zejména proto, že o emocích, které se volně vznášejí v prostoru ještě než dorazí k nám na telefon je celá moje praktická část diplomové práce. Snažila jsem se ukázat, že člověk nikdy nevyjádří přes sms nebo jakoukoliv jinou formu počítačem zprostředkované komunikace svoje city do takové míry, aby je ten druhý mohl bez obtíží dekodovat. Celkovou práci jsem pojala tak, že se dozvídám něco nového o oboru, který jsem sice nestudovala, ale zato jsem našla cestu, jak ho s mým studiem na univerzitě spojit, čímž se dostávám k části praktické.

Autorské zpracování digitálního rozhovoru se jeví jako poměrně snadný úkol. Respektive mě se tak jevil než jsem na něm doopravdy začala pracovat. To, co práce dala mě je naprosto zjevné a můžu konstatovat, že výsledek se tedy povedl. Ačkoliv práci, která vznikla zřejmě neprodám a ani nebude možné ji vidět v prostorách galerie, mě samotné neuvěřitelně pomohla. Odpoutala jsem se od čísla, které bylo neodmyslitelně spjaté s celým mým fungováním na vysoké škole a ať je to jak chce patetické, to co na Univerzitě Tomáše Bati začalo tam také končí, společně s mým studiem. Abecedy se mi již před nějakou dobou staly prostředkem, díky němuž mohu vyjádřit svoje pocity. Písmenům dávám tvar právě oněch pocitů a dívám se přitom, jak se jejich kresba deformuje. S tímto úkolem byl spjatý i psychický proces, kde bylo nejtěžší a zároveň nejzajímavější reagovat na změny, které nastaly v mé hlavě během tvorby této diplomové práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARAB-OGLE, Edvard Arturovič, Arnošt KOLMAN a Jiří ZEMAN. Kybernetika ve společenských vědách: mezinárodní sborník statí. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1965. ISBN 123.
- [2] BÄUMLOVÁ, Barbora. Tajemství lidského úsměvu: odlišné interpretace úsměvu v rámci kontextových modalit. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. Psyché (Triton). ISBN 807254781x.
- [3] BIRKENBIHL, Vera F. Umění komunikace aneb Jak úspěšně utvářet mezilidské vztahy. Bratislava: Aktuell, 1999. ISBN 808891521x.
- [4] BOSÁK, Petr, Robert JANSA a Petr BABÁK. Proto: grafický design a současné umění. Vyd. 1. V Praze: Tranzit.cz, 2013. ISBN 9788086863603.
- [5] ČERNÝ, Jiří. Malé dějiny lingvistiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 8071789089.
- [6] ČERNÝ, Jiří. Dějiny lingvistiky. 1. soubor. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 8085885964.
- [7] ČTVRTNÍK, Pavel, Jan GALUŠKA a Patricia TOŠNEROVÁ. Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vyd. 1. Liberec: Knihy 555, 2008. ISBN 9788086660233
- [8] DEVITO, Joseph A. Základy mezilidské komunikace. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. Expert (Grada). ISBN 8071699888.
- [9] GOLEMAN, Daniel. Emotional intelligence. ? New York, NY: Bantam Books, 1997. ISBN 055309503X.
- [10] HLADKÁ, Zdeňka. Čeština v současné soukromé korespondenci: dopisy, e-maily, SMS. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 8021039213.
- [11] HLAVAČKA, Milan. Cestování v éře dostavníku: všední den na střeoevropských cestách. Vyd. 1. Praha: Argo, 1996. Každodenní život. ISBN 8072030159.
- [12] KÉKI, Béla. 5000 let písma. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984. ISBN 23-083-84.
- [13] MUZIKA, František. Krásné písmo ve vývoji latinky. Vyd. 2., V Pasece 1. Praha: Paseka, 2005. ISBN 8071857408.
- [14] SEGER, Jiří. Jak se lidé dorozumívali. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987. Oko (Albatros). ISBN 13-850-87.
- [15] SIMPSON, J, ASHER, R (ed.). The encyclopedia of language and linguistics. 1st ed. Oxford: Pergamon Press, 1994. ISBN 0080359434.
- [16] ŠPIRITOVÁ, Alexandra. K dějinám poštovníctví v Čechách 1722-1918 (1930). Vyd. 1. Praha: Národní archiv, 2007. ISBN 9788086712468.
- [17] VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie lidské komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071782912.

- [18] Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 20. (11. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2015. ISBN 9788075450036.
- [19] TED [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: https://www.ted.com/talks/saki_mafundikwa_ingenuity_and_elegance_in_ancient_african_alphabets [online]. [cit. 2016-04-26].
- [20] Jsns [online]. [cit. 2016-04-26]
Dostupné z: https://www.jsns.cz/data/jsns/LEKCE/ZORRO/02_informacni_texty_fin.pdf
- [21] Česka televize [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/hydepark-civilizace/11.1.2014/>
- [22] Wikipedia [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lingvistika>
- [23] Wiki knihovna [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: http://wiki.knihovna.cz/index.php/Přirozené_vs._umělé_jazyky[24]
- [24] Phil.muni [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/kivi/clanky.php?cl=57>
- [25] TED [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: https://www.ted.com/talks/daniel_tammet_different_ways_of_knowing
- [26] Naše řeč [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5146>
- [27] Theses [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <https://theses.cz/id/mabgvj/00183691-237494357.txt>
- [28] Jazyková laboratoř [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <http://www.jazykovalaborator.cz/zajimavosti/>
- [29] Proč proto [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <http://procproto.cz/tag/pocet-jazyku/>
- [30] IS Muni [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: is.muni.cz/th/108967/ff_m/Diplomova_prace.doc
- [31] Crnb-rcnb [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: http://www.crnб-rcnb.ca/en/files/what_is_interpersonal_communication_en.pdf
- [32] Theses [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <https://theses.cz/id/mabgvj/00183691-237494357.txt>
- [33] Is.muni [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <https://is.muni.cz/www/64719/DeutscheKor3.pdf>
- [34] Theses [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <http://theses.cz/id/wlf7xl/55321-393167888.pdf>
- [35] Youtube [online]. [cit. 2016-04-26].
Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RoGGNWPtPug>
- [36] Ceskatelevize [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1050389-jede-postovsky-pan>
[37] Root [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.root.cz/clanky/opticke-kabely-v-oceanu-tudy-dopravdy-tece-internet/>

[38] Morseovaabeceda [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://morseovaabeceda.cz/samuel-morse/>

[39] Wikipedia [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Telefon>

[40] Is.muni [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: https://is.muni.cz/th/224885/ff_m/CMC_Jozsova_1.1.pdf

[41] December [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.december.com/cmc/mag/1997/jan/murwhat.html>>. ISSN 1076-027X.

[42] Lidske-emoce [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.lidske-emoce.com>

[43] E-svet.e15 [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://e-svet.e15.cz/it-byznys/apple-koupil-firmu-ktera-uci-techniku-rozpo-znavat-lidske-emoce-1260405>

[44] Nase-rec [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7361>

[45] TED [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: https://www.ted.com/talks/john_mcwhorter_txtng_is_killing_language_jk

[46] Academypublication [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.academypublication.com/issues/past/tpls/vol02/02/20.pdf>

[47] Theatlantic [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/technology/archive/2014/04/the-first-emoticon-may-have-appeared-in-1648/360622/>

[48] Dailymail [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2929756/Are-EMOTICONS-Typographical-faces-1881-magazine-reveal-joy-indifference-astonishment.html>

[49] Cs.cmu [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.cs.cmu.edu/smiley/>

[50] Cs.cmu [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <https://www.cs.cmu.edu/~sef/sefSmiley>

[51] 8asians [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.8asians.com/2011/09/27/all-about-asian-emoticons/>

[52] Mastersofmedia.hum.uva [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: http://mastersofmedia.hum.uva.nl/2011/09/13/or-_-western-versus-japanese-emoticons/

[53] Mastersofmedia.hum.uva [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: http://mastersofmedia.hum.uva.nl/2011/09/13/or-_-western-versus-japanese-emoticons/

[54] Theverge [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.theverge.com/2013/3/4/3966140/how-emoji-conquered-the-world>

[55] Blogs.wsj [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://blogs.wsj.com/japanrealtime/2014/03/26/meet-shigetaka-kurita-the-father-of-emoji/>

[56] Czyborra [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.czyborra.com/unicode/emojidick.pdf>

[57] Vendulachalankova [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://vendulachalankova.cz/item/vysivane-sms-zpravy/>

[58] Sagmeisterwalsh [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.sagmeisterwalsh.com/work/project/40-days-of-dating-book/>

[59] Bitrebels [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.bitrebels.com/social/emoticon-alphabet-book-social-media/>

[60] Earchiv [online]. [cit. 2016-04-26].

Dostupné z: <http://www.earchiv.cz/a008s200/a008s213.php3>

Odborné časopisy

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7693>

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7879>

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7880>

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5146>

Videa

<https://www.youtube.com/watch?v=RoGGNWpTPug>

https://www.youtube.com/watch?v=h79V_qUp91M

<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/hydepark-civilizace/11.1.2014/>

http://www.ted.com/talks/saki_mafundikwa_ingenuity_and_elegance_in_ancient_african_alphabets

https://www.ted.com/talks/daniel_tammet_different_ways_of_knowing

https://www.ted.com/talks/john_mcwhorter_txtng_is_killing_language_jk

Další zdroje

GRIFFIN, Emory A. *A First Look at Communication Theory*. New York: McGraw-Hill, 1991. ISBN 0070227780.

NEEF, Sonja., José van. DIJCK a F. C. J. KETELAAR. *Sign here! : handwriting in the age of new media*. Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press, 2006. *Transformations in art and culture*, 1.

Seznam obrázků

<i>Obr. č. 1</i> Zašifrované přísloví.....	15
<i>Obr. č. 2</i> Rohož stejného kmene	15
<i>Obr. č. 3</i> Žádost sedmi indiánských kmenů o rybářské povolení	16
<i>Obr. 4.</i> Zimní kronika kmene Dakotů zaznamenaná na buvolí kůži	16
<i>Obr. č. 5</i> Babylonské písmo slabikové, asi 3000–2700 př. n. l.	17
<i>Obr. č. 6</i> Tři varianty staroegyptského písma podle německého archeologa Grapowa.....	17
<i>Obr. č. 7</i> Hieroglyfické písmo na zdi hrobky královny Nefertiti.....	17
<i>Obr. č. 8</i> Stylizované obrázky (ideogramy) kmene Lunda-Thokwe	18
<i>Obr. č. 9</i> Nejstarší dochovaná písemnost lidstva Wadi el-Hol	19
<i>Obr. č. 10</i> Detail z abecedy Wadi el-Hol.....	19
<i>Obr. č. 11</i> Shü-mom: Za třicet let bylo používáno 6 verzí.	19
<i>Obr. č. 12</i> Shü-mom: Poslední verze 86 znaků.....	19
<i>Obr. č. 13</i> Jazyk kmene Vai z Liberie	20
<i>Obr. č. 14</i> Abakwa grafická podoba abecedy, Kongo, Angola.....	20
<i>Obr. č. 15</i> <i>La Esperantisto</i> , první esperantský časopis vydávaný od roku 1889 v Norimberku	24
<i>Obr. č. 16</i> První učebnice esperanta, vydaná ve Varšavě roku 1887.....	24
<i>Obr. č. 17</i> Kapesní knížka volapüku	24
<i>Obr. č. 18</i> Daniel Tammet-Pi Landscape	24
<i>Obr. č. 19</i> Daniel Tammet- <i>Fifty-Three Times One Hundred Thirty-One</i>	24
<i>Obr. č. 20</i> Jízdní pošta v Persii, vyobrazení z 19. stol.	33
<i>Obr. č. 21</i> Římský posel	33
<i>Obr. č. 22</i> Poštovní trubka z titulní strany novoroční poštovní knížky, 1792	34
<i>Obr. č. 23</i> Zlacená trubka s paarským erbem, 1711	34
<i>Obr. č. 24</i> Poštovní trubka z 19. století s předepsanou šňůrou	34

<i>Obr. č. 25 Franz von Taxis, nejvyšší dvorský poštovní mistr v habsburských zemích</i>	35
<i>Obr. č. 26 Erb rodiny Thurn Taxis</i>	35
<i>Obr. č. 27–28 Listy císaře Maxmiliána II., Pražský hrad</i>	36
<i>Obr. č. 29 Kočičí vůz, replika podle vyobrazení z roku 1568</i>	38
<i>Obr. č. 30 Karosa se zdobenou korbou ze 17. stol.</i>	38
<i>Obr. č. 31 Konstrukce kočárů z 18. stol.</i>	38
<i>Obr. č. 32 Příjezd prvního vlaku na nádraží v Brně 7. 8. 1839</i>	39
<i>Obr. č. 33 Vagon pro přepravu pošty z roku 1843</i>	39
<i>Obr. č. 34 Vlevo: První známka světa, britská Black Penny od autora Rowlanda Hilla</i>	40
<i>Obr. č. 35 Vpravo: Modrý Mauritius uložený v Královské filatelistické sbírce Velké Británie</i>	40
<i>Obr. č. 36 Chappeův optický telegraf</i>	42
<i>Obr. č. 37 Telegraf</i>	43
<i>Obr. č. 38 Morseův kód</i>	43
<i>Obr. č. 39–48 Telegrafní blankety a obálky</i>	44
<i>Obr. č. 49–52 Příklady facebookových nálepek</i>	57
<i>Obr. č. 53 Sada emotikon v telefonu</i>	57
<i>Obr. č. 54 Údajná emotikona v básni Roberta Herricka</i>	58
<i>Obr. č. 55 Projev Abrahama Lincolna 1862</i>	58
<i>Obr. č. 56 Typographical art v magazínu Puck, 1881</i>	59
<i>Obr. č. 57 Email prokazující první užití emotikon</i>	60
<i>Obr. č. 58 Východní podoba emotikon</i>	63
<i>Obr. č. 59 Západní podoba emotikon</i>	63
<i>Obr. 60 Emotikona a emoji</i>	63
<i>Obr. č. 61 Příklady starších emotikon</i>	64
<i>Obr. č. 62 Bídění</i>	64
<i>Obr. č. 63 Žádost o ruku</i>	64
<i>Obr. č. 64 Vyznání</i>	64
<i>Obr. č. 65 Kresba prvních piktogramů</i>	65
<i>Obr. č. 66 Kresba prvních piktogramů</i>	65
<i>Obr. č. 67 Emojidick</i>	68
<i>Obr. č. 68–69 Jednotlivé stránky knížky Emojidick</i>	68
<i>Obr. č. 70–73 SMS výšivky Venduly Chalánkové</i>	69
<i>Obr. č. 74–83 SMS výšivky Venduly Chalánkové</i>	70
<i>Obr. č. 84–89 Dokumentace projektu 40 days of dating od Jessicy Walsh</i>	71
<i>Obr. č. 90–95 The Emoticon alphabet book</i>	72

<i>Obr. č. 96 První návrhy layoutu .....</i>	<i>82</i>
<i>Obr. č. 97–100 Layouty knihy .....</i>	<i>84</i>
<i>Obr. č. 101–102 Původní návrh knihy.....</i>	<i>84</i>
<i>Obr. č. 103–105 390 stran .....</i>	<i>85</i>
<i>Obr. č. 106–108 Kresba písma 734 631 554.....</i>	<i>87</i>
<i>Obr. č. 109–114 Skartace I.–VI.....</i>	<i>88</i>
<i>Obr. č. 115 Layouty .....</i>	<i>89</i>
<i>Obr. č. 116–117 Deformace písmen .....</i>	<i>90</i>
<i>Obr. č. 118–120 MMS .....</i>	<i>91</i>
<i>Obr. č. 121–126 MMS .....</i>	<i>92</i>